

JENNY DORIS ANDERSEN

Indholdsfortegnelse

Forord	4	Renlighed	51
Jenny Doris Andersen	4	Ove	52
Storfamilie	5	Krigen	52
Randers	5	Skoven	53
Mor fortæller	5	Jul og nytår	53
Bedsteforældre	6	Den tyske præst	54
Mors søskende	6	Faret vild i skoven	55
Dagmar	7	Flugten til Horsens	56
Julie	7	Horsens	57
Christen	8	Hos Clara	58
Digt og håndværk	8	Skole i Horsens	58
Adelsspor	9	Bent og Frode	59
Bedstemor	9	Inger Lise og påskønnelse	60
Bedstefar	10	Strikketøjs afløb	61
Gavmildhed Tallerkner og støvler	13	I skole i Horsens	62
Piger ok	13	Skole urtehave	63
Gud og synåle	13	Cykel	64
Drochedrømme	13	Virkelyst	65
Sort kjole	14	Belønning og påskønnelse i skolen	65
Læse forkert	14	Naboer på Løvhøjsvej	66
Helga og Clara	14	Slotsgade	66
Skoleklassen	14	På kvisten	67
Lam og grinebidder	15	Far i periferien	67
Lærerpladser	15	Ny ejer i nr 9	68
Hansine	15	Mette og Frederik flytter sammen igen	68
Søndagsskole	16	Frank, Karl og Ove	68
Georg Hansen	16	Harry mister en datter	69
Gulforhoved	18	Gerda og Johannes gifter sig	69
Husbestyrende	18	Hans møder Gerda	69
Bryllup med Frederik	18	Karl i gips	70
Mors hverdag	21	Konfirmation og bryllup	71
Horsens Folkeblad om jens ulykke	32	Cykelbarnestole	71
Mystisk ligfund i Bygholm Sø	32	Konfirmationsforberedelse	71
Et Lig I Vandskorpen	33	Jennys konfirmation	71
Er drukning ikke dødsårsagen?	33	Mette og Frederik separeres	72
Intet, der fastslår Ligets Identitet	33	Søren	72
En væltet Kano Grundlovsdag	33	Mor i Sørens hus	73
Ikke anmeldt nogen savnede	34	Overgade	73
Mysteriet opklaret	34	Solvej	73
Obduktionserklæringen bragte intet nyt	34	Her bor bedstemor	74
Udeblevet fra sin bopæl siden 2. Pinsedag	35	Karl	74
Der var et øjenvidne til Ulykken	35	Slotsgade	74
Fortiet Ulykken over en Uge	36	Synet svækkes	74
Til påvisning ved Bygholm-Søen	36	Granvej	75
Vinteren på landet	42	Krystalgade	76
Tørv	44	Mette dør	76
Sommeren	44	Børnebørn på besøg	77
Harry og svovlstikkerne	44	Friske ben	78
Thomas Madsen	44	Sygehuset	79
Styrtskyl	44	Plejehjemmet	80
Antonius	45	Mor Gerda og fru Poulsen dør samtidigt	81
Køer på græs	45	Mettes forældre	82
Harry og Horsens	46	Frederiks forældre	82
ABC	47	Frederik og Emmas familie	82
Harry på Arken	48	Georg og Mettes familie	83
Ella får en plads	48	Frederik og Mettes familie	83
Kælenavne	49	Index	87
Skole på landet	49		
Alene	51		

Forord

Jenny Doris beretning og skitser om familien er et skrift der har stor historisk interesse for efterkommerne, da det giver et enestående indblik i en meget stor families hårde vilkår i efterkrigstiden. Da efterkommere som børnebørn mv. kan have svært ved at orienterer sig i de mange navne har jeg tiladt mig at tilføje: Indholdsfortegnelse, overskrifter, slægtsfortegnelse, index. Alt sammen iht. Jennys imponerende samling af familie tavler.
Mogens Riis Laubjerg 2006

Jenny Doris Andersen

Født 12. sep. 1936.
En klog indianer sagde engang:

"Intet menneskeliv bør være som et fodspor i sand, der viskes ud, som om det aldrig har eksisteret".

Vi kommer alle sammen ud for, at skulle tage afsked med en som vi holder af. De lever videre et andet sted, hvor vi ikke længere kan nå dem, men i minderne kan de altid være os nær, og vi kan have besøg af dem lige så ofte vi selv vil.

I en af vore danske sange: Hvor smiler fagert ..., står der i et vers, som jeg her vil citere -

*Alvorlig taler ved Alfarvej med grøns-
vær tækket de gamles grave.*

*I Henfarne slægter - forglem dem ej
I arv de gav dig en ædel gave. - Hen-
farne slægter i landets marv
sig ej fornægter.*

*Bevar din arv - hvad hånden former,
er åndens spor.*

*Med flint har oldbonden tømret, kriget.
Hver spån du finder i Danmarks jord er
sjæl af dem der har bygget riget.
Vil selv du fatte dit væsens rod,
skøn på de skatte de efterlod.*

Med disse ord har jeg følt mig tilskyndet, til at skrive min slægts historie.

Storfamilie

En storfamilie - hvad er det? Et begreb man dårligt kender idag. Efter nutidens målestok er man en stor familie, hvis der er 6-8 børn, og det bliver næsten betragtet som uanstændigt, at sætte så mange børn i verden.

Man hører ofte bemærkninger såsom "de yngler som rotter" og at man ikke bør have flere børn, end at man kan passe dem ordentligt. Det kan jo være sandt nok. Det er dyrt og besværligt. Nogle prøver at bo i et kollektiv, for at skabe en storfamilie på denne måde, og har således fælles husholdning, børnepasning o.s.v. Det mest almindelige er vel at have 2-3 børn.

Jeg selv og mine søskende har 2-3 børn og en enkelt 5. Jeg vil her prøve at fortælle lidt om livet i en stor familie. Jeg er selv den tredje yngste af en stor børneflokk på 17, som min mor har sat i verden + 3 fra min fars første ægteskab. Hans første kone døde. Altså 20 børn som min mor har passet og opfostret. Hendes liv er et kapitel helt for sig selv, som jeg vil vende tilbage til senere.

Randers

Mor fortæller

Jeg kom som sagt, som en af de sidste i flokken. Jeg tror ikke ligefrem, at jeg var et ønskebarn, men fik alligevel en pæn velkomst, da jeg arriverede. Min mor var ved at blive godt træt af alle disse graviditeter og børnefødsler, og det store arbejde der fulgte med hvert eneste barn, og det var der vel ikke noget at sige til. På grund af alle hendes prøvelser og trængsler fik hun en stærk tro.

Hun troede på, at Gud ville hjælpe hende. En dag hun var lidt træt -kom hun op til en nabo, og helt tilfældigt så hun et blad, hvorpå der stod et skriftsted, vistnok fra 5. Mosebog - det har sikkert været et kirkeblad.

*"Jeg vil aldrig svigte dig,
og aldrig forlade dig".*

Det gav hende så stor en styrke, at hun kunne gå hjem, og fortsætte sit store arbejde med fornyet mod. Det var da hun ventede mig, og hun fik dog 2 børn mere, og kunne endda blive ved med at synes, at hun manglede en til den sidste at lege med.

Da vi efterhånden voksede op, og hun fik lidt bedre tid, kunne hun godt fordybe sig i minderne, og jeg lyttede interesseret når hun fortalte. Hun elskede og ærede sin forældre højt, og hun fortalte meget om

dem. Min bedstemor har jeg aldrig kendt, da hun døde, før jeg blev født.

Bedsteforældre

Min bedstefar kan jeg heller ikke sige, at jeg har kendt, da han boede i Randers, og vi boede i ved Bording, og han var blevet en gammel mand, der ikke rejste ud mere, og mor fik også sjældent lov til at rejse hjemmefra. Jeg var med mor i Randers, da hun blev kaldt hjem til hans dødsleje og begravelse.

Jeg var dengang knap 9 år, og vi var lige flyttet til Horsens. Hun tog gerne en af os med, når hun kom ud at rejse, og havde åbenbart syntes, at det nu var min tur. Esther passede de andre og husholdningen derhjemme så længe. Det var en tur jeg dengang godt ville have undværet, men idag er jeg glad nok for, at hun tog mig med.

Jeg kan huske, at jeg så ham ligge syg og afkræftet i sengen på et plejehjem. Han havde et dræn i siden. Jeg blev helt dårlig tilpas, ved at se ham sådan, og jeg måtte gå hen til vinduet, for ikke at komme til at kaste op - måske var det også lugten i værelset, jeg ikke rigtig kunne klare.

Bedstefar døde om natten, efter vi havde været der om eftermiddagen. Han havde det meste af sit voksne liv arbejdet på kirkegården som kirkegårds-gartner, og han fik med besvær fortalt, at han havde betalt for 20 års vedligeholdelse af sit gravsted. Han blev bisat dagen efter, og jeg var med ved bisættelsen. Der stod vi - han nærmeste familie, omkring hans kiste.

Det blev sagt nogle bemærkninger om, at han så godt ud, og at han lignede sig selv. Ja, hvem skulle han ellers ligne? men det er jo bemærkninger der kommer i slige stunder. Han havde kun en bror og nogle yngre søstre som endnu var raske og friske. Jeg stod ved siden af mor, og så på ham, og hørte præsten sige til mor, som om jeg slet ikke var tilstede "hun forstår ingenting".

Jeg forstod nok heller ikke så meget dengang, men jeg synes ikke det var så slemt, at se ham død. Det var langt værre, at se ham så syg - nu lå han jo som om han sov, og der hvilede en stille fred over ham. - Et langt liv var til ende. Han der altid var fuld af fart og fart, måtte nu hvile i sin grav. Bagefter blev han kørt gennem byen i rustvognen, som dengang var et heste køretøj.

Mors søskende

Mor har fortalt så meget om dem begge to, at jeg næsten synes, at jeg kender dem. Bedstemor har jeg opfattet som en stille og sagtom kvind der passede sit hjem og familie på mønsterværdig vis. Hun fødte 9 børn, hvoraf 3 døde før hende. Det første barn blev født udenfor ægteskab, og blev sat i pleje hos hendes ældste søster, som ingen børn selv havde. Hun hed Anna. Bedstefar og bedstemor blev gift, og hun fødte ham 8 børn, hvoraf 3 som sagt døde, og det vil jeg fortælle lidt om nu.

Dagmar

Dagmar døde kun 15 år gammel. Det startede med en halsbetændelse, som hun været syg af. Hun havde en plads i huset, og var kommet på arbejde, da hun blev syg igen. Hun var alene med manden i huset, der også var syg. Han sendte hende hjem om aftenen, og hun skulle besørge et brev for ham på vejen hjem.

Hun fik ikke brevet sendt, for hun var så syg, at hun næsten måtte slæbe sig hjem, og grædende fortalte hun, da hun endelig nåede hjem, at der var så mange mennesker der sagde "Sikke syg den unge pige ser ud", men der var ikke en eneste der hjalp hende. Der blev sendt bud efter lægen, men han var ikke hjemme, og Dagmar faldt i søvn, så de lod hende ligge til det blev morgen.

Mor havde dengang arbejde som gangpige på sygehuset, og hendes arbejde bestod i at gøre rent på sygestuerne - fyre i kakkellovne, ja, sådan var forholdene dengang. Pigerne skulle også dengang ned for at tage ved bårerne, når der kom nye patienter. Hun fik et helt chok denne morgen, da hun kom ned og så, at det var hendes mor og lillesøster.

Dagmar havde fået blindtarmsbetændelse, og det var gået på bughinden. Hun blev straks opereret, og måtte ligge med et dræn, så betændelsen kunne flyde ud.

Dengang fandtes der jo ikke penicillin. Hun lå sådan i 6 uger og blev så tynd og afkræftet. Sommetider kunne hun sige "I aften skal far komme og lukke mine øjne, så vil jeg dø". Hun lå også sommetider med sit ur i hånden, og hvis det ikke passede med uret på stuen eller gangen, så blev hun irriteret.

Mor prøvede at opfylde alle hendes ønsker. Hun fandt, engang på, at hun gerne ville have en ananas, og mor styrtede rundt for at købe én til hende. Da hun fik den, kunne hun alligevel ikke spise den. Der sad en vågekone hos hende om natten, og det er uvist om hun er faldet i søvn - det mente mor, for hun opdagede ihvert tilfælde ikke, at Dagmar stille sov

ind. Det var dagen før hendes 15 års fødselsdag.

Dette skete d. 6. september 1913. I 1923 døde Julie pludselig af et hjerteslag, og bedstemor var sikker på, at det blev hendes tur i 1933. Hun døde nu selv i 1935, men hun kunne iøvrigt ikke rigtig fatte, at Julie var død. "Et hjerteslag, dør man da ikke af", sagde hun.

Julie

Julie havde dengang en forretning i Skodborg i Sønderjylland. Det var Schou og Tatol sæbehus. Det er der vist ikke mange unge idag, der ved hvad er. Det var forretninger, der handlede med alt muligt lige fra synåle, strømper, undertøj og sæbe til legetøj. Julie havde lige haft kunder i forretningen. Da hun kom ind i sin lejlighed bagved, havde hun åbenbart følt sig dårligt tilpas.

Hun havde en lille dreng på 1-års tid, som hun havde sat fra sig i en høj barnestol. Hun havde så villet hvile sig på sofaen, men nåede aldrig så langt, for hun faldt om på gulvet lige foran sofaen. Her fandt en kunde hende - en dame som kom ind i forretningen, kunne ikke forstå, at hun ikke kom ud, og hun gik så selv ind i lejligheden bagved. Og her fandt hun Julie liggende død foran sofaen. Der blev straks sendt bud efter hendes mand. Han troede heller ikke, at hun var død. "Hendes hjerte banker da", sagde han, men de andre omkring ham sagde, "Nej, Edvard, det er dit eget hjerte der banker". Det var et stort chok for ham. Hun døde kun 29 år gammel fra mand og 3 små børn. Hun blev begravet i Randers.

Hun var en smuk kvind, og Edvard har sikkert elsket hende meget højt. Hun var mere alvorlig end mor, der altid kunne grine af alting. Mor fortalte engang, at Julie havde en plads i huset i en stor villa i Randers, og når hun var på besøg hos bedstefar og bedstemor - og mor også var der, så ville hun gerne have mor til at følge sig hjem. Hun gik altid et lille stykke foran mor, og når de nåede huset sagde hun bare "nå godnat", og gik så ind, og så kunne mor bare gå hjem igen alene.

Jeg kan ellers godt forestille mig, hvor sød hun må have set ud som stuepige med hvid kappe på hovedet. I mange år havde mor et stort billede på væggen af Julie og bedstemor, og jeg har altid beundret billedet af Julie.

Christen

Nå, så var der mors lillebror Christen. Han blev kun 1 1/2 år. Mor var meget glad for ham, hvad hele familien iøvrigt var. Han var jo eneste dreng efter 5 piger, og som den glade og lattermilde pige mor jo var, har hun sikkert også kunnet kalde smilet frem hos ham.

En dag hun kom hjem fra skole, var tante Anna der - det var bedstefars søster. "Hvor er lillebror", sagde hun, "og hvorfor er du her tante Anna?", men hun blev kun mødt med dybt alvorlige ansigter. Lillebror var død.

Han blev simpelthen kvalt i et kighosteanfald. Tante Anna der jo var en rask dame, havde prøvet at jage en finger i halsen på ham, for at få slimen op, men det var forgæves. Børnedødeligheden var meget større dengang. Det har været en stor sorg, der har hvilet på den lille familie, men bedstefar har plejet deres gravsteder med den største omhu og kærlighed.

Digt og håndværk

Bedstemor var meget dygtig på sit felt. Hun kunne f.eks. kigge på butiksvinduer med tøj, og så gå hjem og sy til sine piger, efter hvad der var datidens mode. Hun kunne lide at digte, og skrev sange til de fester, de har haft. Når hun (da mor havde fået en stor børneflokk) havde syet tøj til mor, og især kludesko, så skrev hun et lille vers, og lagde det ned i skoene. Hun skrev f.eks. "disse er til Hans, i dem kan han tage en lille dans" - "disse er til Søren, dem skal han tage på, når han kommer ind af døren" o.s.v.

Hun elskede at flytte om på sine møbler. Mor fortalte mig dette engang jeg selv gik og flyttede om. Hun fødte sit sidste barn, da hun var 48 år, og havde endnu mange år foran sig med et stort ansvar. Mor var 17 år ældre, og fik lov at bære ham i kirken, da han skulle døbes. Engang kom bedstemor til Bording med Harald. Hun havde måttet gå meget langt fra stationen. Da hun nåede frem, og havde siddet ned lidt, begyndte hun at græde.

Mor troede, at det var fordi hun var træt efter den lange tur, men det var det slet ikke. Hun græd over de kår, mor levede under. Mor bad hende holde op med at græde over det, det skulle hun nok klare.

Adelsspor

Da jeg begyndte at arbejde med slægtsforskning sagde mor: "Jeg tror min mor var adelig". Det var hun nu ikke, men hun er helt sikkert færdedes i disse kredse. Hendes far (Oldefar Christen Mohr) er vokset op hos sin onkel på Thuustrup, da hans far døde, da Christen endnu var en lille dreng. Hans mor har ikke kunnet klare at passe 7 børn alene, derfor blev nogle af dem sat i pleje hos familien, og således Christen hos sin morbror Anders Pind. Greven på Gl. Estrup var jo også en fætter til Christen Mohr, så disse familieforhold, har sikkert også været med til at præge hende. Jeg kunne forstå på mor, at hun helt igennem var et fint lille menneske.

Bedstemor

I et af bedstemors sidste leveår, havde moster Clara og onkel Arne taget dem begge to med ud på en køretur til bedstemors fødeegn (Gundestrup ved Hørning på Djursland). De kørte bl.a. også til Pinds Minde, og her genså hun sin gamle frue. Gensynsglæden var stor på begge sider, og nu lød det jo: "Jamen, er det ikke fru Høj, og er det ikke Karen Margrethe". Anders Pind byggede Pinds Minde til sin datter og svigersøn - Ane Pind og Joachim Otte Høi. Det har nok ikke været Ane Pind som bedstemor har hilst på, for ellers måtte hun jo være omkring 100 år på dette tidspunkt.

Engang skulle familien ud at sejle på Gudenåen. Bedstemor stod tilbage på land, og kunne ikke rigtig bevægelse sig til, at gå ned i båden til de andre, men pludselig sagde hun: "Ja, når I andre skal dø, så vil jeg heller ikke leve længere", så hun gik ned i båden til de andre, selv om hun var bange. Turen gik forøvrigt godt uden at nogen var i livsfare.

Bedstefar og bedstemor boede på deres gamle dage i Dronningensgade i Randers. Det lå så lavt i byen, at der blev oversvømmelse når Gudenåen gik over sine bredder. Mor fortalte, hvordan de sad på en lille forhøjning ved vinduet, og kunne se hvordan vandet steg op i stuen. Da vandet sank begyndte bedstemor at bære vand ud af kælderens. Hun blev syg af dette, og blev aldrig rigtig rask igen.

Hun fik mavekræft og blev opereret. Mor blev meget ked af det, da hun hørte, at hendes mor var syg. Mor var i 1935 hjemme i Randers for at besøge hende, da søster (Inger) var 3 uger gl. Bedstemor prøvede at leve op til sine husmoderpligter. Mor fortalte, hvordan hun prøvede at pudse sko, men ikke havde kræfter til det. Mor sagde til hende, at hun var ked af, at de ikke længere kunne drikke en kop kaffe sammen. "Jamen, det kan jeg da godt", sagde hun, men hun havde dårligt kræfter til at løfte en kop.

Clara boede jo også i Randers, og kom jævnligt på besøg. Hendes lille søn Åge, som dengang var 4-5 år, spyttede jo lige ud med hvad han tænkte. Han havde ingen hæmninger, og råbte som det første han kom indenfor døren, om bedstemor ikke var død endnu, men hun var en tålmodig sjæl der ikke lod sig støde af det, men svarede bare: "Nej, lille Åge, bedstemor er ikke død endnu". Hun døde i oktober 1935. Det var meget slemt for bedstefar. Hun havde jo gennem hele deres ægteskab vartet ham op i alle ender og kanter. Hun pudsede hans sko, smurte hans mad o.s.v. Nu sad han helt alene tilbage. Han gik selvfølgelig sine ture på kirkegården, men ensomheden var stor, og i sin ensomhed fandt han sammen med en anden dame, som også kom på kirkegården. Han giftede sig senere med hende,

hvad mor i første omgang ikke sagde noget til, men senere var hun ked af, at hun havde billiget dette.

Medens Bedstefar var alene, besøgte min søster Dagmar ham engang. Han fortalte, at han havde købt noget skurepulver, men han vidste ikke, hvad det skulle bruges til. Mor havde altid sådan noget stående, sagde han (altså Bedstemor). Dengang havde man ikke rustfrie knive, og Dagmar vist ham nu, hvordan han kunne pudse knivene og kedlen med skurepulveret, så det blev blankt igen. Nå, jeg ved jo ikke alt om Bedstemor, så jeg kan ikke fortælle så meget mere om hende, men jeg er hende taknemlig for, at hun har ladet sine børn fotografere så flittigt, så vi jo også gennem billeder kan skue lidt tilbage i tiden.

Bedstefar

Nu vil jeg fortælle lidt om Bedstefar. Han var jo altid fuld af fut og fart, og mor elskede at fortælle om ham. Jeg vil begynde med begyndelsen. Han blev født d. 13. oktober 1867 i Lystrup, Vivild sogn på Djursland. Hans far hed Jokum Sørensen og var herregårdsarbejder på Julianeholm. Der var ikke den store velstand i familien, så Bedstefar måtte allerede som en lille dreng ud at tjene på en gård. Han har nok nærmest været en slags stik i rend dreng, men det sjove ved det var, at han blev kaldt "Bettepige"

Kosten har været noget ensformig, for han fortalte, at han fik grød 21 gange om ugen. Nå, men skolegang blev der da tid til. Dengang sad de i klassen efter dygtighed. De dygtigste øverst oppe, og de mindre dygtige og uromagerne nederst i klassen. Bedstefar var dygtig nok, men noget af en spradebasse, så han røg af og til ned bag i klassen, på bagerste række. Han arbejdede sig så op på første række igen, men naturen gik over optugtelsen, og han røg igen ned bagved, og sådan flyttede han fremdeles frem og tilbage gennem hele sin skoletid.

Der blev ikke fortalt om nogen anden form for afstraffelse. Da han blev konfirmeret, mødte hans lærer op i kirken, for at hilse på ham og de andre elever, og han siger så: "Nå Søren, så blev du da konfirmeret", og Søren svarede ja, og jeg stod øverst (øverst). "Jah", sagde læreren; "Det var nu ikke fordi, jeg ikke troede at du kunne klare det, men jeg troede ikke, at du kunne stå stille så længe". Det var Bedstefars skudsmål, og læreren har sikkert i sit stille sind moret sig over ham. Hans ungdom har jeg ikke rigtig hørt noget om, men nogen uddannelse fik han i hvert tilfælde ikke. Han har vel arbejdet på forskellige gårde rundt omkring.

Da han blev gift med Bedstemor, betegnedes han som arbejdsmand. De boede i Askildrup Ølst sogn, da mor blev født, men kort tid efter flyttede de til

Randers, og her fik han arbejde på kirkegården. Lønnen var ikke særlig stor, selv efter datidens målestok - nemlig 15 kr. om ugen om sommeren, og 17 kr. om ugen om vinteren. Mor og Julie kom i skole. De gik i en ren pigeskole. Drengeskolen lå et stykke derfra. Mor var ikke vant til drenge, og hun kunne ikke lide dem, og hun fortalte, at hun slog til dem med sin skoletaske, når de drillede.

Det var sådan dengang, at der var et hold der gik i skole om formiddagen, og et andet hold om eftermiddagen. Med mor og Julie var det sådan, at den ene gik om formiddagen, og den anden om eftermiddagen. Da pengene var små derhjemme, havde de begge to fået job på en pensionat. Det var hos Bedstefars skolekammerat - hun hed Fru Christensen. De skulle hver have 2 kroner om måneden. Mor var kun 9 år dengang, da hun begyndte. Deres arbejde bestod vist i at passe børn - vaske op - dække bord og gå ærinder. 2 kroner var mange penge dengang, og Fru Christensen sagde en dag til Bedstefar, at hun havde dårligt råd til at give dem de 2 kroner. Aftalen blev så, at hun skulle give dem føden. Det var ikke fordi hun ville udnytte dem. Hun var god nok. Hun kom forøvrigt til at bos hos sin søn her i Horsens, og mor besøgte hende ret jævnligt. Jeg har også hilst på hende. Hendes søn var førstemand hos Farvehandler C.P. Andersen, hvor Frode var læredreng. På denne måde fik mor kontakt med hende igen. Ja, verden er lille.

Mor var hos Fru Christensen i flere år, og jeg tror også det var her, hun lærte Harry's far at kende (Georg Hansen, men det vil jeg vende tilbage til senere). Det var jo Bedstefar, jeg skulle skrive om. Han var jo som tidligere nævnt en rask fyr, og engang skulle Mor komme hen på kirkegården til ham med en flaske kaffe, og en flaske fernis. Dengang var der rækværk med kæder omkring gravstederne, og det var til disse kæder, han skulle bruge fernis. Han gav sig lige tid til at sætte sig ned, for at få en mundfuld kaffe, men han så ikke efter, hvad det var for en flaske han tog, og det var uheldigvis flasken med fernis han tog og satte for munden. Han spruttede og spyttede længe efter.

Medens jeg er ved at skrive om hans arbejde på kirkegården, så skal det også fortælles, at han løb ind i nogle problemer med de andre arbejdere, fordi han var så arbejdsivrig. Det var jo hans natur, men de betragtede ham vist som en væne morakker. Han knoklede løs, og de andre sagde til ham: "Tøv nu lidt Søren", men han svarede nej, det har jeg ikke ståen (tid) til. Han var vist noget oppe i årene, og arbejdede sammen med nogle yngre mennesker som havde et andet syn på det med at arbejde.

Resultatet blev, at han blev fyret. Det var et hårdt slag for ham, han blev helt syg over det, og fik mavesår. Han fik et andet arbejde, der havde lidt

med kirkegården at gøre, idet han fik arbejde hos en stenhugger. Det var et hårdt arbejde, og koldt om vinteren. Nå, de indså dog på kirkegården, at Bedstefar havde været en god og stabil arbejder, så han fik sit gode arbejde igen, og virkede med dette til han kunne få sin pension. Det sidste kirkegård-sarbejde han udførte, var nok da Jens døde, og han anlagde hans gravsted. Der var stadigvæk fut i ham på dette tidspunkt i 1936.

Han kom til Bording - Gulvforhoved og skulle som sagt anlægge gravstedet på Christianshede kirkegård. Han aftalte med mor, at hun skulle komme derop med kaffe til ham. Det gjorde hun også, men hun havde nok undervurderet hans energi, for han var færdig da hun kom, og klar til at gå hjem. De har nok fået sig en stille sludder over den kop kaffe, og udvekslet fælles minder, her hvor der var fred og ro.

Der var også en anden side af Bedstefar, som ikke har noget med fut og kunster at gøre. Han var også en følsom og rettænkende mand, og det vil jeg gerne prøve at fortælle lidt om. Han spillede jævnligt kort med sin svoger (tante Anna's mand som hed Otto Wünche), og han ville altså godt snyde lidt. Det skulle gå ærligt til, og Bedstefar, han blev så sur på ham, når han opdagede det, at han ikke ville snakke med ham i lang tid efter.

Han kunne også sidde og pusle med noget stillesiddende arbejde. Mor fortalte, at han lavede de fineste syæsker af cigaræsker. Karl lavede engang sådan en til min fødselsdag, og det fik mor til at mindes, at hendes far lavede sådan nogle. - Han opdragede sine børn fast og bestemt, men også meget kærligt. Havde han givet sin børn en tid, hvor de skulle være inde, når de legede ude om aftenen, og de så overskred denne tid, ja, så var døren bare låst, når de kom, og så stod de udenfor og græd indtil Bedstemor forbarmede sig over dem, og lukkede dem ind. Når mor havde besøg af sine børnebørn, og de fandt på at ligge med benene i vejret, så man kunne se deres buksebag, ja, så mindedes hun også sin far, at han havde sagt, at de ikke skulle gavle, eller vende gavlen til. Påklædningen har været anderledes dengang, men børn er børn uanset tidsalder.

Gavmildhed Tallerkner og støvler

Der var nogle søde ting, imellem det hun fortalte om sin far fra sin barndom. Engang Bedstefar og Bedstemor havde været i byen, og pigerne var alene hjemme, havde pigerne købt nogle tallerkener til deres mor, for de penge de havde. Jeg ved ikke hvor mange penge de havde, eller hvor mange piger de var på dette tidspunkt, men Bedstefar kom hjem og så det, og blev så rørt over det, at han dagen efter gik ind til byen, og købte støvler til alle

pigerne. Det brugte man dengang istedet for sko. Pigerne blev så sat op på et bord efter størrelse, og så gav han dem støvlerne på og snørede dem. Var det rigtig grimt vejr, så kunne han også finde på, at hente børnene ved skolen, og nogle gange gik han baglæns og bredte sin frakke ud for at skærme børnene mod vinden.

Piger ok

Bedstefar og Bedstemor flyttede lidt omkring i Randers. Først på Hadsundvej henholdsvis nr. 130 og nr. 250. Derefter på østervangsvej nr. 305. Mor fortalte engang, at de søgte en lejlighed i en villa i nærheden af skovbakken - ejeren ville først ikke have dem ind, da han hørte, at der var seks børn, men da det var piger bøjede han sig for det, og de fik lejligheden.

Gud og synåle

Engang skulle mor hente synåle for Bedstemor, og på vejen hjem gik hun over skovbakken. Her var hun så uheldig at tabe synålene ned i skovbunden mellem en hel masse blade, hun var helt uheldig over det. Bedstemor havde jo ikke ret mange penge, så hun ville jo gerne finde dem igen, og begyndte derfor at lede efter dem, men hun kunne ikke finde dem. Hun bestemte sig for, at hun ville bede Gud, om han ville hjælpe hende, så hun kunne finde nålene. Hun gav sig igen til at lede efter dem, og denne gang fandt hun dem. Det var en oplevelse hun aldrig glemte - den gav hende et vidnesbyrd om, at Gud ville høre hendes bøn.

Drochedrømme

Nå, tilbage til Bedstefar - han kunne ikke rigtig følge med i, hvad der var tidens mode. Mor var nu blevet så stor, at hun skulle konfirmeres, og hun fik nogle problemer med at få sine ønsker opfyldt. Det var jo almindeligt at man kørte i drosche til kirken - man skulle jo helst komme lidt stands-mæssigt. Bedstefar syntes godt, at de kunne gå, da de boede så tæt ved kirken. Dengang boede de vist i Store Rosengården. Mor beklagede sin nød til Fru Christensen, som forstod hendes kval og forbarmede sig over hende. Hun gav hende 2 kroner - med besked om at gå ned og bestille en drosche - så kan Søren gå, hvis han absolut vil gå. Mor fik dette ønske opfyldt, men hun havde også et andet ønske, men det blev ikke opfyldt.

Sort kjole

Da Julie 2 år før var blevet konfirmeret, da var det almindeligt at have en sort kjole på, men nu var det pludselig blevet moderne at have hvide kjoler på, og mor ville jo gerne ligne de andre. Bedstefar havde ikke fulgt så godt med, og han var stædig. Mor skulle ikke få den slags nykker, så hun skulle i sort

kjole, og dermed BASTA ! Dagen oprandt, og det viste sig, at mor var den eneste i sort kjole. Bedstefar krympede sig alligevel ved det - så fra den tid var det hvide kjoler til de andre.

Læse forkert

Nok havde der været trange kår i mors barndomshjem, men man kunne mærke på både hende og hendes søskende, at de havde haft et godt hjem. På den tid var der hverken radio eller fjernsyn. Mor fortalte, at Bedstefar sommetider læste højt, og var der nogle ord han ikke rigtig kunne klare, så tog han det ikke så højtideligt. Det kom frem engang jeg selv kom til at læse noget forkert - mor grinede og sagde, at det gjorde hendes far også sommetider.

Moster Helga følte nok, at hun var faldet lidt ved siden af, fordi hun havde rødt hår, men af billeder fra hendes tidlige ungdom, kan jeg da se, at hun var virkelig pæn, men mor og Julie havde jo et dejligt stort krøllet hår, så det var nok derfor.

Helga og Clara

Der var i hvert tilfælde altid noget værdigt og myndigt over moster Helga. Moster Karen rejste til København, og hun blev gift med Knud Hoffmann, som var alene med en lille pige, og de fik senere et fælles barn - en lille pige - Hanne i 1938. Moster Helga blev aldrig gift, og havde heller ingen ønsker om at få børn, men på sine gamle dage sagde hun alligevel: "Idag ville jeg godt ønske, at jeg havde haft en datter", men da var alt for sent. Clara blev i Randers og blev gift med Arne Winther Sørensen. Harald var jo en efternøler som Bedstefar og Bedstemor måtte sørge for på deres gamle dage med uddannelse o.s.v.

Skoleklassen

Måske skulle jeg fortælle lidt mere om mors barndom. Hun fortalte bl.a. om den eneste lussing hun fik i skolen. De var to piger i klassen som hed Kristine. Der blev en dag smækket lidt hårdt med klappen på skolepulten, og lærerinden spurgte omgående: "Hvem var det?" Børnene var gode til at sladre om hinanden, for hele klassen råbte; "Det var Kristine", og mor fik så en på hovedet - "Det var den anden" råbte de så, og så fik hun også en på hovedet. Hun havde forøvrigt en lærer, som var meget glad for mor, så der vankede ingen lussinger, men istedet forærede han mor en dukke, og sagde til hende, at den hed Karen, og at hun skulle passe Karen godt. Denne lærer traf mor, da hun var hjemme til Bedstefars begravelse. Hun havde nok engang næsten forgudet ham, men nu var hun blevet voksenalderen, og havde fået et andet syn på mange ting, og nu brød hun sig ikke om ham mere - han sagde hende ikke noget.

Lam og grinebidder

Da mor var en halv snes år, fik hun en ansigtslammelse i den ene halv side af hovedet. Det blev opdaget ved at hun sov, og ikke lukkede det ene øje, og så tog det vel mere til med lammelsen. Hun fik nogle elektriske behandlinger, men hun var en tid lidt skæv i ansigtet. Hun var jo dengang på pensionatet, og lammetheden eller øjen, så var hun en grinebidder. Dette havde irriteret en af pensionærerne, og han sagde en dag til hende "så grin da til den anden side tøs". Det har måske fået mor til grine endnu mere. Når folk skulle betegne hende og Julie, og de ikke rigtig kendte dem, så sagde de altid - "det er hende der griner", og så var mor identificeret.

Lammelsen fortog sig heldigvis, og mor blev en pæn pige igen. En pige der nok var værd at lægge mærke til. Hun havde et dejligt kraftigt krøllet hår, og en let brun hud, hvad hun forøvrigt var lidt ked af, da hun endnu gik i skole. Hun fortalte, at det dengang var fint at have en sart hvid hud. Hun var lidt ked af sin brune hånd, når hun sad ved siden af sin klassekammerat, der havde en fin hvid hånd.

Lærerpladser

Jeg ved ikke helt nøjagtigt, hvor mange pladser mor havde i sin ungdom, og hvornår hun var hvor, men hun var et sted, hvor fruene var så stræng, at hun låste kaffen inde og skar mærker i brødet. Det var vist hos en viktualiehandler. Her lærte mor ihvert tilfælde både at lave blodpølse og andre former for pålæg. Hun var som tidligere fortalt på Sygehuset - da var hun ca. 18 år, og så ellers hos Fru Christensen. Hun har danset og moret sig som andre unge - har haft veninder.

Hansine

En af dem var Hansine, som jeg har været med oppe at besøge. Hun boede i Niels Ebbesens gård, som består af nogle gamle huse der er fredede, hvor der ud til gaden endnu står en lem åben, hvor Niels Ebbesen vist engang kravlede igennem. Hansine boede inde i gården, i et hus med en udvendig trappe af træ. Hun blev aldrig gift, men hun kendte en masse mennesker.

Når folk var syge, sad hun hos dem og passede dem. Hun ofrede sig helt og fuldt for andre mennesker. Engang sendte hun en stor dukkevogn fyldt med legetøj til mor - til os børn. Det var noget hun havde fået rundt omkring, hvor hun kom. På grund af at hun kom så meget omkring, og kendte så mange mennesker, så vidste hun også besked med alt og alle. Det fik vores fætter Åge til ironisk nok at kalde hende for Kraks Vejviser. Engang mor og jeg kørte en tur til Randers med Karl og Gerda, ville vi besøge Hansine. Vi var lige kommet ind i gården, da hun fik øje på os, og stak hovedet ud af vinduet, og

råbte ned til os: "Det var fitten fløjterne ikke så heldigt". Først derefter hilste hun på mor med et - "dav bette Kisse", og en forklaring på hvorfor det ikke var så heldigt. Karl og Gerda grinede godt af denne velkomst. Vi fik dog aftalt, at komme igen senere.

En anden veninde var isenkræmmer Lodberg's datter. Hun fortalte også om en der blev gift med en greve Kaj Schaffelitsky de Muccadel. En fjerde veninde var vist blevet gift med en præst i Arnborg ved Herning. Denne veninde betragtede mor vist som en redningsplanke, på et vist tidspunkt, som jeg vil vende tilbage til.

Søndagsskole

Jeg vil nu i korthed opsummere, hvad der ellers har været med til at præge mors barndom og ungdom, og vil så delvist tage afsked med Randers, som har dannet rammen om en for mor så lykkelig tid. Hun havde en moster der hed Edel Kirstine - gift med Søren Madsen Bredgård. De havde tilknytning til Metodistkirken - her gik mor i søndagsskole, sammen med sin kusine - datter af Edel Kirstine - de var jævnaldrene, og her fik mor lagt spiren til sin tro.

Så var der Dragonerne. Mor fortalte, at de fra at bestemt sted der lå højt i byen, kunne se ned på Kasernen og Eksercerpladsen, og der fulgte Dragonernes Eksercits. Hun oplevede de første biler og flyvemaskiner, og et meget langsommeligt tog, kaldet Hadsund Peter. Der fortælles en historie om nogle koner der skulle til torvet med deres varer, og toget standsede op, og togføreren spurgte disse koner, om de ville op at køre, men de råbte tilbage, at det havde de ikke ståen til (tid til): Dengang var man ikke så bange for at gå lange ture. Mor fortalte, at hun engang havde gået helt til Møllerup, for at besøge en moster.

Georg Hansen

Hun oplevede også den første verdenskrig, og sidste og ikke mindst oplevede hun her i Randers, den eneste og store kærlighed - Georg Hansen. Jeg ved ikke helt bestemt, om det var på pensionatet, hun lærte ham at kende. Hun har selv engang fortalt, at det var den eneste mand hun nogensinde havde elsket. Han var malersvend - ung og dejlig. Mor sagde ikke selv noget om det, men jeg har fra hendes kusine Esther fået at vide, at han var en meget smuk mand. Mor fortalte, at han havde en dejlig sangstemme, og når han sang for åbne vinduer, så stod folk simpelthen stille og lyttede på gaden. Han blev kaldt Herold (velsagtens efter en eller anden stor sanger på den tid). Mor var meget betaget af ham, og lykkelig sammen med ham. Deres varme følelser for hinanden kom også til at bære frugt. Mor blev gravid - 19 år gammel, og nu syntes hun ikke længere, at lykkens sol skinnede på hende. Det var ikke velanset, at den slags skete i utide. Det var

nu ikke ham, der svigtede mor. Hun har fortalt, at hun ikke ønskede at det skulle gå ud over ham, og ødelægge noget for ham, så hun besluttede derfor at rejse fra byen og ham. Hun rejste ned til sin veninde i Arnborg, som jeg tidligere har omtalt. Her havde hun ophold til omkring den tid, da hun skulle føde.

En kold dag i februar skulle hun rejse til Herning. Undervejs på denne rejse som jo var forholdsvis kort, begyndte hun at få veer. En fremmed dame var så venlig at hjælpe hende, så hun kunne komme på sygehuset. Det var ikke let for en uge pige, at stå alene med et lille barn' og et stort ansvar, men kærligheden til sådan et lille barn kan overvinde mange ting. Egentlig havde hun bestemt at tante Anna som ingen børn havde, skulle have barnet, men da hun fik et lille drengebarn lagt i armene, så var alle skruler væk - ikke for alt i verden ville hun give dette lille barn fra sig. Hun skulle nok klare tilværelsen for sig selv og den lille, men dette vil jeg selv lade hende fortælle.

Af pladshensyn skrives dette på maskine, og også fordi det er nemmere at læse, men det er altså hendes egne ord:

Barnets moder. Hvor mageløst! Der skete mere mærkværdigt. En skønne dag kom min lille mor. Hun var rejst den lange vej fra Randers. Mor var ikke vant til at rejse og heller ikke vant til at bruge så meget på sig selv, som en rejse dengang kostede. - Og så mor, komme helt alene til en helt fremmed by. Det lyder måske ikke så underligt endda, men det var det altså dengang.

- Hun gik på må og få op ad en gade, og blev så pludseligt standset af en dame i en gadedør. Tænk! det var altså hende der besøgte mig. Hun spurgte mor ud, og inviterede hende ind på kaffe, og blev klar over, at det var min mor. Derefter fulgte hun mor op på Sygehuset. - Glæden i mit hjerte kan ikke beskrives. Allermest glæden over mors besøg, men også over al den venlighed der vistes mig, og de underlige sammentræf, som jeg troede var Guds hjælp til mig. Hans måde at bønne på. Mor var også på en måde glad for, at jeg måtte flytte ned til de rare mennesker, for der var trods alt dette endnu "Hvad folk ville sige". Man må huske på, at sådan var det dengang. Jeg fik flere pakker tilsendt, bl.a. fra en barndomsveninde. Jeg var strålende lykkelig, men allermest for det lille væsen som helt var min egen. Da vi blev udskrevet flyttede vi så ned til vore venner.

Opholdet på sygehuset varede jo kun en uge, så nu skulle mor jo ud at prøve at klare sig, men hvad havde hun at komme ud til? Den dame der havde hjulpet hende med at komme på sygehuset - stod nu også parat til at tage imod hende, og hjælpe hende igang. Hun tog mor med hjem til sig, og gav

hende et værelse. Hun hjalp hende også til at få et arbejde. Der var jo mange fabrikker i Herning, og hun fik noget hjemmearbejde. Det var strømper hun skulle strikke på maskine. Det var jo stadigvæk under første verdenskrig i 1916, så materialerne var jo derefter - noget rigtig elendigt skidt. Der var noget med at hun skulle sætter et lod i strikketøjet, for at strække det lidt, men loddet var for tungt, og det endte mange gange med, at tråden sprang, og hele herligheden faldt på gulvet. Det var noget håbløst noget, som hun dårligt kunne tjene til føden ved. Moster Helga kom på besøg, og kunne hjælpe med at passe Harry, som han blev døbt og navngivet her i Herning. Mor fortalte også om Harry's dåb, at hun ikke selv måtte bære ham - hun var fundet uværdig til dette. Det må have været svært for hende, også at få sådan noget stukket i næsen.

Gulforhoved

Husbestyrerinde

Der var i Bording en enkemand med tre børn, som havde brug for hjælp. Mor fik tilbud om, at hun kunne komme der som husbestyrerinde, så havde hun mad til både sig selv og barnet, og tag over hovedet. Harry's far havde fået at vide, hvad der var sket, og han kom nu på besøg. Jeg har ikke fået så meget at vide om det - kun at han lagde alt, hvad han havde af penge til mor og Harry. Nå, men mor blev altså husbestyrerinde, og skulle tage sig af de tre små piger, der havde mistet deres mor alt for tidligt.

Der havde været en husbestyrerinde før mor, men hun havde bare klippet enden ud af børnenes bukser, og så kunne de gå og tisse som de havde lyst. Hun forsøgte dem også på alle mulige andre 'områder', så hun røg hurtigt ud igen. Mor var chokeret over dette, så hun begyndte at sy noget af sit eget tøj om til pigerne. Det skortede vist ikke på advarsler til mor, hvad far angik - han havde ry for at være en hård mand, men mor har nok haft ondt af de små piger. Hvad der har været far og mor imellem, kan man kun gætte på, men kærlighed var det ihvert tilfælde ikke.

Bryllup med Frederik

Mor glemte aldrig sin ungdoms kærlighed, men fakta er, at hun blev gravid igen, og gift d. 18. april 1917. Hun fortalte siden, at hun var lige ved at hoppe af vognen på vejen til kirken, men gjorde det altså ikke, og blev dermed bundet til min far i mange mange år. Hendes prøvelser var allerede godt igang. Hun fødte en søn d. 5. september, og tiden kom jo også da han skulle døbes. Far talte ikke med hende om, hvad han skulle hedde, men gik selv til præsten for at ordre formaliteterne. Hun

kunne ikke få det at vide, førend hun stod oppe i kirken. Han kom til at hedde Jens Kristian ligesom den dreng far havde mistet, og som hans far og tidligere svigerfar. Det varen skuffelse for mor, men far havde jo haft sine grund til det.

Nu kom der ellers et barn næsten hvert andet år, og mor fik rig lejlighed til at finde på navne, og opkaldte sine forældre, og søstre der var døde. Efter Jens kom fire piger - Dagmar - Ketty - Karen - Esther. Hun havde nu en masse bamepiger, men det tager jo sin tid, førend de kan påtage sig sådanne opgaver. Selvom mor havde haft tre piger at tage vare på, så syntes hun alligevel, at det var dejligt at få nogle piger selv, der var hendes egne. Dagmar gik så stille og tullede omkring, hvad hun også fik kælenavn efter. Hvordan hun slap af med det igen ved jeg ikke, men jeg kom mange år efter til at overtage det, og er aldrig sluppet helt af med det. Så var der Ketty - hun var et mere uroligt og temperamentsfuldt gemyt. Mor fortalte engang, at de havde haft en hund, og den kunne finde på at gå frem og tilbage mellem mor og barnevognen / vuggen, hvor Ketty lå og skreg, for ligesom at sige "kan du da ikke tage dig af dit barn".

Jeg kan af gode grunde ikke fortælle så meget om mine ældste søskende, da jeg jo ikke er opvokset sammen med dem. Det jeg kender til, er kun noget mor har fortalt. Harry var en god dreng, som mor havde meget glæde af. Hun fortalte engang, at han medens han gik i skole, var blevet provokeret af en anden dreng som absolut ville slås med ham. Han kom også i en slåskamp med denne dreng, og på et tidspunkt fik han overtaget over ham. Han blev mødt med en masse tilråb, om at gi ham nogen, men Harry sad lige så stille ovenpå den urolige dreng, og holdt ham bare, til han var helt stille og rolig. Der blev vist aldrig nogen slåskamp efter dette.

Mor var jo helt uden erfaring i et liv på landet. Hun fortalte, at hun fik en god hjælp med råd og vejledning af sin svigerinde (fars søster Caroline). Hun blev ikke skånet på nogen måde, og som ældste dreng derhjemme, måtte Harry også tage sin tårn. Jens blev på et ret tidligt tidspunkt i sin barndom så syg, at han ikke kunne tage del i arbejdet på landet. Han fik astma og var næsten konstant syg, og fik utallige nætter, hvor han måtte sidde oppe i en stol for at sove.

Af og til kombinerede hun det nyttige med det behagelige. Hun havde arvet evnen til at digte fra sin mor. Når der var fester, såsom konfirmationerne, som de ældste måtte have haft, så lavede hun en sang til dem. Dette foregik mens hun malkede kørerne. Det kunne måske knibe for hende, at få det skrevet ned, men så dikterede hun mens de store børn skrev for hende, hvis hun selv var optaget af

andet arbejde.

Så var der plager som lus. Det var ikke på grund af manglende renlighed, men det var den slags som børnene kunne pådrage sig i skolen. Man havde jo ikke nutidens moderne midler til at udrydde det med. Der blev brugt ting som petroleum og sprit. Mor fortalte hvilken kamp det var, at få sådan noget stads udryddet. Jeg havde kun noget tyndt hår, men jeg kan godt huske, hvordan jeg gik rundt og lugtede af sprit. Det var dog værre for de store piger, som havde nogle meget tykke fletninger.

Når der var sygdomme, så kunne vi ligge en hel flok i sengen, for vi smittede jo hinanden. En dag Søren sad ved køkkenbordet og legede, blev han pludselig helt blå i hovedet. Det var kighoste, og mor snuppede ham og løb ud til hushjørnet med ham, så det kunne blæse ham ind i hovedet, så han igen kunne få luft.

Far var murer, og efter nogle år i Bodholdt Mølle i Bording, byggede far en ejendom i Guldforhoved - langt ude på heden, og lige tæt op ad skoven (Gludsted Plantage). Om de har skullet pløje noget af heden op først - ved jeg ikke, men det blev ihvert tilfælde til 30 tønder land sandjord. Her flyttede de så ud. Der var nu ni børn i familien, og der kom stadig flere til. Mor kom jo aldrig til læge eller jorde moder, og hvor gang jordemoderen blev tilkaldt, udstødte hun et suk og udbrød; "åh nej, da ikke nu igen". Vi skriver nu 1926 og i maj kom Søren til verden.

Indenfor de næste fire år kom Hans - Gerda - Ella og Frank i april 1930. Mor fortalte, at hun var meget besværet, da hun ventede tvillingerne, men det var jo og syv til den anden. Mor vidste forøvrigt ikke, at der var 2 på vej. Et par dage før de blev født, havde far spurgt mor, om hun ville med ud at køre. Det kunne hun ikke holde ud til, og far blev sur og gal, og det kunne godt vare meget lang tid, inden han talte til hende igen. Han havde ingen forståelse for hendes tilstand - han betragtede det bare som uvillighed fra hendes side. De blev født i påsken - Langfredag, og det var som sagt en overraskelse at der var 2. Mor havde slet ikke tøj til 2 små, og anede heller ikke, hvordan hun skulle få det.

også 13 pund hun bar på - seks til den ene

Nu var det sådan, at moster Karen havde en plads i huset i København, hos en familie hvor fruene også havde født tvillinger, men den ene døde. Moster Karen havde så fortalt sin frue, at hun havde søster der boede på landet, - at hun havde mange børn, og at hun nu havde født tvillinger, men ikke vidste at der havde været 2 på vej. Denne frue i København sendte nu en pakke med børnetøj til mor, med denne hilsen. "De skal ikke takke mig, men blot gennem Deres søster lade mig vide, om de har modtaget pakken. - Jeg tror nu, at mor har takket både Gud og denne fremmede dame, for deres godhed mod hende. Det var sådanne ting der styrkede mor i hendes tro. Nu fik hun for en gangs skyld noget pænt tøj, og skulle ikke bare nøjes med de hjemmesyede bleer.

Som en dispensation for den ene gang Far bestemte, hvad hans barn skulle hedde, så fik Mor nu rig lejlighed til at finde på navne. Hun har kaldt sine forældre og afdøde søstre op - Gerda blev opkaldt efter en kusine der rejste til Canada, og mange år efter gjorde hun det samme. - Lidt romantisk har Mor også været. Karl Heinrich er f.eks. en operettehelt hun engang i sine unge dage har oplevet i et teaterstykke (Alt Heidelberg). Nå, nu stod hun over for at skulle have tvillingerne døbt og navngivet. Moster Helga havde jo altid været myndig og bestemt dame. Hun skrev først til Mor, at hun havde fri den og den dato, og at hun ville komme, hvis Mor kunne få arrangeret barnedåb på denne dag. Hun foreslog også, at de skulle hedde Ernst og Lisbeth. - Mærkeligt nok som skæbnen kan råde, at Ella mange år efter skulle få en mand der hedder Ernst, og en datter der hedder Lisbeth. Nå, men Far blev tosset over hendes forslag og sagde, at det skulle den rødhårede stakitpisser ikke bestemme. Mor skrev så til Moster Helga og fortalte om hans reaktion - det mindre pæne udtryk han brugte, beholdt hun nok for sig selv, men Moster Helga skrev nu til Far, at hun var da ked af, at det ikke passede så godt på denne dag, men opgav så en ny dato, hvor hun igen havde fri og gerne ville komme. Far viftede nu Mor om næsen med dette brev og sagde, at det var da noget man kunne forstå, at hun da var til at snakke med.

Mors hverdag

Jeg vil godt standse lidt op her, og fortælle lidt om mors hverdag på landet. Mors dag startede kl. 5. om morgenen. Hun skulle da ud at malke køerne. Så skulle de skolesøgende børn sendes i skole - der skulle laves morgenmad - som regel var det en tyk øllebrød med klumper i. Jeg husker det selv sådan, men det smagte god. og det mættede. De små skulle så vaskes og klædes på, og næsten hverdag var der en masse tøj der skulle vaskes. Der var jo hverken elektrisk lys eller vand indlagt. Vandet skulle pumpes op fra en pumpe ude midt i gården. Vaskemaskinen var en vugge eller plasker, som vi børn ofte måtte trække frem og tilbage. Desuden var der stald og markarbejdet, som hun også skulle tage sig af.

Hvor der er børn får man da også nogle sjove oplevelser. Gerda satte sig gerne op i fodenden af vuggen, hvor Frank og Ella lå, og så fik de en gyngetur, og hun betegnede dem altid som Frank-Ella og mig selv. Vi havde et langt bord med bænke, hvor vi altid spiste og opholdt os det meste al tiden i køkkenet. Der var der jo altid varme. Vi havde 2 stuer, og i den ene kom vi en gang imellem om søndagen. Den anden stue kaldte vi den fine stue, og der kom vi næsten aldrig. Det var forbeholdt de finere møbler, og blev næsten kun brugt i julen.

Frank og Ella legede altid sammen - mor sagde, at hun godt kunne mærke, at der var et særligt sammenhold mellem de to. De kunne godt lide at løbe frem og tilbage på bænken i køkkenet. Det kunne knibe for Ella at komme derop, så Frank han stod og skubbede på enden af hende. Når først de var deroppe, så passede han på hende, at hun ikke skulle falde ned igen. En dag sagde han til hende "Pas på Ella, at du ikke falder ned, for så får du aldrig mere Kamel på din grød" De store skulle nu passe de små, men om de helt magtede det ved jeg ikke. Der skete ihvert tilfælde et slemt uheld med Ella en dag. En af dem - måske har det været en af drengene - havde Ella på armen, og hun havde vist fået foden ned i en lomme, og samtidig har de måske villet flytte hende over på den anden arm. Resultatet var at hun gav et skrig fra sig, og det viste sig, at hendes ben var rykket af led. Til alt held

var lægen på besøg hos naboen, og der blev sendt bud efter ham med det samme. Han kom da også, og fik hendes ben sat på plads igen, men det har gjort meget ondt på hende.

Gerda var en køn lille pige med mørke krøller - mørke øjne og lidt mørk i huden også. En dag kom en fremmed på besøg i huset, og han siger, da han ser Gerda; "det er da ikke en af jeres egne", men det var det altså. En nabokone ville aflaste mor lidt, og spurgte om hun ikke skulle tage Gerda med hjem. Det kunne hun da godt få lov til. Der gik et stykke tid, og de store børn der gik i skole, lagde altid vejen om ad naboen, for at se til Gerda. Det var ikke sådan, at de blev lukket ind, men de kiggede ind ad vinduerne til hende. Dette må have irriteret naboen, for hun kom nu til mor og sagde; "Hvis det er meningen, at vi skal beholde Gerda, så må du holde de store børn væk". Hun må have misforstået det, og troet at mor havde nok at give væk af, men vist var det da ikke meningen, at hun skulle beholde hende. Mor skyndte sig da også, at få Gerda hentet hjem igen.

Medens jeg er ved at tale om at skyde, så vil jeg godt lige fortælle, at far når han blev gal, godt kunne handle helt ubesindigt. En dag mor var ved at malke til aften, kom Frank. Han var jo kun en lille purk dengang - han lukkede stalddøren op, og lukkede den ikke efter sig igen. Hønsene gik frit omkring, og de gik nu ind i stalden. Det har åbenbart ikke passet vor far. Han blev fuldstændig tosset, og jagede dem ud, og greb endda sit jagtgevær for at skyde efter dem, og råbte samtidig efter dem "har jeg ikke bøjen jer, at i ikke må gå herind". Mor sagde til ham, at det havde hønsene da ingen forstand på. "Joh", råbte han, "de har endda stur forstand". Dette gjorde han sig kun til grin med. Det skabte ihvert tilfælde ingen respekt for ham. Ketty der var en stor pige dengang, kunne godt se det latterlige i dette, og hun var ikke bange for at gøre nar ad ham. Hun tog en kæp, og rendte efter hønsene, og råbte "I har endda en stur forstand".

- Når han fodrede grisene, så ville han ikke have, at de kom snaskende ned i truget, når han hældte op til dem. Næh, han dresserede dem til at blive ovre bagved, til han var færdig. De har nok været bange for ham. Han kunne ikke have sådan en uorden. Vi havde to heste, og de kunne godt være nogle urolige krabater. De hed Musse og Lise, og hvorvidt far havde været utålmodig overfor dem, det er der kun ham selv der ved, men fakta er, at han havde et uheld. Han kom til at beskadige Lise's øje, så den blev blind. Der er gået mange rygter om det, og rygter har de jo med at forandre sig, for hver gang de breder sig.

Kun far vidste noget om dette, og det har sikkert pint ham meget. Hestene kunne virkelig godt få

deres nykker, og far var måske ikke den der kendte dem bedst. Han gik jo på arbejde, hver dag om sommeren, så arbejdet var jo overladt til mor og de store børn det meste af tiden. Harry var god til at omgåes dyrene, og han og hestene arbejdede godt sammen. Engang skulle der køres roer ind. Mor havde fremmed hjælp på, for Harry var ikke hjemme. Pludselig havde hestene fået den ide, at der var for meget på vognen. De nægtede katagorisk at trække vognen, og ville ikke flytte sig ud af stedet. Nu kom Harry heldigvis hjem, og han blev sat ind i situationen. Han gik så ud til hestene - snakkede lidt med dem og klappede dem, og gik så rundt om vognen - bukkede sig ned, og samlede nogle roer op, som han smed på vognen. Hestene troede nu, at han havde taget nogle af, og nu var der ingenting i vejen for, at de kunne trække læsset. Harry havde en plads engang, hvor han kørte mælketur. Mor havde et billede af ham, hvor han sidder på mælkevognen. Hestene kendte turen, og han brugte aldrig hverken tømme eller pisk. Det var helt utroligt. Når man nu har set, hvad Harry blev til som voksen, så synes jeg også det er interessant, at kende hans ønsker og interesser som barn. Han kunne godt lide at arbejde med træ - måske har han fået lidt undervisning på aftenskole, men han lavede ihvert tilfælde noget løvsavsarbejde, som han gemte nede i en slagbænk. Jeg tror, at det var far, han gemte det for.

Mor fortalte også, at han dengang havde nogle store drømme, eller planer om man vil. Da han kun kendte til livet på landet dengang, så lå hans drømme også her. Han sagde engang; "jeg vil have en hestestald, der skal nå helt op til heden". - Senere, da han blev lidt ældre, købte han en fyldepen. Mor kunne ikke forstå, hvad han ville med den, men han øvede sig i at skrive sin underskrift med den. Mor havde et minde om det i sin Bibel, for der havde han skrevet sit navn med den. Mange år senere sagde mor, at Harry startede sin virksomhed med en fyldepen. Dette var begyndelsen.

Jeg vil også lige fortælle lidt mere om Jens. Han var som sagt syg, og kunne ikke tåle at tage det arbejde. Mor havde sommetider fået noget læsestof tilsendt fra venner og familie. Der skulle jo også lidt adspredelse til, til så mange børn og unge mennesker. Det blev så efter nogen tid sat op på loftet. Kunne de ikke finde Jens nogen steder, så kunne de bare kigge op på loftet. Der sad han og læste, og når han var optaget af noget, så suttede han på tommelfingeren. Mor grinede af dette, for han kunne godt have ni beskidte fingre, men tommelfingeren blev suttet ren. Det var smudsblade sagde far, og hånede mor, med at sige at det var den Jochumske flothed.

Morgenbarbering henad middagstide

- Fars opvækst havde været meget anderledes end mors, og han var ikke vant til den slags, og havde svært ved at vænne sig til det. Jeg ved ikke så meget om det, andet end at han var opvokset på landet på en tid hvor man endnu strøede sand på gulvet, og når de skulle spise, var det et fad grød, der blev sat midt på bordet, som de så allesammen kunne sidde og søbe af. Når de var færdige, tørrede de skeen af i armhulen, og satte den op under en bjælke i loftet. Vores farmor vævede og syede tykke vadmelbukser. Farfar har sikkert også været lidt streng. Det kunne jeg forstå på mor, men svigermor hun er god nok', sagde hun. Nå, nok om dem, for jeg ved faktisk ikke mere om dem.

Lad mig også lige fortælle lidt om Dagmar. Hun var en dygtig pige der kunne tage fat både ude og inde. Hun var ikke bleg for at harve en mark. Mor fortalte, at Jutta var så dygtig, når mor skulle føde, og jordemoderen var der. Hun sørgede for kaffe og den slags, og fik serveret pænt, men når jordemoderen var gået, så var det Dagmar der tog fat. Mor havde aldrig tid til at ligge i sengen mere end tre dage efter en fødsel.

Det kunne godt være svært for Dagmar, eller hvem der nu var den ældste, at tage arbejdet i sådan en situation, og overskue det hele. Mor kunne godt ligge inde i sengen, og se hvordan køkkengulvet kunne blive beskidt af sne og af aske fra komfuret, og så har det nok kriblet i hende efter at komme op.

Skulle hun ligge i sengen ved juletid, så lå hun såmænd og klippede julepynt, og nogle gange havde hun kun avispapir at klippe i. Hun fik også gerne en hel stoppekurv med strømper, der skulle stoppes.

Karl var nu kommet til verden, og det blev jo en mørk tid. Mor måtte en nat op for at varme lidt mælk til Karl. Hun gik op på loftet, for at hente lidt halm til at komme i komfuret. Det var månelyst, og månen skinnede ind ad et vindue på loftet, og på grund af dette, fejlbedømte mor afstanden hen til trappen - hun troede, at den var længere væk end

den egentlig var. Resultatet blev, at mor trådte lige ud i den tomme luft, og styrtede ned ad trappen. Hun slap med en hjernerystelse, og måtte ligge i sengen. Da Dagmar blev klar over dette, skældte hun far ud, og sagde at det var hans skyld. Her gjorde hun ham nu uret, for det kunne han faktisk ikke gøre for, men hun var blevet chokeret, for mor kunne jo nemt have slået sig ihjel.

Far gik ofte på jagt med nogle jagtkammerater. Han var næsten dagligt i et ondt lune, og mor gik tit og ønskede, at han måtte skyde noget, så han kunne være i godt humør, når han kom hjem. Det ville jo altid lette stemningen derhjemme. Hans humør fejlede heller ikke noget, når han var ude, eller havde jagtkammeraterne med hjem, for så skulle de jo underholdes med historier. -

En dag de havde været på jagt om formiddagen, kom de hjem ved middagstid, og far sætter sit gevær fra sig ude i bryggerset, uden at sikre det. Mor stod derude, og Frank der var en lille pilfinger på 3 år, gik hen og trykkede på aftrækkeren, og skuddet gik af lige op i loftet bag mors ryg. Det skete heldigvis ikke noget med nogen af dem, men det vakte selvfølgelig et stort postyr. - Efter middag gik de på jagt igen, og kom hjem hen på eftermiddagen. Far stiller igen sit gevær fra sig i bryggerset. Dagmar kom hjem, og mor fortalte hende, hvad der var sket om formiddagen. Dagmar bliver jo rystet over det, og hun siger, da hun ser geværet stå der igen; 'da skal jeg alligevel se, om han ikke har gjort det en gang til', og hun tager nu geværet og skyder ned i gulvet.

Nu blev far gal, og han siger noget om, at han ikke kan have sine ting i fred, og at det er lige godt meget, at det skal ske 2 gange på én dag. Han troede nok, at han kunne få medhold hos jagtkammeraterne, men de gik i rette med ham, og sagde at det udelukkende var hans skyld. Han måtte ikke lade et gevær stå sådan, hvor der var så mange børn. Det blev hans humør sikkert ikke bedre af. Det var jo en bitter pille for ham at sluge.

Engang far var blevet tosset, ville han rejse sin vej, men det var der nu ingen, der var ked af, - tvær-

timod begyndte de at glæde sig, men de glædede sig lidt for tidligt. Mor havde vasket hans tøj og sengelinned, og hængt det til tørre på en snor over komfuret, og hun stod nu og snakkede med de store børn om, hvordan de skulle klare sig, og hvor godt de kunne klare sig. Far var ikke udenfor hørevidde, og da han hørte alle deres planer, så skulle han ingen steder. Det lød for godt. En aften Jens var oppe hos nabokonen, kom nogle af de andre store børn derop og sagde, at far var gal, og at han havde spurgt efter Jens.

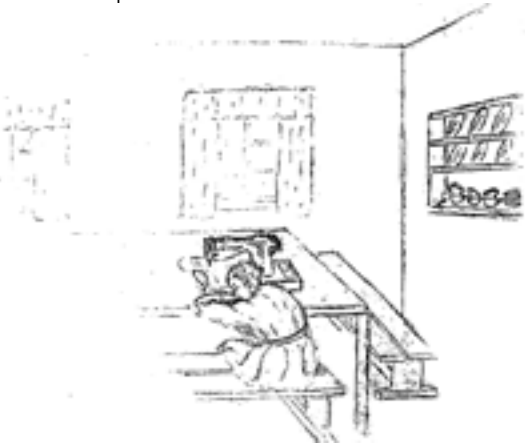
Det lød ildevarslende, så Jens ville ikke hjem. Han løb op til vores farbror Knud, som var et rart menneske. Han var en helt anden type end far, så her kunne han godt være. Far har nok været rasende et stykke tid, men uanset hvor gal han kunne blive, så slog han aldrig på os. Han havde kræfter som en bjørn. Mor havde sagt til ham engang, at han ikke måtte slå, for han anede ikke selv, hvor mange kræfter han havde, og hvor hårdt han kunne slå. Han kunne godt finde på at agere lidt svagelig, og skulle have hjælp, når noget skulle løftes, men var han gal, så kunne han udmærket godt selv. Far var en meget dygtig håndværker. Om sommeren tog han jo på murerarbejde, men om vinteren opholdt han sig i værkstedet. Om vinteren ville han også sove længe om morgenen - helst langt op ad formiddagen, og så skulle der være ro. Det var jo næsten umuligt, for køkkenet var jo som en myretue, med så mange børn. Når han så kom op, var han sur, og brokkede sig over både det ene og det anden - dørene havde fået skrammer o.s.v.

Så røg mor i flint, og råbte til ham, at han skulle være glad for, at der i det hele taget var døre i huset med så mange børn. - Hans filosofi var af en helt speciel karakter, for engang sagde han til mor: "Det er lige meget, hvor mange børn du får, du kan lige lidt klare dig". Det var sådan noget, der kunne få mor til at fare i flint. Efter en lang vinter i værkstedet kunne han godt komme og præsentere mor for et stykke arbejde, han havde lavet, og spørge hende om, hvad hun havde udrettet. Se dig omkring sagde hun - der er børn, der skal passes.

Mor var nu flittig nok. Når dagens arbejde var til ende, så var der sytøj, og strømper der skulle stoppes. Mor har tit været så træt, at hun har siddet og

sovet med hovedet ned på symaskinen. Hun har også spundet garn - farvet det og strikket strømper og vanter i massevis. Som gammel, brød mor sig ikke om håndarbejde, for det havde hun haft så rigeligt af. Fars tøj skulle altid være i orden. Engang havde han vist et hul bag på bukserne, som hun ikke havde fået ordnet, inden han tog dem på. Nu skulle han rigtig demonstrere. Han gik på markarbejde, og trak de hvide underbukser ud gennem hullet, så meget han kunne, så naboerne kunne se, hvad det var for én dårlig kone, han havde, der ikke kunne lappe hans bukser. Mor hadede, når han demonstrerede på den måde.

Hvis mor faldt i søvn ved symaskinen, så var det såmænd ikke så underligt, for hun fik jo heller aldrig en god nats søvn. Sengen var altid fuld af børn - også i fodenden, og hun lå selv helt ude på kanten. Sommetider tog hun lige fem minutters søvn på en smal bænk i køkkenet om middagen. Det skal også lige nævnes, at hun mange nætter har gået oppe, med både ørepine - tandpine og hovedpine. Måske stammede det hele fra tænderne. Hun prøvede at dulme smerterne med kamferdråber, og små varme sandsække. Det eneste alternativ til dette, var at få rykket tænderne ud. De blev aldrig lavet i stand. Da mor nåede 50 års alderen var der ikke mange tænder tilbage.

Som jeg før har nævnt, så var far en dygtig håndværker. Om vinteren lavede han vognhjul i værkstedet, det var det mere grove arbejde, men han kunne også lave de fineste urkasser med udskæringer o.s.v. Han havde et godt håndelag, og havde han haft et lige så godt sindelag, så kunne han jo have været en dejlig mand. Måske var det den megen tummel med så mange børn, der gjorde ham til den han var, men han havde jo selv været med til at sætte dem i verden, så det kan man vel dårligt undskylde ham. Han var jo en mere indsluttet og indadvendt natur end mor var. Mor sagde engang, at hvis de kun havde været de to, så kunne de nok have haft det godt, men de havde begge et meget heftigt temperament, og barometeret stod tit på storm på heden.

Der var mange ting, der kunne gøre mor nedtrykt og ked af det. Hun fik f.eks. aldrig noget nyt tøj. Det var altid noget brugt, der skulle syes om. Engang havde far købt fire hatte, der var på tilbud - til i kroner. Hvad skulle mor dog med fire hatte. Beklagede hun sig over, at hun aldrig fik noget nyt tøj, så kunne Jens godt finde på at sige; "Joh mor, du har da fået fire nye hatte engang". - Når børnene var blevet konfirmeret, så var det jo meget almindeligt, at de kom ud og fik en plads - et eller andet sted.

De har måske heller ikke været kede af, at komme hjemmefra. Harry og Helga var helt oppe på Clausholm ved Randers. Helga blev gift deroppe, da hun var 19 år. Jens var kommet ud at sejle, og det havde god virkning på hans astma. Han havde det godt nu, med den friske havluft. Hvor meget han sejlede omkring, ved jeg ikke, men han havde i lang tid ikke ladet høre fra sig, og mor var bekymret for ham og havde åbenbart skrevet det til Bedstemor. Da han engang besøgte Bedstemor i Randers, bad hun ham indtrængende om at få skrevet til mor, som gik og ventede på ham. Mor ville jo gerne skrive til sine børn, men havde dårligt penge til et frimærke, og far så ikke med alt for venlige øjne på, at de kom hjem for tit.

Engang Harry var kommet hjem, sad far for bordenden, og skulede efter ham. Så kom det ud: "Synes du ikke det her bord er stort nok til en husmand". "Joh", sagde Harry bare, det kunne han godt give ham ret i. Mor blev så ked af det. Harry havde jo altid stået hende så nær. - Hun fik dog nogle meget ejendommelige oplevelser angående Harry. Engang så hun ham i et syn. Han var så glad, og han var sammen med en hel masse andre unge. Harry grinede, da mor fortalte ham dette. Han havde været til bal, og havde fået noget at drikke. En anden gang var hun gående på vej til Bording, da hun pludselig så ham i et syn. Han så meget forpint ud, og holdt den ene hånd på maven, og da han fjernede den, var den fuld af blod. Mor blev meget forskrækket og urolig over dette. Det viste sig, at samtidig med mor fik dette syn, var Harry blevet opereret for blindtarmsbetændelse. - Agnes var nu flyttet til Horsens. Hun var blevet gift, og havde fået en dejlig rødhåret dreng, som kom til at hedde Regnar. Mor ventede nu Ove.

Det nærmerede sig julen og grisen skulle slagtes, hvad enten mor havde det dårligt eller ej.

Farbror Knud var hjemmeslagter, og han kom nu og slagtede grisen. Den blev lagt i et saltkar, i en stærk saltlage. Der var dog meget arbejde til mor, med sådan en gris. Hun skulle både lave rullepølse og blodpølse og meget andet. Jens var fulgt med farbror Knud på afstand. Han opholdt sig vist ovre i skoven, for han ville ikke risikere at løbe på far, men på et tidspunkt kom han alligevel hen til køkkenvinduet, og snakkede med mor. Han kunne se, at hun ikke havde det godt. "Gå ind i seng - mor", sagde han, og han forsvandt lige så stille, som han var kommet. Mor sagde senere, at det var noget pjat med Jens, og at han ikke havde behøvet at stikke af, for han var jo den der havde det bedst.

Ove blev født d. 22. december 1933. Jeg gad nok vide om mor har ligget og født inde i soveværelset, for der var der hundekoldt om vinteren. Far kunne forøvrigt godt finde på, at ligge i sengen ved siden af, og ligge og stønne. Det irriterede både mor og jordemoderen.

Var det koldt, da Ove blev født, så var det til gengæld meget - meget varmt, da søster blev født i juli 1935. Lægen beklagede mor, at hun skulle ligge og føde i den varme. -. Karen skulle en tur til København med skolen, og det så lidt sort ud for hende. For det første skulle mor jo føde, og for det andet satte far sig imod det, men han standsede

alligevel op, en dag Karen var på vej til skole, og spurgte om de andre i klassen skulle med.

Ja, det skulle de da, - "så må du også hellere", sagde han, og gav hende pengene til turen. Karen sendte bud til Ketty, som fik fri i sin plads, og så fulgtes de ad. Det var en stor oplevelse for dem. - Mor havde nu fået at vide, at hendes mor derhjemme i Randers var syg. Det blev hun meget ked af. Da søster var 3 uger gammel, tog hun en tur hjem til Randers. Jeg ved ikke rigtig, om det var ved denne lejlighed, hun også var sammen med Harry. De har måske været på besøg hos Clara eller tante Anna, men der var ihvert tilfælde en del forsamlede, og da de ikke havde set mor i meget lang tid, så var det jo naturligt, at spørge hende hvordan hun havde det. Mor trængte til at snakke, og fortalte nu om alle hendes trængsler. En af de tilstedeværende siger så; "Åh, så slemt er det vel heller ikke". Harry som havde siddet med ryggen til, vendte sig nu om mod vedkommende og siger; "Jo - det er meget værre". Folk kunne slet ikke forstå sådan noget. - Jeg tænker på hvordan de har klaret det derhjemme. De største børn på dette tidspunkt, var jo Karen og Esther, som jo kun har været 11 og 13 år gamle - har de haft fremmed hjælp, eller har far haft styrelsen i denne tid?

Bedstemor døde i oktober, og om mor kom hjem til begravelsen, ved jeg ikke. Hun kom dog hjemmefra en gang imellem. Jeg kan huske, at hun fortalte, at hun og far havde været i Sønderjylland hos fars bror i Gørding, og at søster havde stået i døre og sagt, at hun ville med. Mor kunne næsten ikke få sig selv til, at tage fra hende, men hun blev selvfølgelig passet godt derhjemme. Mor fik ellers ikke lov til at have det godt ret længe, efter at søster var blevet født, for allerede ved juletid har hun været gravid igen, og denne gang var det mig, der var på vej.

Det har slidt hårdt på barnevognen med så mange børn, og ujævne veje og marker, hvor der er blevet kørt med den, og efter Ove var den helt slidt op. Skulle søster udenfor, så blev vuggen stillet op på en trillebør, og på denne måde blev hun transporteret rundt. En aften far og mor skulle på besøg hos en nabo, måtte mor pakke søster ind i en dyne, og bar hende sådan i armene. Far gik ved siden af, og sagde, ligesom henvendt til søster, der jo ingenting forstod: "Jah, du skulle jo have haft en barnevogn, men pengene er væk". Mor var altid lidt bitter på ham, og tonefaldet var nok også derefter, da hun sagde; "Ja, det er de vel". Mor skrev nu til kommunen og beklagede sin nød, uden at far vidste noget om det.

Efter nogen tid fik hun tildelt 100 kroner. Det lyder ikke af noget idag, men det var mange penge dengang. Børnene havde ikke haft fodtøj at få på til udendørs brug hele vinteren. Mor tog til byen

og købte en barnevogn og gummistøvler til alle børnene, og så havde hun endda 10 kroner i overskud. De skulle gemmes til at købe sko for, til Karen's konfirmation. Mor var lykkelig, da hun rullede hjemad, med barnevognen fyldt med gummistøvler. - Far derimod blev tosset, da han kom hjem. Han sparkede til vognen, og kaldte det en kommunevogn, og hånedede børnene ved at spørge dem, om de ville gå i kommunestøvler. Mor havde gemt de 10 kroner væk.

Far havde en idé med, at han ville have noget frugtgrød med på arbejde. Det synes nok lidt besværlig, at skulle transportere det, men mor havde altså lavet noget sveskegrød til ham (morgenen efter hendes indkøbstur), og hun gik nu ud til ham med det. Han var da lige ved at stige på sin cykel, og siger i det samme; "du skal ikke lede efter de 10 kroner, for dem har a taven" (har jeg taget). - Mor hun blev lige til hun fnyste, og hun smed skålen med sveskegrøden op ad husmuren, og der hang det altså, og fik lov at sidde der i lang tid. Hun glemte ham aldrig, at han kunne nænne at gøre dette mod hende.

Dette var dog kun en lille sorg, sammenlignet med det der nu kom. Jens var nu kommet til Horsens. Han havde fået arbejde hos en bager. Han boede hos Agnes - hun var imidlertid blev skilt, og var gift igen - og ventede nu sit andet barn. Tiden kom da hun skulle føde 1. juni, og hun siger derfor til Jens, at her kan han ikke være så længe. Han måtte så selv få dagen til at gå, det var 2. pinsedag, og han havde fri. - Han har måske heller ikke fået noget at spise den dag, men han tager med en kammerat ud at ro på Bygholm Sø om formiddagen.

Det skete der ikke noget ved, men om eftermiddagen tager han den samme tur igen, med samme kammerat, og da falder han pludselig over mod bådens kant, så de kæntrer. De falder begge to i vandet, og kammeraten svømmer bare i land, og går hjem i seng, uden at bekymre sig om, hvad der blev af Jens. Agnes bekymrede sig vist heller ikke om, at hun ikke så noget til Jens. Hun har vel troet, at han har fundet ud af noget andet. Da hun kommer op af barselssengen, ser hun at hendes cykel er væk, og hun melder den stjålet. Da der heller ikke er nogen der har set Jens, bliver de to ting kædet sammen.

Politiet opsøger nu mor, for at spørge efter Jens, og den forsvundne cykel, men mor kender ikke noget til det, og synes iøvrigt heller ikke, at det er så slemt, hvis han har snuppet hendes cykel. Ti dage efter pinse finder nogle skolebørn en mand der ligger i vandet i Bygholm Sø. Det er Jens. Han bliver undersøgt på det retsmedicinske institut, og her konstateres det hurtigt, at han ikke er druknet, for der var ingen vand i hans lunger.

Omstændighederne omkring hans død bliver også undersøgt, og vedkommende unge mand som har været sammen med Jens, bliver fundet. Politiet opsøger igen mor, for at give hende den sørgelige meddelelse, og de spørger samtidigt mor om, om hun vil have den unge mand straffet. Det ønsker hun ikke, for som hun siger - "det gør jo ikke min søn levende igen". Den unge mand var heller ikke skyld i hans død, men han havde jo forsømt, at hjælpe en nødstedt. Hvorvidt han blev straffet, ved jeg ikke. Far måtte nu rejse den svære vej til Horsens, for at hente ham hjem, så han kunne blive begravet.

Dagmar møder ham på vejen, da han kommer fra stationen med Jens's kiste, og igen siger hun til ham: "Det er din skyld". At far også kunne have nogle følelser i den retning, - det var der vist ingen der tænkte på. Far havde jo ikke jaget Jens hjemmefra, og han døde jo af et hjerteslag. Han var død, inden han faldt i vandet, og det kunne være sket hvor som helst, han havde opholdt sig. Hans hjerte kan vel godt være blevet svækket efter så mange års sygdom.

- Nu havde han altså ligget i vandet i 10 dage, og var begyndt at lugte grimt, så hans kiste blev derfor stillet ud i laden natten over. Næste dag skulle han så begraves, og da han lugtede meget, måtte hans kiste så blive udenfor kirken. Resten af familien gik så ind i kirken til en lille højtidelighed. Mor satte også meget pris på præsten, som havde både døbt og konfirmeret flere af hendes børn. I sin tale sagde han noget, hun aldrig glemte: "Når Gud tager en af vore kære fra os, så pludseligt, så er der måske noget han vil sige til os". Mor følte, at det måtte være hende Gud ville sige noget til, i dette tilfælde, for far kunne det da ikke være. Jens bliver så begravet, og familien belaver sig på at gå igen, men mor finder Harry ved graven. Harry og Jens er jo vokset op sammen - omgivet af syv piger, og de to havde altid stået hinanden meget nær. Harry græder og er helt sønderknust over tabet af Jens. Han står længe ved graven og græder over ham. Jens blev knap 19 år.

Horsens Folkeblad om Jens ulykke

Mystisk ligfund i Bygholm Sø

-En ung, velklædt mandsperson, hvis identitet ikke kan fastslås
Er Dødsårsagen ikke Drukning?

Der er i aftes ved Bygholm slusen gjort et ligfund, der er omgivet af en vis mystik. Man fandt Liget af en person på godt 20 år drivende rundt i Vandoverfladen. liget var fuldt påklædt, men der fandtes intet på det, som har kunnet føre til dets Identifikation,

ligesom der ikke er anmeldt nogen forsvundne til politiet for Horsens eller egnens politikredse.

Et Lig I Vandskorpen.

Da de 2 brødre Christian og Henry Hansen, Vestergade 10, i aftes ved 9-tiden havde tilendebragt en fisketur på bygholm sø og var ved at fortøje båden, ved bådpladsen nær slusen, blev de an råbt af to drenge, der anmodede dem om at sejle hen til slusen.

Drengene mente at have set et lig i vandet. De to brødre sejlede hen til slusen, og de så her en skikkelse flyde i vandskorpen. Den ene af brødrene mente, at det kunde være en voksfigur, og for ikke at skabe unødigt alarm, holdt han fast i skikkelsen med en bådshage, medens den anden tilkaldte maskinpasser Petersen fra elektricitetsværket ved bygholm.- Det blev dog hurtigt konstateret at det var et lig, man stod overfor og redningskorps blev alarmeret. Liget, der var fuldt påklædt, blev ført til kommunehospitalets ligkapel og politiet og kreds-læge Christensen blev underrettet.

Er drukning ikke dødsårsagen?

Liget obduces i eftermiddag. Allerede i aftes foretog politiassistenten og kreds-læge Christensen det legale ligsyn. Kreds-læge Christensen havde forlangt, at tøjet blev skåret af den døde, og en undersøgelse viste, at personen ikke havde været genstand for legemlig overlast.

Der er imidlertid den mystiske omstændighed, som taler imod, at den fundne skulde være druknet, at der ikke fandtes skum omkring ligets mund, hvilket ellers altid er tilfaldet ved drukneulykker. Dette kan have sin naturlige forklaring men den virkelige dødsårsag vil først blive klarlagt når obduktionen har fundet Sted. Efter det legale ligsyn bestemmes det, at liget skulde obduces, og obduktionen finder sted i efter middag Kl. 2.

Intet, der fastslår Ligets Identitet.

Det fundne Lig beskrives i øvrigt således: En mandsperson, først i 20'erne, ca. 175 cm høj, kraftigt bygget, vægt ca. 70-75 kg, mørkeblond hår skæg-løs, gode Fortænder. Liget var iført et pænt jakkesæt, sribet, farven ubestemmelig, manchetskjorte, men intet undertøj, løs blød flip, sort bind-eslips, uldne, brunlige sokker, sorte snøresko, Nr. 42 meget udtrådte og skæve. I lommerne fandtes forskellige genstande, som intet siger om mandens identitet. Der lå således en pakke chokolade, en gadedørsnøgle og én Kam et cykelspænde i cigaretetui, 33 øre og en kniv. Efter kreds-lægens skøn har liget ligget i vandet i 4-5 døgn.

En væltet Kano Grundlovsdag.

Der må have sejlet 2 mennesker i kanoen. arbejdsmand Henry Hansen, der var med til at bjerge har til politiets rapport forklaret, at han og broderen- i går morges havde sejlet forbi det Sted, hvor liget fandtes, og at man da intet havde set i Vandet. Han oplyste endvidere, at drengene, som havde gjort Anskrig, fortalte, at de for et par dage siden havde set en stråhat ligge ved bredden på Teglværkssiden.

Det er endvidere oplyst, at der den 5. Juni er set en kærtret kajak på Bygholmsøen. Kanoen tilhører musiker Spinner som arbejder på Jørgensens Hotel. Hr. Spinner har forklaret, at kanoen ret ofte havde været brugt af folk, når han var ude for at se til den, men at han aldrig havde kunnet få oplyst hvem der havde brugt den. Dobbeltåren til kano'en var knækket, da den blev fundet kærtret omtrent ud for Årupgård.

Hr. Spinner gav endvidere politiet den oplysning, at det har været umuligt for en enkelt mand at sætte kanoen i vandet, da han ikke vilde magte det. Der fandtes da heller ikke på kanoen mærker af, at den var slæbt langs jorden til Søen. Den må utvivlsomt være blevet båret, og mindre end 2 mand har ikke kunnet bære den. Samme dag, som den kærtrede kano blev fundet, fandtes en herreløs pram drivende rundt i søen. Den blev bragt ind til bådebroen, og senere har der meldt sig en ejermand til den.

Ikke anmeldt nogen savnede.

Politiet står i øjeblikket helt uden kendskab til, hvem den døde kan være. Der er som nævnt ikke anmeldt nogen som savnet, og man er således tilbøjelig til at tro, at det drejer sig om en omrejsende svend. Men herimod taler den omstændighed, at get var klædt i et næsten élegant sæt tøj.

Også omkring dødsårsagen er der nogen mystik, men dødsårsagen vil prosekter utvivlsomt vide at fastslå ved obduktionen i Eftermiddag.

Mysteriet opklaret

Ikke forbrydelse, men drukneulykke.

Ulykken skete 2. pinsedag, og en kammerat, der overværede den, har fortiet den indtil nu.

Det er nu lykkedes et oplare mysteriet omkring ligfundet i Bygholm Sø mandag aften. Det har vist sig, at man, som politiet antog, stod over for et ulykkes tilfælde og ikke en forbrydelse, men når ligfundet har været omgivet af nogen mystik, og når man ikke har kunnet identificere den fundne, så skyldes det en ganske uforståelig optræden at

en ung mand, som deltog i den skæbnesvangre Sejltur, der kostede et menneske livet. Den forulykkede er den 10-årige sømand Jens Chr. Andersen. Han er omkommet allerede natten til tirsdag i sidste uge, og skønt der her været et øjenvidne til ulykken, er denne først blevet Politiet og Jens Andersens pårørende bekendt i går.

Obduktionserklæringen bragte intet nyt

Obduktionen der fandt sted i går eftermiddags på Kommunehospitalet gav ikke politiet nye Oplysninger af væsentlig betydning dog syntes den i det store og hele at fastelå, at der ikke forelå nogen forbrydelse, en antagelse, som politiet senere fik bekræftet.

Det hedder i obduktionserklæringen at dødsårsagen ikke med Bestemthed kan fastslås men efter al sandsynlighed er drukning dødsårsagen. Man kunde i alt fald ikke finde nogen anden årsag som en af lægerne udtalte efter obduktionen: "Hvis han ikke er druknet, så skulde han have levet endnu!"

Udeblevet fra sin bopæl siden 2. Pinsedag.

På Politistationen indfandt der sig i Aftes en mand, Væver Sørensen, Nørregade 24, som mente at kunne give oplysninger om den fundnes identitet. Han havde i aviserne set signalementet, som han mente passede på en han kendte bl. a. havde han læst at der i en af lommerne i ligets klædning fandtes en gadedørsnøgle. Hvis den fundne var den, Væver Sørensen mente, skulde nøglen være magen til en nøgle, Væveren havde. nøglerne blev sammenlignet, og det viste sig, at de var ganske ens.

Den fundne kunde derefter identificeres som den 19-årige Sømand Jens Chr. Andersen, født 1917 i Bording, Søn af Murer Andersen, Guldforhoved. Jens Andersen havde gennem nogen tid - siden nytår -boet sammen med sin søster og Væver Sørensen i ejendommen Nørregade 24. For kort tid siden var forholdene blevet sådan, at Jens Andersen havde talt om at fraflytte lejligheden. Han talte om at søge hyre og tage på langfart igen, og det vakte derfor ingen forundring hos søsteren og Væver Sørensen, at han udeblev fra lejligheden i Nørregade siden 2. Pinsedag.

Der var et øjenvidne til Ulykken.

Man var altså nu nået til at fastslå den dødes identitet, men angående selve ulykken - hvorledes han var kommet af dage stod politiet helt uden holdepunkter Man havde kun den fundne kærtrede kano at holde sig til, men ikke engang Tidspunktet - for. Ulykken kunde fastslås. Politiet gik imidlertid over for at afhøre den forulykkedes kammerater og det varede ikke længe, inden man en var nået til et resultat.

Man fik oplyst at Jens Andersen var i live 2. pinsedag. Han havde den dag opholdt sig forskellige steder i Horsens sammen med kammerater, og til sidst havde han været sammen med en omtrent jævnaldrende kammerat bagerikarls Svend Jensen her fra byen.

Da Politiet henvendte sig til Svend Jensen nåede man til den fulde opklaring at mysteriet. Svend Jensen erkendte, at han havde været Øjenvidne til Ulykken, og da han, læste avisernes referater havde besluttet at meldte sig selv til politiet. Han kom imidlertid for sent. Politiet fandt ham inden han selv meldte sig.

Fortiet Ulykken over en Uge.

Svend Jensen forklarede, at han og Jens Andersen 2. Pinsedag om Aftenen havde været sammen på nogle restaurtioner i Horsens. Ved 1-tiden om natten havde Jens Andersen foreslået, et de skulde tage en sejltur på Bygholm-Søen Han havde tidligere lånt en kano, der lå ved søbredden. De tog af sted til søen, satte kanoen i vandet og sejlede en tur op gennem søen Jens Andersen sad bag I Båden .Da turen var tilendebragt, og båden sejlede omtrent ud for den ny bådebro i nærheden af Bygholm-Slusen sank Jens Andersen pludselig sammen over den ene af bådens rælinger fortæller Svend Jensen. Jens Andersen var en temmelig tung mand, og han tyngede kanoen så langt ned. at den kærtrede og i det samme gik Jens Andersen til bunds.

Svend Jensen kunne svømme en smule men ikke så sikkert at han kunde tænke på at redde sin kammerat der tilsyneladende var besvimet. Han klamrede sig ramt til kanoen men da denne ikke var i stand til at holde ham oppe, svømmede Svend Jensen i land.

Han var blevet forskrækket over det skete og han gik bedrøvet hjem i seng. Siden har han overhovedet ikke omtalt det forefaldne til nogen som helst.

Til påvisning ved Bygholm-Søen.

Politimester Krause og Kriminallassistent Nørgaard tog i morges sammen med Svend Jensen ud til påvisning ved både broen i Bygholm-Søen. Der synes ikke at være grund til at betvivle Jensens forklaring, og ulykken synes fuldt opklaret. Det er oplyst, at Jens Andersen led af astma og en hjertefejl. Han kunde således ikke tåle at gå i vandet eller anstrenge sig på anden måde og sandsynlighe den taler for, at han har fået et ildebefindende, har mistet bevidstheden og straks er gået til bunds, da kanoen kærtrede.

Svend Jensen vil ikke kunne undgå tiltale for sine undladelsesnyder. Ved ikke at gøre anskrig eller på

anden måde at søge at bringe hjælp til den druknede har han gjort sig skyldig i overtrædelse af en paragraf i straffeloven efter hvilken der kan idømmes bøde eller hæfte.

Murer Andersen fra Gulforhoved kommer i dag til Horsens for at hente liget af sin forulykkede søn. Dette er den version jeg i første omgang har fået. Mor har vel ikke vidst bedre, men en dag fik jeg den tanke, at biblioteket jo har alle aviser på filmruller, og jeg besluttede mig for at finde beretning om Jens. Jeg havde jo både dato og årstal, og i løbet af nogle få minutter, sad jeg med hele historien om, hvordan det egentlig var gået for sig. Det er så praktisk, at man på biblioteket lige kan tage en fotokopi af de sider man ønsker sig. Jeg fik alt det uvedkommende fra, og fik det stykket sammen til en sammenhængende side. Jeg viste det til min bror Hans, og han tog så en ny fotokopi, og i tilgift fik jeg så en lille historie om Jens, som jeg synes vi skal have med her. Jens havde jo som sagt astma, og Hans havde som lille dreng nogle dejlige Torden-skjold-krøller, som vi kender fra tændstikæskerne.

Når Jens havde et astma-anfald så gemte han næsen nede i Hans' krøller, for så kunne han bedre få luft. Mor havde jo ikke rigtig kunnet nænne at klippe hans krøller af, men nu begyndte naboerne at stikke til hende, om hun ikke snart skulle have den dreng klippet. Mor tog dette til efterretning, og gjorde forberedelser til, at han skulle klippes lidt. Det var Jens meget imod, så han snuppede Hans op på cyklen, og kørte ud i skoven med ham. Jeg glemte, at få at vide, om Hans fik lov til at beholde krøllerne.

Livet skal gå videre og sommeren ligger forude. Der skal høstes, og hvad der nu ellers var at lave. Mor gik gerne hvert år en tur på heden eller i skoven, for at plukke tyttebær, som hun solgte til købmanden, som hjælp til at betale købmandsregningen med. Dagen før jeg blev født, havde mor således været ude at plukke tyttebær. Hun havde Karl med, der denne dag fyldte 4 år. Han fik et lille gult bæger at plukke i. Dagen efter kom jeg så til verden. Nogen tid efter kommer Harry, og da han ser mig ligge i vuggen, siger han; "hun er da sød - det bette røvhul". Det var da noget af en kompliment fra en knægt på 20 år. Ja, så stor var aldersforskellen.

Efterhånden som jeg voksede op, opdagede mor, at jeg ikke var den udadvendte type, i modsætning til søster, og det gjorde det mange gange lidt svært for mig. Mor har siden fortalt mig, hvordan hun prøvede at gøre mig interesseret i pipfuglene udenfor, men det var ikke noget der fangede min interesse. Jeg har haft hende mistænkt for, at hun troede, at der var noget iverjen med mig, men jeg var bare som sagt ikke den udadvendte type. Jeg husker ihvert tilfælde nogle oplevelser helt tilbage til min allertidligste barndom. Hans har senere sagt til mig; "du

har jo altid været en drømmer". Jeg vil snarere sige, at jeg var en stille betragter til livet. Jeg registrerede godt nok mine oplevelser, men har ikke altid givet udtryk for dem. Mor der altid havde travlt, havde nok ikke tålmodighed til at finde ud af, hvad sådan et særtilfælde som mig egentlig indeholdt. Jeg kan regne ud at jeg ihvert tilfælde har haft den bedste barnepige man kunne tænke sig, for det må have været Esther, der var 12 år, da jeg blev født.

De første år at mit liv kan jeg selvfølgelig ikke huske noget om, med da Frode blev født, var jeg godt 2 år, og mor fortalte, at jeg vågnede op, da han blev født og sagde "skrig". - Jeg har nok hørt det vræl, han har givet fra sig. Det fik de ellers meget sjov ud af. Mor skrev til de store, at nu havde de fået en lillebror, og på grund af min udtalelse, blev han kaldet "det sidste skrig", og det skulle de allesammen hjem for at se. Jeg vil godt lige her fortælle noget om Esther også. Hun var en dejlig pige - nok også lidt stille, men hun havde så afgjort også lune, som kom til udtryk en gang imellem. Engang havde Bedstefar sendt en sæk graner, til at pynte på Jens's grav. Det var da betænksomt at ham, men om det havde været nødvendigt, ved jeg ikke.

Vi boede jo lige op ad en granskov, og kunne vel få alt det gran vi ville have. Det passede ihvert tilfælde ikke far. Han gravede et hul i jorden, og ville smide granerne derned. Esther stod inde ved vinduet og så, at mor blev rasende over det, og at hun labbede til far. Han simulerede ved at falde om på jorden, og da mor kom ind igen sagde hun; "åh mor - det skulle du vist ikke have gjort". Hun var bange for, at mor skulle komme i ulykke for det. Hun kigger ud af vinduet igen, og ser at far rejser sig op, og så siger hun; "nåh, fik han ikke mere". Hun undte ham det godt nok, men det måtte bare ikke gå ud over mor.

Det var begyndt at blive sådan, at mor fik problemer med ikke rigtig at kunne samle sig om at, få givet børnene mad få dækket bord og sådan noget, så hun beholdt Esther derhjemme lidt længere end de andre. Hun havde brug for hendes hjælp. Der skete jo altid noget, hvor der var så mange børn, og det var ikke altid nemt at have et øje på hver finger. Engang mor stod ude i spisekammeret og smurte mad, kunne hun pludselig lugte røg. Det trængte ind til hende fra et tilstødende værelse, gennem et knasthul i væggen. Der var halm i en seng der stod inde i dette værelse, og det havde Karl sat en tændstik til. En af pigerne var ved at vaske gulv, og mor snuppede gulvspanden, og pøse vand på, og fik da også ilden slukket. Jeg ved ikke hvor gammel Karl var, men der er lavet mange drenge-streger i tidens løb, og også noget som mor ikke fik kendskab til.

En dag havde præsten sagt til far, at han måtte stoppe alle de børn der kunne være i bilen, og så

komme på besøg oppe i præstegården. Det var en af de oplevelser, som jeg husker fra min aller-tidligste barndom. Der var pludselig tid til både det ene og det andet. Vi gik f.eks. tur i skoven. Jeg gik der og havde en i hver hånd, og jeg kan huske, at jeg kiggede op på de høje træer. Præsten havde to sønner, og jeg kan næsten se dem for mig endnu. De forærede mig en trækhest på hjul, som Søren drillede mig med, da vi kom hjem. Det mest mærkværdige jeg husker fra den dag er, at far sad i en lænestol henne i et hjørne af stuen, og jeg gik hen til ham og kravlede op på hans skød. Der var ingen der sagde, at det skulle jeg ikke gøre, men jeg fornemmede det, så jeg kom hurtigt ned igen. - Det var egentlig forfærdeligt, at det var sådan, at jeg, så lille jeg var, kunne fornemme, at ham skulle vi ikke nærme os. Far var egentlig glad for de små børn. De var jo endnu ikke begyndt at blive frække. Han kunne f.eks. stå og kigge på sådan en lille ny i vuggen, og sige; "Do hår vist nøj lånt mellem de yvn" (Du har vist noget langt mellem dine øjne), eller hvad han nu ellers fandt ud af, ved at stå og betragte os.

Da Dagmar kom hjem med sit første barn, sagde han også: "Hun ligner da en af vores". Agnes's dreng var en frisk dreng, der ikke veg tilbage for at kravle op på skødet af far, og engang sagde drengen: "Du er sød morfar", hvortil far sagde; "det er der aldrig nogen, der har sagt til mig før". Far snakkede heller aldrig med nogen af os, efterhånden som vi voksede op. Mange år efter fortalte jeg mor, hvad jeg kunne huske fra den tur op i præstegården - dog ikke om mine fornemmelser. Mor var meget forbløffet over det, og hun siger da; "ja, da har du ikke været mere end et par år dengang". Var jeg et stille gemyt, så var Frode til gengæld, så meget mere livlig. Han var kun ni måneder, da han begyndte at gå - han havde ikke tid til at vente længere. Frode blev ikke det allersidste skrig, for der kom snart en til i vente - det var rosinen i pølseenden.

Det havde været nogle urolige tider op gennem trediverne. Der lød hele tiden meldinger om uroligheder og krigsrygter fra udlandet. Vores radio var et apparat med høretelefoner, og far og mor fulgte jo de meldinger der kom. En morgen kom op, da tordnede der nogle store sorte flyvemaskiner hen over skoven og huset vi boede i. Mor var dybt chokeret over det. Hun havde jo før oplevet en krig. Hun havde ingen voksen at tale med det om derhjemme. Far havde været sur, og havde ikke talt til mor i et halvt år, da tiden nærmede sig, og hun skulle føde for sidste gang. Denne gang gik det ikke helt så godt. Hun begyndte at bløde før fødslen, og lægen sendte hende på Herning sygehus. Her fødte hun så Bent, og ham kan jeg godt huske som helt lille.

Sygeplejerskerne kappedes næsten om at forkæle

mor, da de hørte hvor mange børn hun havde født og passet, og nu skulle hun rigtig have det godt, den tid hun skulle være på sygehuset. Vi havde nogle vældig søde naboer, der hed Elna og Thomas Madsen. - Elna gik nu op for at se, hvad hun kunne hjælpe os med. Hun havde dog selv tre børn der skulle passes, men det var nok mest madlavning hjemme hos os det kneb med, og med at få flokken fodret af. Frode var nu en lille purk på knap 2 år, og han løb på bænken hen til far, og lagde armen om halsen på ham, og sagde; "lille far, giv mig en ostemad". Det gentog sig nogle gange, men nu stoppede Elna ham, og sagde: "Du kan komme med mig hjem og få en ostemad, for nu tør jeg ikke tage mere af Frederiks ost".

Mor fortalte mig, at jeg havde haft et lille sår oppe i hovedbunden, og derfor ikke var glad for at blive friseret. Dette job fik Hans, for han var vist denn der var mest nænsom. Jeg ved ikke om fars humør blev bedre, da Bent blev født. Jeg spekulerer på, om han selv har hentet hende, og om det har været med hestevogn ?

- Det var jo sommer. Det er nogle spørgsmål, der ligger lidt hen i det uvisse. Jeg husker ihvert tilfælde, at han lavede et værelse til sig selv oppe på loftet, og han satte en bildør i, og han boede deroppe i lange perioder. Engang han ikke var hjemme listede vi os derop, og når jeg tænker på det, kan jeg næsten høre den rungende lyd af bildøren, da vi lukkede den. Der havde han også sit jagtgrej oppe.

Det blev jul, og mor prøvede altid hvor småt det end kunne være, at skabe en julestemning. Vi sad i køkkenet og bagte småkager (pebernødder). Hun fik os altid til at glæde os. Jeg husker også at de store snakkede om nisser på loftet. Mor havde altid travlt op til jul, - der skulle gøres ekstra godt rent, -petroleumslampen skulle pudses - julegrisen skulle ordnes. Ove blev meget interesseret i at hjælpe med dette. Han kunne jo altid trække kødhakke-maskinen. Far kunne aldrig komme i julestemning -han kunne ikke rigtig klare fester og højtider. Mor fortalte, at medens Harry var hjemme, ville han engang have haft Harry til at sidde og våge over en so juleaften. Dette blev mor for meget, så det endte med, at han selv satte sig ud i stalden.

Det var ellers festligt for os små sådan en juleaften. Først sad vi inde i stuen og spiste allesammen af den nyslagtede gris. - Flæskesteg velsagtens. Senere skulle vi så ind i den fine stue, og danse om juletræet, som vi små børn ikke måtte se, før det var tændt. Der skulle dog først vaskes op, og vi var jo spændte indtil døren blev lukket op derind. Der stod det så, pyntet med flag og lysene tændt, og fehår trukket ud over hele træet, og når lysene skinnede gennem fehåret, så det ud som om, der var en glorie omkring hvert eneste lys. Det så smukt

ud, men dette feår var da noget forbistret skidt at skifte bekendtskab med, for det kløede på både arme og ben. Det har nok været krigsvarer, for alting blev jo forringet i denne tid. Vi fik gerne julegaver fra vores store søskende, som ikke boede hjemme mere.

Jeg har før omtalt mors veninde Hansine i Randers. Det var dette år da Bent blev født, at hun sendte en stor dukkevogn fyldt op med gaver. Frank skulle gerne have sin gaver stoppet op under blusen, når han gik i seng. Selvom der var krig, så kan jeg dog huske, at vi har fået appelsiner. Det var ikke noget jeg kendte, og da jeg fik tilbudt et stykke, sagde jeg; 'nej, jeg vil ikke have sådan noget pjat', for jeg vidste ikke hvad, jeg skulle kalde det. De fik mig dog overtalt, og det smagte jo godt, men jeg blev drillet godt med det pjat.

- Engang havde Helga og Jens været hjemme i julen med deres børn. Jens var en stille lun fyr, der bare sad lige så stille med et lumsk grin, hvis han havde lavet noget.

Deres ældste pige hed også Ketty, og hun var kommet til at ødelægge en perlekrans, og hun viste sin far det, men han smed den lige så stille ind i kakkelovnen uden at nogen opdagede det. Da de var rejst hjem, fik vi også at vide, at Karl på et tidspunkt havde reddet sig et par på hovedet af Jens. Da vi mange år senere snakkede med Jens om dette, så grinede han og sagde; "Hmmm, jeg syntes han skulle havde den, inden han blev for stor, og kunne slå igen". Nå, mor havde nok igen fået slidt barnevognen op, for Bent kom til at ligge i dukkevognen. Jeg kan ikke rigtig forstå, at han kunne være i den, men det må have været den han lå i, da vi kom hen på foråret, for jeg fik en dag lov til at køre en tur med ham. Jeg kørte ad nogle markveje, og kom til sidst ud på grusvejen, hvor mælkekusken kom med sine heste.

Ham blev jeg lige pludselig bange for, og så lod jeg dukkevognen stå, og løb hjem. Da mor opdagede, at jeg ikke havde Bent med hjem, blev hun selvfølgelig gal, og sagde; "kan du så se, du kommer op og henter ham". Jeg kan huske, at jeg stod henne ved hushjørnet og lurede på om mælkekusken nu var kørt. Det var han, men han havde jo set mig stikke af, så han havde kørt dukkevognen pænt ind til siden. Jeg gad nok vide, om han har opdaget, at det ikke var en almindelig dukke, der lå i den. Nu var der ingen fare mere, så jeg fik Bent hentet hjem igen. Jeg fik vist aldrig lov til at køre med ham efter dette. Det undrer mig også, at mor gav mig lov til det, for jeg har ikke været mere end 4 1/2 år gammel.

Sygdomme er jo enhver mands herre, og dem kunne vi heller ikke undgå. Jeg vil starte med at tage et hop tilbage i tiden, og fortælle om Karen.

Hun fik helvedesild, da hun kun var 7 år gammel. Det var slemt for hende, og mange gange sprang hun skrigende ud af sengen om natten.

Vi havde i Bording på dette tidspunkt, en læge som var kvartalsdranker, og som i perioder kunne være lidt utilregnelig, men han fandt da ud af noget, som kunne helbrede Karen. Mor fortalte også, at der engang kom en fremmed mand ind til dyrlægen, som var chokeret, fordi han var blevet forfulgt og truet på livet med det værste. "Nå", sagde dyrlægen, "det er bare vores læge, ham skal du ikke være bange for". - Om det har været hans efterfølger, der var der, da jeg var barn, ved jeg ikke, men han var også noget speciel. Sygdomme som jeg husker var mæslinger, - vi lå en hel flok i sengen på en gang. Nogen fik næseblod at slås med oveni købet. En familie i nabolaget mistede en lille dreng p.g.a. mæslinger.

Ove var en sjov lille størrelse, og han ville nu sikre sig, om det var en dreng på hans alder der døde - det var det ikke, så var han beroliget. - Da Ella var 10 år, fik hun paradysenteri, og det var smitsomt. Hun måtte indlægges på Herning sygehus. Mor ville gerne have beholdt hende hjemme, men lægen var en bramfri herre, og han sagde; "Næh, det går ikke, der bur en skiden uden al ende, med alle de børn". Mor måtte heller ikke komme på besøg hos hende - for far. Han tog derimod selv ind for at besøge hende. Sygeplejersken kom og sagde til Ella, at nu fik hun besøg af sin far, om hun ikke var glad. -Det var hun langt fra, men hun kom dog snart rask hjem igen. -

Lægen var noget af en bulderbasse, og det var ikke fri for, at jeg var lidt bange for ham, men så længe man ikke fejlede noget, så var man jo ligeglad med ham. Nu ville skæbnen altså, at jeg var ved at få blodforgiftning. Det kom fra et lille bitte sår på skinnebenet, og pludselig havde jeg en lang rød stribe op ad benet. Nu kunne jeg ikke slippe for lægens besøg, og da der ikke fandtes penicilin dengang, så stod den på varme omslag til mig. Mor kom et lægen ned i kogende vand, som hun så vred op med et par grydeskeer, for hun kunne jo ikke selv have fingrene i så varmt vand. Da vandet var vredet godt af, kom hun så ind til mig i sengen, og pakkede mit ben ind i det, og pergamentpapir og tæpper udenom igen, for at holde på varmen.

Dette stod på i flere dage, og det var som at blive skoldet hver gang. Den røde streg forsvandt, og jeg var snart oppe igen, men det var lidt af en tortur for mig. En dag efter at jeg var kommet op, skulle vi have gode ben til middag, og jeg må have siddet og smølet lidt med min middagsmad, for de andre havde forladt bordet, og mor ventede bare på mig. Lidt irriteret siger hun så; "pil dit ben", og jeg begynder at sidde og pille skind af mit skinneben, for det var begyndt at løsne sig, efter det varme omslag,

men så slog det mig, at det var da vist ikke det, mor havde ment, så jeg fik spist færdig i en fart.

Nå, så var der børnesår og ringorme. Det var også noget grimme stads at slås med, men denne gang gik jeg heldigvis fri. Lægen kom og plantede sig for bordenden, og jeg sad lige ved siden af med papir og blyant og tegnede. Han kunne selvfølgelig ikke dy sig. Han rakte en hånd ud og ruskede mig i håret. Det var jo kun ment som en venlig gestus fra hans side, men jeg fløj op, og løb hen ad bænken til den anden ende, og ind i soveværelset. Jeg havde mit skjulested inde under sengene, når noget gik mig imod, og jeg kom ikke frem igen, før han var kørt. Selv om lægen var en bulderbasse, så var han dog også en god læge for de fattige. Han kunne godt finde på, at samle en hel masse sammen i en forretning, og så sige "bring det ud til den og den, og send regningen til mig", men kom han ud til en hypokonder, så var han både hård og grov. Nå, nok om det, - sygdomme som ikke er vedvarende, kan man da heldigvis lægge fra sig som et overstået kapitel, og vores mor var heldigvis stærk gennem alle ting.

Vinteren på landet

Jeg vil nu prøve at beskrive vinteme derude på landet. I fyrrene var de meget strenge. Jeg kan mindes, hvordan sneen har ligget i driver, der gik helt op til tagrenden, og vinduerne var bundfrosne, der hvor der ikke blev fyret. For os små dengang, var det ikke så slemt, for vi kunne jo blive inde i varmen, og mor syede jo altid nogle gode kludesko til os. For de store der skulle i skole, var det ikke sjovt, og især ikke dem der skulle konfirmeres, og gå til præsten. De havde en meget lang vej at gå, for der var ca. 12 km.

Jeg husker ikke rigtig konfirmationerne, skønt jeg må have oplevet nogle af dem. Jeg kan svagt mindes Ella og Frank. Gerda var ihvert tilfælde konfirmeret, og havde fået en plads i Isenvad ved Ikast. Hun havde været en tur hjemme en vinterdag, og det havde simpelthen væltet ned med sne. Hun insisterede på, at hun måtte hjem i sin plads trods vejret. Mor protesterede kraftigt imod det. Hun gav kun lov langt om længe, hvis drengene fulgte med. De ville skyde en genvej gennem skoven.

De kom såmænd ikke så langt, så vendte de om, og kom hjem igen, og Gerda var blåfrossen langt op ad benene, og grædefærdig. Hun fik øjeblikkelig en plads op ad komfuret, med fødderne i vand og godt pakket ind. Hun affandt sig med, at hun måtte blive hjemme natten over. Næste dag ved middagstide kunne vi kun se det halve af en mand, der kom frem oppe ved naboen. Det var Johannes. Han var søn i huset, hvor Gerda havde plads. Han var næsten 10 år ældre end Gerda, men han var glad for hende,

og nogle år senere blev de gift. Far viste sig nu fra sin pæne side, for nu var der jo fremmede, som han skulle gøre et godt indtryk på. Det endte da med, at han fik kanen frem og spændte hestene for, og kørte Gerda og Johannes hjem. Mor var ikke helt tilfreds med, at han ikke havde kunnet gøre det for Gerda alene.

- Jeg mindes også mor, hvordan hun stod og varmede sig om morgenen, når hun havde været ude og malke køerne. Hun havde det sådan, at hendes fingre kunne dø, og blive helt hvide. Så stod hun ved komfuret og varmede fingrene om en varm kaffekop. Det vi små mærkede mest til kulden, var når vi skulle i seng. Mor gjorde alt hun kunne, for at varme sengene op, inden vi skulle i dem. Hun varmede både mursten og strygejern og lagde dem ind i sengene, men de var alligevel altid kolde, så vi kunne godt finde på, at ligge og sparke under dynerne. Jeg tror nu ikke, det var til vi fik varmen, men derimod til vi havde vænnet os til kulden.

Nå, vi var jo altid flere i sengen, så vi kunne jo også varme hinanden lidt, men det var bare med at komme så langt ned under dynen som muligt, for vores ånde kunne godt fryse til is på dynen. Hvor streng en vinter end kunne være, så måtte den bukke under for tøjbrud og solens varme stråler. Jeg husker også, hvordan mor luftede alt sengetøjet om foråret, og hvor dejligt det var, at komme i sådan en dejlig ren seng, der duftede af frisk luft. Jeg forstår også godt, hvor nødvendigt det var, at det hele blev luftet, og varmet godt igennem efter sådan en kold og klam vinter.

Tørv

Vi fyrede med tørv, der blev skåret i en tørvemose om sommeren, og der skulle mange til. Når jeg nu skriver om tørv, så kalder det også et minde frem. Det er dog ikke noget jeg selv kan huske, men noget mor har fortalt mig. Engang var jeg blevet væk, og de ledte allesammen efter mig. De fandt mig ude i tørvhuset. Noget ståltråd havde viklet sig ind i min strømpe, og jeg havde ikke kunnet komme fri. Jeg havde grædt over det, og var helt sortstribet i ansigtet. Det havde trættet mig, så jeg var faldet i søvn, og sådan fandt de mig altså - sovende i

tørvehuset. Det er måske fordi jeg var faldet i søvn, at jeg ikke kan huske det. Der er trukket et glemsels-slør for det.

Sommeren

Sommeren var altid en travl tid for mor, men for os børn var det en dejlig tid. Vi havde ikke så meget at lege med - en sten med et hul i, gjorde det ud for en ko, og når vi bandt en snor i, så legede vi, at vi flyttede køer. Vi løb altid med bare fødder om sommeren, og jeg husker når det havde regnet, hvor dejligt det kunne være, at rende ud i græsset i vandpytterne bagefter, eller på solskinsdage at sidde oppe for enden af marken, lige udenfor skoven i noget sand. Det kunne blive så varmt, at man var ved at brænde fødderne. Der var også et træ lige indenfor skovbrynet, hvor toppen var hugget af. Der satte vi os op, og fik nogle gode gyngeture.

Harry og svovlstikkerne

Harry havde engang taget det øverste af en ædelgran til juletræ - måske var det dette træ der var vokset op, som vi sad og gyngede i. - Mor fortalte om da Harry havde taget dette træ, og hun fik besøg af skovfogeden. Han ville vide, hvem der havde gjort det.

Harry var en ærlig sjæl, og sagde med det samme, at det var ham. Skovfogeden må åbenbart have kunnet lide, at han var så ærlig, så han mærkede bare på Harrys lommer, om han havde tændstikker. Det havde han ikke, og det eneste han sagde til ham var, at han aldrig måtte tage tændstikkerne med ind i skoven, og det kunne Harry godt love ham.

Thomas Madsen

Mor fik dog trods travlhed, også tid til at gå i kirke en gang imellem om søndagen. Når vi var vasket og havde spist om søndagen, så fik vi gerne lidt pænt tøj på, og det skete tit, at vi så gik ned til Thomas Madsen - vores nabo. Thomas var en herlig fyr, der godt kunne grine sammen med os, og vi kunne godt lidt at komme derned.

Styrtskyl

Når jeg skriver ned, så er det fordi hans ejendom, lå lidt lavere end vores. -Engang mor var ude at rejse, var vi gået derned hele flokken. Det var fint solskinsvej, da vi gik derned, og vi havde været der et godt stykke tid, da vi pludselig så op over skoven, at himlen blev helt sort. Vi blev så enige om, at vi ville skynde os hjem. Vi tog hinanden i hænderne, og løb alt hvad vi kunne, men vi kom ikke ret langt, før regnen styrtede ned. Jeg kan ikke mindes, at jeg nogensinde har oplevet noget lignende. - Frank og Karl som var de største på dette tidspunkt, løb for at hente hestene hjem, som stod ude på marken.

Det var godt vi havde hinanden i hænderne, for ellers er det ikke godt at vide, hvor vi var havnet.

Vi kunne overhovedet ikke se vejen, og vi løb som i blinde. Vi havde kun retningen, at rette os efter, og vi løb lige ind i møddingen. Derfra var der jo ikke langt ind i stalden, og i tørvejr. Vi kunne dog allesammen grine ad det, men jeg ville nu skynde mig ind, for at få noget tørt tøj på. Inde i køkkenet sad far sammen med vores onkel Peder Snedker, som han blev kaldet. Det var faster Carolines mand. Peder Snedker var også en gemytlig mand, og da han så mig stå der, som en druknet mus, grinede han og sagde, at jeg skulle have taget tøjet under armen, så var jeg ikke blevet så våd. Det var helt dejligt, at blive hilst velkommen på en så gemytlig måde. Hvad han har sagt til de andre, ved jeg ikke, for jeg skyndte mig ind i soveværelset, for at få noget tørt tøj på, men han har sikkert moret sig over, at vi allesammen blev så våde. Da mor kom hjem, fik hun et referat af vores vandgang, men hun havde nu også altid noget at fortælle.

Antonius

På sommeraftener og søndage spillede vi også sommetider bold. Vi var jo så mange, at vi kunne dele os op i hold, - et omme i haven, og et omme i gården, så kastede vi bolden op over huset, og råbte Antonius, og så gjaldt det jo om at gribe bolden, og så hurtigt om på den anden side, for at ramme de andre. Nå, dette landliv er jo set fra et barns synspunkt, men hverdagen var jo andet end leg.

Køer på græs

Jorden skulle jo beredes til at blive tilsået, og høstes igen når den tid var inde. Tidligt om foråret kom køerne jo på græs, og så var de kåde og næsten helt ustyrlige, efter at de havde stået inde en hel vinter. Jeg husker, vi havde 4 sortbrogede køer - de havde navne (Molly, Gine, Fransiska og Bolette). De gik ikke i indhegning, og skulle flyttes flere gange om dagen. Dette job blev vi børn sommetider sat til. Engang var en af køerne rendt med Frank. Den havde slæbt ham et langt stykke hen ad jorden. Frank havde fået tøjret omkring hånden, og kunne ikke give slip. Jeg husker tydeligt den dag, da han kom ind i køkkenet med støvet og beskidt tøj, og blodet løbende fra en flænge i læben, men det var nådigt sluppet, efter sådan en tur.

Harry og Horsens

Vores ældste søskende var nu efterhånden allesammen kommet til Horsens. Jeg vil nu lige tage et trip tilbage i tiden. Da Jens døde, fik Harry et ønske om, at komme til Horsens, for at se hvor Jens havde færdedes. Han skulle jo have noget at leve af, og det var småt i begyndelsen. Han fik arbejde hos en kurvemager (Pætau), hvor han flettede kurve. Mor fortalte, at han en overgang boede sammen med en spritter. Han havde en flad tallerken og en teske, og når han havde tjent til et måltid mad, så gik han ud for at købe det, og delte gerne med denne spritter. Han havde dårligt nok sko på fødderne, da han kom til Horsens, men der var fut i ham, og han syntes at Pætau var en sløv padde, så på eget initiativ tog han ud til margarinefabrikkerne og fik bestillinger på kurve. Harry ville dog ikke blive ved med at arbejde for Pætau, så han begyndte for sig selv.

Om det var Dagmar eller Harry der først kom til Horsens, ved jeg ikke, men Dagmar var nu heller ikke tabt bag af en vogn. Jeg ved, hun har serveret, og hun har sikkert tjent mange penge, for hun var dygtig. Hun var ihvert tilfælde den første der fik kørekort, og det pinte Harry en lille smule. Hun lærte en bager at kende, og blev gift. Det var Ejnar. Efterhånden kom både Ketty, Karen og Esther også hertil, og blev gift. Mor var ved flere lejligheder på besøg hos sine voksne børn under krigen.

Hun fortalte om engang, hun var i Horsens - hun har nok haft meget at spekulere på. Hun skulle skifte i Skanderborg, og hun sad der i toget med sin strikkestrømpe, og var langt væk i sine tanker, så hun glemte helt at skifte tog. Da toget begyndte at køre igen, opdagede hun, at det var i en forkert retning. Hun fik fat i en konduktør, og fortalte ham, at hun skulle have skiftet i Skanderborg, men han sagde bare; "Det var jo ikke så godt lille frue, vi holdt der ellers en hel time". Jeg fik ikke at vide, hvordan hun kom til Horsens.

En anden gang var både mor og far i Horsens, og jeg kan huske, at de kørte hjem med et par blå øreklapstole. Jeg ved ikke, om det var nogen de havde fået af Harry - det var da ellers ikke sådan

noget han lavede. Stoffet var også noget krigsmateriale, - det lignede nærmest noget farvet hessian, og det var heller ikke særligt holdbart. De havde flere ting med hjem, bl.a. en mundharpe som Frank fik, og han var ret god til at spille på den.

Derhjemme skulle der jo laves mad, og jeg synes jeg kan mindes, at Hans har stået og lavet sovs, for det har nok været et problem. Mor havde også Bent og Frode med engang. Bent var en sød lille dreng med lyse krøller, og banegården var der en anden lille dreng, der troede at Bent var en lille pige. Han gik derfor hen og omfavnede Bent.

I Horsens besøgte mor både Ketty og Harry. De havde begge to en lejlighed på Sankt Helenevej. De var begge to blevet gift, og Harry havde en lille datter (Kirsten). Ketty skulle passe Bent og Frode lidt, og der skulle ikke så meget til, for at underholde dem, for alt var jo så nyt for dem her. - Et rullegardin der røg op med et smæld, var jo alletiders, og lige sådan toilettet med træk og slip, det kunne de rykke i, i en uendelighed. Mor var også i Horsens til Esthers bryllup. Jeg tror ikke det har været samtidig med nogen af de andre gange, hun havde været her. Hun fortalte, hvordan de var blevet standset, af nogle unge tyske vagter. Det var ikke andet end nogle store drenge, og mor havde virkelig ondt af dem, de var såmænd mere bange end vi var, sagde hun. Hun tænkte også på, at hun jo selv havde drenge i den alder.

ABC

Dagene gik sin gang derhjemme, og søster var begyndt at gå i skole. Ella sad dengang og læste ABC med hende. Det var jo vores første skolebog. Jeg var nysgerrig, så jeg lærte det nu på samme tid som hende. Jeg kan huske, at jeg prøvede på at stave til Ida, men jeg havde alligevel fået det lidt galt i halsen, for det blev til: I siger I siger d siger da. Ella hun grinede og sagde; "Nej, sådan er det ikke", men jeg har da kigget så meget over skulderen på hende, at jeg faktisk kunne læse, da jeg selv skulle i skole. En dag kørte Ketty hjem med sin mand (Franzen) - han skulle vel se, hvad det var for en stor familie han var kommet ind i. Han var en rar og hjertelig mand. Jeg husker, at han løftede mig op på armen, og snakkede med mig. Jeg fortalte ham, at søster gik i skole, og at jeg skulle have hendes ABC bagefter, når hun var færdig med den.

Jeg viste ham, at den lå oppe på en hylde over komfuret. Jeg var egentlig lidt forlegen ved det, for jeg følte mig faktisk for stor til den slags, og var slet ikke vant til nogen former for nærkontakt. Mor sørgede for alle vores daglige fornødenheder, og vi var også alt, hvad hun havde at leve for, men et knus i fly og næ, det var der ikke plads til. Hun havde nok ikke selv været vant til den slags,

så nærkontakt - det var så afgjort en by i Rusland. Harry kom også hjem med sin kone. Hun kunne være meget charmerende, men også meget vanskelig. Mor gik og bekymrede sig for, om hendes hjem nu også var godt nok, at præsentere hende for. Harry sagde nok så flot, at hvis hans hjem og familie ikke var godt nok til hende, så var hun ikke god nok til ham. Det var ikke, fordi hun var noget særligt, men hun var god til at give udseende af det. Dagmar og Ketty ville gerne have advaret ham, men de sagde, at hvis vi advarer ham, så bliver han bare trodsig.

Harry på Arken

Der var jo krigstid, som godt kunne undskylde hende, men hun ejede da ikke engang en kjole hun kunne tage på, da de blev gift. Den købte Harry da til hende. Mange år senere ville hun godt give det udseende af, at Harry havde brugt hendes penge. Nå, som sagt kunne hun også være meget charmerende, og hun var da vældig sød, da hun besøgte os derude på landet. Hun tog os da med godt humør, og jeg kan huske, hun prøvede at lære os at fløjte. Hvis det havde stået til hende, så skulle Harry have været ekstramand ved banen. Det var hvad hun havde at foreslå, men her i krigsårene fik Harry sin lille virksomhed arbejdet godt op. Han startede jo på Sankt Helenevej i nogle lokaler, de kaldte "Arken". Det var vist fordi, det lå lige ved siden af åen. Her var de 8 mand, og den ene af dem var Franzen - Ketty's mand, som oprindelig var bager. Harry eksperimenterede selv derhjemme ved kakkellovnen med at dampbøje spanskrør.

Det foregik over en keddel med vand, som man kunne sætte ind i kakkellovnen, men han ville altså videre. Nu gjaldt det en fabrik i Slotsgade. Han gik ind i en bank, for at få et lån, og de spurgte ham jo selvfølgelig, hvad han kunne stille som sikkerhed. "Jeg har mine hænder", sagde han. Bankdirektøren var forundret og sagde; "Det må jeg sige, De er sandelig en modig mand". Han fik virkelig et lån, og han rejste selv ind til de store varehuse, og fik nogle ordrer hjem. De kunne allesammen lide ham, hvor han kom frem, og i årenes løb blev ejerne af disse varehuse hans bedste venner, som stod parat til at hjælpe ham i krisesituationer, for dem kom der mange af. Både Harry og Ketty og Franzen købte hus, og Dagmar og Ejnar havde en af byens bedste bagerforretninger. Hans kom nu også til Horsens, og kom også til at arbejde på fabrikken, som kom til at hedde Horsnæs Møbelfabrik.

Ella får en plads

Vi kom ud for mange drengestreger dengang. Et stort problem var for mig, at vi i flere år ikke havde noget WC, men måtte forrette vores nødtørft ude i stalden bag køerne. Det kunne godt på grund af drengene være meget generende, men det blev

dog sådan i de sidste år, at vi fik et lille hus, hvor vi kunne lukke døren.

Frank og Ella skulle konfirmeres, og Frank fik et sæt tøj af Ejnars, som blev syet om til ham. Festen husker jeg ikke så meget om. Da de gik ud af skolen, måtte Frank blive hjemme for at hjælpe mor, da han nu var den ældste. Mor var lidt ked af det på hans vegne, for hun syntes at han oplevede for lidt, nu da han var ved at blive stor. Ella fik en plads i Sinding hos en købmand, men forud for at hun kunne begynde i sin plads, ville mor jo gerne udstyre hende med lidt tøj. Hun tog derfor ind til Silkeborg for at købe noget, men der var intet at få - hyldeerne var tomme overalt, og ekspedienterne sagde; Vi står her fra morgen til aften, og må sige nej". Købmandskonen, hvor Ella skulle være, var dog meget hjælpsom. Hun syede en kjole til Ella af saltsække, som hun farvede. Det kunne de jo få som købmænd, da de jo fik salt hjem i sække, og man kan jo godt regne ud, at det har været noget fintvævet stof. - Folk var virkelig opfindsomme i disse krigsår.

Kælenavne

Mor havde jo altid givet os kælenavne, og hun har sikkert gjort det i en god mening. Hun startede med de store, og så gik det ned til og små. At vi ikke brød os om, at det blev ved med at hænge ved os, da vi blev større - det har hun ikke tænkt på. Jeg nærmede mig nu skolealderen, og havde ikke tænkt så meget over det, men pludselig en dag slog det mig, at Tulle var da vist ikke mit rigtige navn. Jeg måtte da hedde et eller andet, og jeg spurgte derfor mor "Sig mig engang, hvad hedder jeg egentlig?". "Jenny", sagde hun. Nu ville jeg også vide hvad Søster hed, "Inger Lise" sagde hun så. Det var den mest mærkelige fornemmelse man kan tænke sig, sådan at få et navn stukket ud, som var helt fremmed for en, og så vide at det er dig. Jeg kan huske, at jeg stod der og skulle ligesom smage på det, og vænne mig til det. Jeg kunne da ikke komme i skole, og så hedde Tulle. - Det med at vænne sig til det, det tog mange år. Skulle jeg sige, at jeg hed Jenny, så lød det komplet fremmed for mig, og jeg kunne heller ikke sige, at jeg hed Tulle, for det følte jeg mig flov over. Jeg har virkelig haft en kamp, for at skabe mig en identitet.

Nå, jeg begyndte altså at gå i skole, og vi havde noget vi kaldte store og lilleklasse, og vi gik kun i skole hver anden dag. Vi havde en rigtig dum lærer, men han var tit syg, så vi fik heldigvis en vikar, der var noget værd. Det var jo en Indre missionsk egn, og da han blev ansat, havde de først haft nogle møder, om hvem de skulle have. Han manglede eksamen-er, men han var en af deres egen slags, så det anså de for et stort plus. Han kunne bl.a. ikke undervise i sang, det måtte hans kone så gøre.

Skole på landet

Der var en mand derude på egnen der hed Valdemar Larsen, som var imod, at han blev ansat. De andre derude syntes, at det var rart at få en lærer der kunne samle de unge i missionshuset, men Valdemar Larsen sagde; "nu har vi tolv store profeter, og syv små" - det var forskellige bønder på egnen han hentydede til - der kan tage sig af den slags ting, så jeg synes nu, at det var rart at få en lærer, der kunne lære vores børn noget. Hans ord havde ikke vægt nok, selvom mor holdt med ham, så vi fik altså lærer Pedersen. Valdemar Larsen kom forøvrigt ulykkeligt af dage - eller man skulle måske sige lykkeligt. Han kørte tørv til skole, og en dag havde han det uheld, at hans egen vogn kørte over ham. Om hestene er blevet skræmte, eller han er faldet af vognen, ved jeg ikke, men det skete ude i skolegården. Her var lærer Pedersen da så hjælpsom, at han gik ud og lagde en pude under hans hoved. Valdemar Larsen var endnu ved bevidsthed, og han fortalte, at han lige havde siddet der på vognen og sunget "Lyksalig - Lyksalig, hver sjæl som har fred". Han døde af sine kvæstelser, og jeg tror, han døde med fred. Det var en af dem som mor satte stor pris på, derude på egnen.

Nå, tilbage til skolen. Hver morgen kom lærer Pedersens kone Christiane ind for at synge morgensang med os. Hun havde et lille orgel, som hun satte op på katederet, og det skulle trækkes op med et håndsving, og en af ungerne i klassen skulle altid op og trække det op. Hun havde sine yndlingsange, og det var "Vor Gud han er så fast en borg - og Hil dig Frelser og forsoner". Dem sang vi næsten altid. Skulle vi synge med Pedersen, hvad han jo ikke selv kunne gøre, så havde han sine favoritter til at synge for. Det var et par gårdmandsbørn der hed Else og Peter. Else havde nogle meget lange fletninger, kan jeg huske. En dag var de der ikke, og nu manglede han en til at synge for. Jeg har haft ham mistænkt for, at være lidt efter mig, men nu spurgte han mig, om jeg ville synge for. Han har garanteret troet, at jeg ikke kunne, og derved kunnet sætte mig i forlegenhed. Vi skulle synge Jylland mellem tvende have, og jeg begyndte nok så frejdigt at synge, men da var han lige ved at falde ned af stolen. Vi fik dårligt nok begyndt, før han sagde; "Jamen det var jo rigtigt". Det beviser jo tydeligt, at han ikke havde regnet med det. Jeg sang meget hjemme sammen med Søster, og også meget tit alene, og det var noget mor var meget glad for. Med så mange børn, som hun havde haft, var der aldrig nogen, der havde sunget derhjemme, bortset fra Harry, der havde en dejlig sangstemme, og i sine unge dage kunne han godt finde på, at synge for fuld kraft oppe på vejen, når han var på vej hjem, så hun kunne høre, at han kom.

Nå, jeg var jo ved at fortælle om lærer Pedersen -

han var forøvrigt ret hård ved Karen, da hun gik i skole. Han nød vist, når han kunne hyle én helt ud af den. Han stod f.eks. og tog hende i armen, og blev ved med at presse hende til at læse, eller hvad hun nu skulle lave, og gjorde hele klassen opmærksom på hendes fejl og mangler, som hun slet ikke havde nogen af derhjemme. Det var bare ham, der gjorde hende så nervøs. Det kunne være ret pinligt, så derfor har jeg ikke nogen gode følelser for lærer Pedersen. Karen var ellers en pæn, dygtig og ordentlig pige. Mor fortalte, at hun til sin konfirmation var lige så pæn og ren i kjolen om aftenen, som da hun tog den på om morgenen.

Vi havde ca. 3 km til skole. Nogle gange kom vi op at køre med mælkekusken et stykke af vejen, men jeg husker også, at jeg har skullet følges med Søster og Ove - en på hver side, og så holdt de mig i hånden og løb. Det lyder da meget godt, gør det ikke?

- Virkeligheden var en anden - jeg syntes simpelthen det var forfærdeligt. Jeg har nok ikke kunnet løbe så stærkt, som de kunne. Jeg mindes vinterdage, hvor jeg havde træsko på, og jeg slog simpelthen mine knoer til blods på disse løbeture. Det hjalp ikke at jeg klagede over det, de syntes vist kun, at jeg var mægirriterende. De råbte altid op om, at vi kom for sent. Jeg har da også taget turen mange gange alene, både løbende og gående, og kan da ikke mindes, at jeg er kommet for sent. Nå, men vi fulgtes altså ikke altid ad.

Skoleåret skiftede dengang til april, og de er måske rykket op i storeklasse, da jeg begyndte på andet år. Engang jeg kom hjem fra skole, havde jeg en mærkelig oplevelse. De var allesammen væk, og hvor de var, aner jeg ikke, og jeg gav mig heller ikke til at lede efter dem, men satte mig ned udenfor huset, og ventede med en utrolig følelse af ensomhed. Jeg sad bare der med de store vidder omkring mig -skoven og markerne, og jeg følte det næsten som om, jeg var alene i verden.

Alene

Stilheden føltes næsten uhyggelig, og jeg kunne høre fluerne summe. Det varede heldigvis ikke så længe, så kom de igen allesammen. Jeg havde jo altid været vant til, at der var mange omkring mig. De var alligevel et trykthedens anker i mit liv, selvom man i det daglige godt kunne slås med dem, og skulle finde sig i deres drillerier. Vi yngste var nu så store, at vi godt kunne gøre lidt nytte, men jeg opdagede nu, at bare jeg ville feje et gulv, så fik jeg at vide, at det duede jeg ikke til, medens Søster hun fik en masse ros. Det kunne da ikke være rigtigt, at jeg var så umulig, - det gjorde mig virkelig ked af det. Mor ville altid trække Søster og Thomas Madsens Ruth frem for mig som et eksempel.

Renlighed

Rosen til Søster var nok ikke uberettiget, for hun var dygtig nok, men Ruth kunne nu godt have holdt udenfor. - Renligheden og hygiejnen var det jo så som så med nede hos Thomas Madsen. Engang jeg kom derned - jeg skulle give en besked fra mor - var Karen, den næst yngste datter, ved at hjælpe sin lillebror på potten. Han sad oppe på køkkenbordet, og bagefter brugte hun karkluden til at tørre det op med, som var kommet ved siden af. Selvom jeg kun var 8 år dengang, så væmmedes jeg alligevel ved det, så jeg synes ikke, at de kunne være noget eksempel for mig.

Jeg kan huske, at jeg fik lov til at skrubbe de nye kartofler med en gulvskrubbe i en spand vand, ude ved vandposten i gården. Jeg elskede nye kartofler, og kunne spise en masse af dem. Det var også vores hovede næringsmiddel, for kød fik vi ikke så meget af. Sommetider lavede mor gule ærter - det kunne jeg altså ikke lide, og jeg bryder mig stadigvæk ikke om det, så jeg fik havregrød istedet for. Engang i høsten havde de alle været inde for at få eftermiddagskaffe, og der var travlhed, så de skulle allesammen skynde sig ud igen. Jeg besluttede mig for, at ville glæde mor lidt ved at vaske op for hende. Vores køkken havde jo ikke et bord med vask, så jeg tog et vandfad med vand og stillede det på bænken, og lagde så opvasken op på bordet. Det var jo såre godt, men pludselig kom jeg til at støde til bænken, så vandfadet faldt ned på gulvet, og nu fik jeg travlt med at tørre vand op fra gulvet. Var jeg alligevel lidt håbløs - det gav mig lidt skår i glæden, men mor hun opdagede ihvert tilfælde ikke mit uheld

Ove

Da det blev efterår, skulle vi samle kartofler op, og her kunne vi godt være med allesammen. Søster hun knoklede som en lille hest, for at følge med mor. Ove, han tog det mere mageligt. Han var godt træt af at samle kartofler op. Han stillede sin spand et godt stykke foran sig, og så lå han nærmest ned, og støttede sig på den ene albue, medens han prøvede at kaste til måls i spanden. Jeg tror ikke, at

mor hun sagde noget særligt til det, for Ove havde en egen charme, som hun ikke kunne stå for. Hun fortalte, at han engang havde en lille mekanisk mus, som han lige så stille havde siddet og skilt ad. Han skulle se, hvad der var indeni. Da mor opdagede det, sagde han "Jamen Ove dog, hvordan kunne du da komme i tanke om det". Han kiggede bare op på hende, og sagde; "Far han skilte også engang et rådyr ad". Far var jo jæger, og Ove havde set ham slagte et rådyr.

Krigen

Krigen har jeg ikke skrevet så meget om, for det skyldtes, at vi faktisk ikke mærkede noget til den, der hvor vi boede - bortset fra rationeringen. Mor fortalte, at hun ikke engang behøvede at mørkelægge, d.v.s. at vi skulle have mørke rullegardiner, der var trukket ned, når vi havde lyset tændt. Det mor så og mærkede mest til det, var de gange hun var ude at rejse. Der er noget, jeg ikke rigtig kan få til at stemme med tiden. Mor fortalte, at hun havde rejst i tog sammen med Ketty, og at der var en masse Wienerbørn med toget. De havde dårlige maver, og hver gang toget standsede, så sprang børnene ud på perronen og besørgede deres nødtørft der. Mor og Ketty havde så ondt at de stakkels børn, hvad de også højlydt tilkendegav. I toget var der imidlertid en herre der var af en anden mening, og han sagde; "De damer skal passe lidt på, for vi er skam ikke færdige med at rydde op endnu". Jeg mente ellers, at denne oprydning som han kaldte det, først skete efter krigen, og her kan jeg altså ikke huske, at mor har været ude at rejse, men det må jo passe, når hun sagde det.

Skoven

Mor kunne ellers ikke forstå, at det skulle have været så slemt, når folk efter krigen fortalte om dens rædsler, men hun oplevede jo heller ikke så meget derude på landet. At vi aldrig mærkede noget til krigen, kan godt undre mig meget, for jeg ville da synes, at skoven var oplagt til alle de lyssky handlinger der foregik under krigen. Jeg tror næsten at mor har fået en egen beskyttelse, derude på landet. Det var jo her på egnen at Kaj Munk blev skudt. Det eneste jeg kan huske fra krigen, var engang jeg sad ude på marken, og der pludselig trådte to mænd ud af skoven - ikke på den normalve skovvej, men oppe i hjørnet af marken. Hvem det var, ved jeg ikke, men jeg fløj op som en skræmt hare, og pilede hjemad alt hvad remmer og tøj kunne holde. Det har sikkert slet ikke været noget særligt, men den uro der var i disse tider, forplantede sig også til mig. Skoven var virkelig meget stor, og man kunne godt fare vild derinde, hvis man ikke var meget godt kendt. Vores fætter (Peder Snedker og Carolines søn) var engang kørt derind på cykel, og han havde kørt og kørt uden at kunne finde ud igen.

På et tidspunkt var han kommet til et udkigstårn, og havde så set en ejendom. Nu havde han en retning at køre efter, og det viste sig, at det var vores ejendom, han havde set, men han var så chokeret og forvildet, at han ikke vidste, hvor han var, eller hvem han var havnet hos. Mor snakkede længe med ham, og fik da også lidt samling på ham igen. Jeg var også lidt bange for skoven, og kom aldrig længere end lige inden for skovbrynet, hvis jeg var alene. Den virkede lidt skræmmende på mig. - Engang skete der noget, som jeg nok kun har hørt med et halvt øre, så jeg kender ikke helt omstændighederne omkring det - enten var det en dreng der var blevet væk derinde, eller også var han blevet lokket med derind, men ihvert tilfælde spøjte det i hovedet på mig, da jeg skulle i seng. Jeg turde næsten ikke lægge mig til at sove. Mor kom ind til sengen og snakkede med os, og bad aftenbøn sammen med os, og hun sagde noget, som jeg aldrig siden har glemt. Det virkede som et helt mirakel, og har siden været mig en hjælp, når jeg stod overfor noget jeg var lidt bange for. Hun sagde nemlig hvis Du altid beder Gud, om at passe på Dig, så behøver Du aldrig at være bange for nogen ting. Det indgav mig øjeblikkelig sådan en ro og tillid, at al uro var forsvundet.

Jul og nytår

Det blev jul endnu en gang, og nytår, som eller blev fejret ganske roligt og fredeligt. Frank, Karl og Ove var nu blevet nogle store knægter, og der skulle jo ske noget. De havde fundet sammen med nogle andre unge, og skulle have nytårshalløj. Da mor kom op Nytårsmorgen viste det sig, at de slet ikke havde været i seng, og de var godt søvnige, men dyr og pligter måtte de tage sig af alligevel, så kunne de sove bagefter. Men på foråret kom befrielsen så - den husker jeg ikke rigtig noget om, men derimod husker jeg, da Tyskerne drog hjemad. Nu så vi dem lige pludselig. De kunne komme enkeltvis eller en flok på tre-fire stykker. Mor, hun gjorde nu noget, som hun ikke måtte.

Hun inviterede dem ind, og gav dem noget at spise. Jeg husker engang, der var 3-4 ungarere der sad og gned deres ben. De var både trætte og sultne. De sagde, at Russerne var barbarer. Mor, hun jagede mig ud i hønsehuset efter æg, og hun spejlede æg til dem i lange baner. Politiet dukkede op ind imellem (dog uden at møde nogen), for at spørge om der havde været nogen der. Næh, det havde der ikke, det var vi enige om. - Mor havde ondt af dem, selvom de blev betragtet som fjender, men som de selv sagde, de var tvunget til det, og nu skulle de hjemad, og vidste ikke hvad de havde at komme hjem til - om de i det hele taget havde noget familie at komme hjem til. Engang kom der en enlig tysker - han fik også et måltid mad. Far var hjemme og tyskeren sad og viste far sin pistol.

Far der var jæger, var meget interesseret i skydevåben. Da han skulle gå, ville han give os penge, han havde ikke brug for dem, men mor nægtede at tage imod dem. Ella var den dag hjemme, og hun havde en kjole på med en brystlomme, der stoppede han dem ned. Denne vandring hjemad var bestemt ikke rar for dem, for de var jo så forhadte.

Den tyske præst

Vi havde i Bording en præst, som jeg tidligere har omtalt - han var Tysker, og havde jo boet her i mange år før krigen. Han holdt engang en gudstjeneste for sine landsmænd. Nu gik der en masse rygter om ham - hvad mon han har sagt til dem o.s.v. Det var jo Indre Missionske folk derude, og i det daglige havde præsten ikke den store søgning i kirken, for han talte dem bestemt ikke efter munden. Han sagde det han mente, han måtte sige til dem, så de holdt deres egne møder i Missionshuset, men mor var glad for hans prædikener. Nu ville de have ham til at stå til regnskab, for hvad han havde sagt til Tyskerne. På en bestemt søndag mødte de så op i kirken, for nu skulle han fortælle dem, hvad han havde sagt til Tyskerne.

Da han stod oppe på prædikestolen, sagde han bare: "Der er gået rygter om mig i øst og i vest, i syd og i nord, men de er for mig så latterlige, så det vil jeg slet ikke røre ved", og dermed gik han så over til dagens prædiken. Der sad de så med en lang næste, og ville jo ikke være bekendt at gå igen i utide. Mor, hun undte dem det virkelig godt. Denne præst begik forøvrigt selvmord - det havde ikke noget med dette at gøre, men det var personlige sorger. Mor fortalte noget om, at han havde følt sig meget stærkt tiltrukket af en kvindelig organist, og han havde jo sin gode familie, som han ubetinget holdt meget af. Han havde engang tidligere prøvet at begå selvmord, men det lykkedes ikke for ham denne gang, og hans kone sagde til ham, at det måtte han aldrig gøre mere. Han sagde dengang; "jeg gør det ikke så sandt, jeg er mig selv mægtig",

men han havde en svær kamp med sig selv, og han kunne ikke klare det, så en dag skød han sig selv i kirken. Nu var folk da rigtig forargede, men han betragtede jo kirken som sit andet hjem.

Der måtte et større rengøringsarbejde til bagefter, inden kirken kunne bruges igen. Det var en meget stor sorg for mor, at han ikke var mere. Præsten der kom herefter, ville hun ikke gå efter. Hun fortalte, at når der f.eks. var bazar, så kunne gevinsten godt havne i præstegården. Hun mente ikke det gik helt ærligt til, men som hun sagde, det kunne så være en straf til de dumme bønder.

Faret vild i skoven

Her vil jeg godt lige komme med en tilføjelse. Jeg har tidligere fortalt om, hvordan man kunne fare vild i skoven. Frank fortalte mig en dag, at han sammen med Ella, Gerda og Karl var gået ind i skoven en søndag formiddag. De havde gået meget længe derinde, og var faret vild. De kom også til et udkigstårn, og kunne derfra se spiret på Christianshede Kirke, og dermed havde de en retning at gå efter. De kom ud til en større vej, og var nu tvivl om i hvilken retning de skulle gå. Karl ville i en retning, og de andre tre i en anden retning. Karl var stædig, og ville ikke gå med dem, selvom de var i flertal, så det endte med, at de fjøede ham, og gik i den retning han ville - godt for dem. Karl har altid haft sted-sans, og det var den rigtige vej, og de nåede frem til Christianshede Kirke. Mor havde jo selvfølgelig været urolig for dem hele dagen, og derfor havde hun sendt Esther ud for at lede efter dem. Hun tog sin cykel og kørte ud for at finde dem.

Hun mødte dem oppe ved kirken. Det var blevet aften, og de havde været væk fra kl. 9 om morgenen. De stod her udenfor kirken uvidende om, hvad der var foregået indenfor i kirken. Til alt held gik de ikke ind i kirken, for så havde de fået deres livs største chok, for her lå Pastor Brossmann i en blodpøl.

Mor, hun var så absolut en enspænder, og hun fulgte ikke den store flok. Far havde egentlig et musikalsk talent, som han havde nedarvet fra vores oldefar, der ofte tog ud og spillede til bal. Når far fik en harmonika i hænderne, så kunne han godt spille på den, og det foregik ved at han satte den på knæene og trak harmonikaen med knæene, men det var meget sjældent, han gjorde det, så det var ikke et talent der blev udviklet.

Flugten til Horsens

Det var helt andre toner der lød i vort hjem, og langt fra harmoniske. Krigen var nu forbi, og folk var almindeligvis glade, men hjemme hos os fortsatte den kolde krig mellem far og mor. Mor havde fundet sig i meget - hun var nøjsom - det havde de mange år lært hende. Jeg har mange gange set hende græde

- dog uden at vide hvorfor - hun var jo ellers stærk.

Nu havde vi en kvie, som havde fået en kalv, men det havde den ikke rigtig kunnet klare. Den kunne simpelthen ikke stå på sine ben. Da den havde ligget ned nogen tid, fik den et sår. Den skulle jo også malkes, så den blev derfor hejst op med en sæk under magen, så den kunne støtte lidt på benene. Mor badede dagligt dens sår, og lige så mange gang bad hun far om at sende bud efter dyrlægen. Far var stiv og stejl, og de fik ingen hjælp, hverken koen eller mor, og nu kunne hun ikke klare mere. Hun havde flere gange været i telefonforbindelse med Harry, og en dag bad han hende ringe op på et bestemt tidspunkt, når far var taget afsted på arbejde.

Harry havde købt et hus til hende i Horsens, og da hun havde talt med ham i telefonen, skulle hun skynde sig hjem for at pakke sammen. En times tid efter kom der en lastbil efter os. Hans var med og jeg tror også at Ketty var med. Der blev nu læsset i en vældig fart, og mor lavede lidt mad til far, og efterlod et brev til ham. Nu måtte han sørge for sig selv. Vi børn kom i vores pæne tøj, for nu skulle vi jo ind til byen. Jeg kan huske, at jeg havde en pepitateret kjole på, som jeg var meget glad for. Der var en masse vidde og sus i, når jeg snurrede rundt med den på. Vi børn blev så ellers stablet op i læsset mellem divaner og kommoder og hvad ved jeg. Jeg kan huske, at jeg sad så umageligt, at mit ben kom til at sove. Vi kørte gennem skoven ud til Hjøllund og videre til Horsens. Det var den 11. juli 1945 - lige efter krigens ophør.

Dækkene på bilen har ikke været gode, for da vi nåede til Lund, punkterede der et hjul. På et tidspunkt kom der nogen forbi, og jeg kan huske, at de sagde; "sikke mange børn der er". Vi var da kun seks ukonfirmerede tilbage, så flokken var da skrumpet godt ind. Nå, vi fik da skiftet hjul, og kom videre ind til Løvhøjsvej, Huset må Harry da have haft et stykke tid, for Hans havde da plantet tobak-splanter i haven. Nu var vi her altså, og det var jo en stor omvæltning for os, der lige var kommet ind fra syvogtyvende kartoffelrække.

De voksne fik nu travlt med at få læsset af og sat på plads. Jeg kan ikke huske, om vi har hjulpet til, men vi har vel nærmest gået i vejen. Jeg kan derimod huske, at jeg har siddet ude på trappen og set på de andre børn der legede på vejen. Der var jo så meget nyt at se på. Toget kørte forbi lige neden for vores have flere gange om dagen, og det var så vinduerne klirrede i huset, men det vænnede vi os hurtigt til. Det nærmeste jeg havde kendt til en by, var en lille tur ind til Bording, hvor bare sådan en ting, som købmandens skinnende kaffemølle havde imponeret mig. Når vi nu havde skullet flytte, så var det et godt sted, vi var kommet til at bo. Her var

meget frit, og vi havde stadigvæk en skov i vores nærhed - ikke så stor at vi kunne blive væk i den, og vi havde sommerferie, og kunne stadigvæk gå med bare fødder, som vi havde været vant til om sommeren. Vi faldt hurtigt til her, og vort sprog var heller ikke noget problem. Mor var jo opvokset i Randers som bymenneske, og hendes sprog forandrede sig aldrig i de år, hun var på landet, og derfor havde vi heller ikke tilegnet os det brede jyske landlige mål. Vi fik snart udforsket omegnen, og fandt ud af, at der var en å vi kunne bade i. Dette var også noget helt nyt for os. Åen var jo ikke så forurenede dengang, så vi havde virkelig nogle dejlige sommerdage her. Vejen var ikke asfalteret dengang, og der var store træer hele vejen ned af Løvhøjsvej.

Horsens

Mor nød det også, at hun ikke skulle op for at malke køer om morgenen, og hun kunne nu næsten dagligt få besøg af sine voksne børn. Dagmar kom med masser af brød, og Ketty og Esther boede jo ikke så langt fra os heller. Karen kom på besøg med sin lille pige (Joan) på armen - det var altså så dejligt. Frank fik med det samme arbejde på fabrikken. Vi havde kun været her en lille uges tid, da mor blev kaldt hjem til Bedstefars syge- og dødsleje. Moster Helga kom fra Nyborg, og så skulle de følges ad. Mor tog mig med på denne tur, og jeg begriber ikke hvorfor det havde været meget bedre, om hun var taget afsted alene, for det var bestemt ingen fornøjelsestur, hverken for hende eller mig.

Lige i øjeblikket syntes jeg det var spændende, at skulle ud at rejse med tog, og jeg kan endnu se mor for mig, sidde og strikke på en lille lyserød strømpe. Ketty havde lige fået en lille pige, som var kun i måned gammel. Selv om det var i en sørgelig anledning, vi var i Randers, så nød mor vist, at være sammen med sine søskende, bekendte og øvrige familie, men der var ikke meget sjov ved det for mit vedkommende. Jeg havde ganske vist en lille fætter på 5 år, som jeg kunne underholde mig med, men ellers var det jo ene voksne mennesker, jeg var omgivet af. Mor sagde endda, da vi kom hjem, at hun havde været flov over mig. Jeg tror, at jeg forstod hendes følelser bedre, end hun forstod mine. Mor, hun forventede lige pludselig, at jeg skulle være en sød og velopdragen pige, som hun kunne være stolt af at vise frem.

Hos Clara

På grund af hendes evindelige travlhed, så havde hun ikke fået lært mig de pæne manerer, med f.eks. at sige tak for mad o.s.v. Jeg var ret generet, så jeg var ikke villig til at optræde solo med den slags. Jeg mente, at det var nok, når jeg sagde det sammen

med de andre inde ved bordet, men mor var nu af en anden mening. Jeg var jo som en usleben diamant, og skulle nok ikke slibes når jeg var i byen. Mor var lidt anderledes der, end når vi var hjemme. Vi skulle bo oppe hos moster Clara. Hun havde et værelse, som hun kun brugte, når hun havde gæster. Allerede den første aften kravlede jeg i seng, da det blev sengetid, og faldt hurtigt i søvn. Jeg må have sovet hårdt, for næste morgen da jeg vågnede op, havde jeg ingen bukser på, og jeg vågnede før de andre, og turde ikke stå op, og hvor var mit tøj? - Det har selvfølgelig været moster Helga's ide, at jeg ikke skulle sove med bukser på, og mor hun protesterede ikke imod det, men jeg var godt sur over, at de uden videre havde taget bukserne af mig. Jeg havde jo aldrig været vant til sådan noget.

Mor nød at være sammen med sin familie, for der var jo så meget at snakke om. En dag var vi oppe og besøgte Hansine, og der kom mors gamle lærerinde. Hun var klædt som ved århundredeskiftet med lang kjole og frakke. Hun kunne ikke rigtig følge med tiden. En anden dag besøgte vi tante Anna, som havde været gift med en sadelmager. Han var nu død, og hans grej havde hun stadigvæk liggende. Her fik jeg lov til at sidde og kigge i et gadespejl. Det var ikke særlig spændende for mig, og jeg ville da meget hellere være blevet hjemme på Løvhøjsvej, sammen med de andre.

Skole i Horsens

Nå, men sommerferien fik snart ende, og vi skulle nu begynde i en ny skole. Mor tog os med ind på skolen, for at melde os ind. Vi var fire. Efter planen skulle jeg jo have været i anden klasse, men nu sagde skoleinspektøren, at jeg jo havde alderen til tredie klasse, og han sagde videre; "Har hun et hovede, så skal vi nok få noget proppet ind i det". Jeg måtte nu, efter at have gået i skole hver anden dag i første klasse, og en lille smule i anden klasse, prøve at følge med i tredie klasse.

Det var ikke spor sjovt. Mor må da have glemt at sende mig i skole i rette tid, eller også har hun beholdt mig hjemme med vilje - mon hun ikke har troet, at jeg kunne klare mig. Hver dag i den første tid spurgte hun mig også om, hvordan det gik. Jeg havde heldigvis et naturligt anlæg for dansk, det faldt mig ikke svært, men i regning havde jeg ikke rigtig fået den grundlæggende belæring, og jeg blev aldrig ret god til regning. Jeg manglede frimodighed til at bede om hjælp, til det jeg ikke rigtig kunne finde ud af. Jeg var ellers genstand for en masse opmærksomhed fra skolekammeraternes side i den første tid. De ville allesammen gå og holde mig i hånden i frikvartererne, men det fik snart ende igen.

Mor kunne jo selvfølgelig ikke leve af ingenting, og

jeg tror, hun fik noget syarbejde for Harry i første omgang, senere flettede hun barncykelstole, plus at hun havde noget rengøringsarbejde bl.a. på banegården tidligt om morgenen. Ketty og Franzen arbejdede også hjemme. De havde en bungalow på Borgmestervej (Villa Buggi), og her lavede de tæppebankere i kælderen.

Støvsugeren var endnu ikke hver mands eje. - Far var ikke helt ude af billedet endnu. Gerda var jo stadigvæk derude på egnen, så hun kiggede jo ud til ham, for at se hvordan han havde det med sin syge ko. - Den blev nu hurtigt aflivet, da mor var rejst, og han selv skulle passe den, men han havde det nu selv skidt med ikke at have en familie mere. Han cyklede nu den lange vej til Horsens, for at vejre stemningen, men han skulle jo ligesom have et ærinde, så derfor spurgte han mor, om hun ikke havde en kaffekande, hun kunne undvære. Han gik rundt og gav os hånden, og hilste på os allesammen. Jeg gik ude på vejen, da han kom og hilste på mig, og han kaldte mig oven i købet Jenny. Vi kunne jo ikke føle en overstrømmende glæde ved at hilse på ham, for han havde jo aldrig snakket med os før. Mor, hun kunne nu ikke sådan uden videre slå en streg over tredive års ydmygelser med et håndtryk, og lidt bondeanger. Jeg tror da gerne, at han har savnet sin familie, og jeg tror også, at han holdt af mor, men hans stive sind forhindrede ham i at vise det.

Han har nok været opfyldt af en hel del egoisme og selvmelidenhed. Karen var en blødhjertet sjæl, og hun sagde nu; "Hvad tror I far er kørt så langt på cykel efter", men Kettys gemyt var af en anden karakter, så hun sagde; "en kaffekande". Søren kom nu også hjem, jeg kan ikke rigtig huske om de boede hjemme, men han fik ihvert tilfælde arbejde på fabrikken ligesom de andre. Han har selv siden fortalt, at han har gået ned i Hammershoim og skåret pil. Hans spillede lidt fodbold og ellers rodede han med nogle gamle motorcykler. En aften han skulle spille fodbold, brokkede han sig lidt over for Mor, måske var det noget med hans tøj, men Søren blandede sig i det til mors forsvær, og der faldt vist nogle ord fra Søren om en langbenet hvalp.

Bent og Frode

Bent og Frode fandt sig hurtigt nogle legekammerater, men det var nu ikke det allerbedste selskab for dem. Der var en familie med 8 drenge og 1 pige, de boede i et hus der hed Virkelyst, og var kendte som Virkelystdrengene. 2 af disse drenge havde haft ophold på en opdragelsesanstalt, og der var ikke den cykel eller lås som de ikke kunne klare, men de var dog ældre end Bent og Frode, men de yngste af drengene kunne skam også godt gå på tyvetogt. Det skete rundt omkring i haverne.

Engang var det jordbær de ville hugge, og de blev puttet ind under blusen. Pludselig kom ejeren, og så var det bare med at komme væk, og det var ned på maven, ud gennem en hæk, og alle jordbærerne var nu en stor rød mast plamage. Det kunne de dog godt grine af. En anden gang var Bent blevet væk, og havde været det hele dagen, og der blev selvfølgelig ledt efter ham overalt. Han var jo kun 5 år, men han dukkede op af sig selv med en lille bitte fisk. Han havde været med nogen på fisketur, og han sagde bare; "I behøver da ikke at lede efter mig - jeg skal da nok komme hjem". Han forstod ikke en mors uro.

Inger Lise og påskønnelse

Søster fik også hurtigt en masse veninder, og der stak ærlig talt en lille misundelig djævel op i mig, for hun fik tilsyneladende det hele lige så let som man knipses med fingrene. Jeg havde en enkelt god veninde, som jeg også gik i klasse med - hun var en stor del af sin tid hos sine bedsteforældre som boede på Løvhøjsvej. Hun var dygtig, og hun hjalp dem med mange ting. Hun hed Lis, og en dag jeg fulgtes med Lis, kom Søster og blandede sig, og jeg blev sur på hende, for jeg tænkte, at nu tar' hun Lis fra mig, men så galt gik det altså ikke. Søster blev altid rost til skyerne, og det gik mig meget på.

Jeg prøvede nu på at vinde mors gunst ved altid at gå ærinder for hende, og engang sagde hun "kan du ikke hente det og det, for du er altid så villig" Det var det nærmeste på ros, jeg kunne opnå. Jeg husker en morgen, hun sendte mig til bageren for at hente franskbrød. Bageren var ikke færdig med sine franskbrød, så jeg måtte gå hjem igen med uforrettet sag, men mor sagde bare i en vrissen tone, at så har de vel rugbrød. Jeg smuttede af sted igen, og købte et rugbrød, men da jeg kom hjem med det, sagde hun; "hvad skal jeg med det - jeg har masser af rugbrød". Jeg blev så arrig på hende, at jeg smed brødet på bordet, og gik i skole. Jeg havde hverken fået morgenmad eller madpakke med - det var der ikke tid til nu, og jeg var både skuffet og frustreret over hendes måde at behandle mig på.

Mor var stærk og hurtig. Skulle jeg gå sammen med hende, så fik jeg altid sidesting. Jeg skulle helst have mit eget tempo. Engang fulgtes jeg med hende på cykel. Jeg skulle i skole, og hun skulle på arbejde. Det var vinter, og jeg masede op ad den lille bakke først for i Vestergade. Jeg var allerede helt udaset af at prøve at følge med hende, og her slap mine kræfter helt op. Jeg kunne mærke, at jeg var ved at besvime, så jeg stod af cyklen og satte mig på bagagebæreren, og havde det rigtig elendigt. Mor havde nu opdaget, at jeg ikke var med, og vendte om og kom tilbage til mig.

Hun var helt elendig, for hun troede, at jeg var ved

at dø for hende. Hun jamrede, min kære lille pige, men det gik hurtigt over igen. Jeg besvimede og blev lagt ned på fortovet, og kom ret hurtigt til mig selv igen. I mellemtiden var der nogle nævenyttige tilskuere der havde tilkaldt en ambulance, der kom med fuld udrykning. Det var slet ikke nødvendigt, for jeg havde før prøvet at besvime, og vidste at det kom jeg over igen, og jeg var helt flov over al den ståhej. Jeg blev nu kørt på sygehuset til en undersøgelse. Jeg blev udspurgt om en hel masse, som mor så fik at vide bagefter, og da vi blev alene kom det så - hvorfor sagde du ikke noget om SØSTER? Om Søster hed det altid - "Der findes ikke en bedre barnepige o.s.v.". Det var ikke bare en personlig ros til Søster, men omtale af hende til fremmede, som jeg altid måtte sidde og høre. Søster og jeg vi havde altid et godt forhold til hinanden - der var såmænd aldrig et ondt ord imellem os.

Strikketøjs afløb

Jeg kan kun mindes en eneste gang, hvor jeg blev tosset på hende, og hun har nok ikke engang gjort sig skyldig i noget - det har nok været den evindelige ros der blev hende til del, der fik mig til at gøre noget, der var lidt ondt. Vi skulle strikke undertrøjer i skolen - nogen som vi aldrig nogensinde ville gå med - og Søster havde strikket et stort stykke. Nu var jeg altså blevet tosset, og jeg snuppede hendes strikketøj, og sagde til hende, at jeg ville klippe hul i det, og jeg gjorde det. Straffen for det var vel fortjent, for det blev min egen samvittighed, jeg kom til at slås med. Jeg havde ventet en reaktion fra Søster, men hun sagde ikke noget - gjorde ikke noget - hun sad bare og kiggede på mig, og jeg kunne ikke tolke denne reaktion. Var hun da ligeglad, eller havde hun ligefrem ondt af mig? jeg ved det ikke. Jeg ved bare, at jeg havde det dårligt med mig selv.

Søster havde som sagt en masse venner, og der skete altid noget hvor hun var, så jeg soledede mig faktisk lidt i hendes lys, og nogen gange har hun måske nok været lidt irriteret over, at have mig som et påhæng. I dag kan jeg godt se, at der faktisk ikke var nogen grund til at være misundelig, for jeg brød mig egentlig slet ikke om hendes venner. En af dem var købmandens datter, som boede lige på hjørnet af Tordenskjoldsgade, hvor vi også gik i skole. Jeg holdt mig tit i nærheden af Søster i frikvartererne, men en dag kunne jeg ikke se hende nogen steder. Nu var det sådan, at der også boede en bager lige i nærheden, og han havde nogle store kokosmakroner, som man kunne købe for 10 øre, og dem kunne jeg altså godt lide, så da jeg gik op til bageren, benyttede jeg lejligheden til også at gå om i købmandens gård. Der fandt jeg Søster sammen med nogle andre inde i et skur - i lastens hule om jeg så må sige - de sad nemlig og røg, og med det samme Søster så mig, sagde hun; "du kan

lige prøve på at sladre", men en sladrehanke var jeg nu ikke, for det vandt man nu engang ingen venner ved.

Det med at ryge i smug, det havde jeg været vant til at se. Ude på landet blev der rullet mange cigaretter af papir og tørvesmuld. Selv Bent kom med på de kunster der. Han var ikke ret gammel, da der en dag faldt en cigaretstump ud af hans lommer, og han havde ikke selv opdaget det, men det havde Hans, og han sagde derfor til ham; "hvad er det - er du begyndt at ryge". Bent sagde nok så uskyldigt "næh", "hvad er det så" sagde Hans, og pegede på cigaretstumpen. Bent kiggede et øjeblik på den - så kom der et lille forsagt "jo".

Jeg kunne godt tænke mig, at dvæle lidt ved nogle skoleminder lidt endnu. Skulle jeg skabe lidt respekt om min egen person, så måtte jeg også vise, at jeg duede til noget. En dag vi havde fysik, skulle vi prøve forskellige ting med elektriske udladninger. Vi skulle bl.a. stå i en rundkreds og holde hinanden i hånden, og så gik der en svag strøm igennem os allesammen.

I skole i Horsens

Læreren prøvede også at lægge en krone i en balje vand, som han satte strøm til. Hvis vi kunne nå ned og få fat i kronen, så måtte vi få den. Der var flere der prøvede, men så snart de fik et stød, så trak de fingrene til sig. Det skal dog lige siges, at det var en pige klasse, så hvis der havde været drenge tilstede, så havde det måske set lidt anderledes ud. Nu var jeg altså opsat på, at jeg ville have den krone, så jeg prøvede også, og jeg trak hånden ned igen og fik fat i kronen, selvom det snurrede helt op i armen, og jeg blev for et øjeblik genstand for en masse beundring med et "hvor er du modig".

Vores lærere var nogle sjove typer. Jeg tror, jeg vil begynde med vore skoleinspektør. Han hed Kasstrup Jørgensen, og var et langt hylster, så han blev selvfølgelig kaldet Kasstrup Lufthavn. Så var der lærer Boel - en ældre mand, han gik altid i sine egne tanker og nikkede med hovedet for hvert skridt han tog. Vi havde en tegnelærer der hed P.G. Lund, men hvad P.G. stod for, ved jeg ikke, men han havde overskæg og han stammede altid, når han ville fortælle noget. Han kunne godt lide at fortælle historier, og så pillede han ved sit overskæg og stammede sig igennem dem. Han havde altid et fornemt præg over sig. - Så var der Baunegaard ikke at forglemme. Han var en pæn høj mørkhåret og meget slank mand. Han sagde engang, at når folk skulle betegne sig selv, så hed det altid høj og slank, men var det anden de skulle betegne, så hed det lang og tynd.

Han kunne også godt lide at fortælle historier, og

han var helt fantastisk til det. Han havde en hjælpekasse for bl.a. ordblinde børn, og han legede næsten lektierne ind i dem. Vi havde ham til engelsk, men det var ikke meget engelsk vi fik lært, for vi opfordrede ham altid til at fortælle historier, når den halve time var gået, og han var nem at overtale, - uden bog kunne han fortælle historier, og huske fra den ene gang til den anden, hvor langt han var kommet til. Han fortalte engang, "Vi som går køkkenvejen" og nogle år senere så jeg den på film, men jeg kendte hele handlingen, for den havde Baunegaard jo fortalt. Jeg havde en skolekammerat, som hed Inge, og hun sad simpelthen med åben mund og polypper, og slugte det hele. Nå, så var der Thorling - en inderlig rar mand. Han havde rødt hår, og gik med fødderne udad. Han blev kaldet både Kong Futte og Chaplin. Lærer Thorling havde vi ikke i nogen fag, men kom alligevel til at kende ham ret godt. Han stod for nogle markhaver - de var lidt større end skolehaverne.

Skole urtehøve

De lå overfor Vester Kirkegård. Jeg havde en sådan høve - vi skulle egentlig være 2 om den, men hende jeg skulle dele den med kom aldrig, så jeg måtte passe det hele selv, og fik derfor også alle afgrøderne selv. Det var lige til min konfirmation, og mor blev glad, da jeg kom med både rødkål og kartofler. Det var slet ikke småting, man kunne dyrke på sådan en strimmel jord. Vi fik et kryds for hver gang, vi havde været der, og vi holdt nøje øje med, om vi fik dette kryds. Når vi sagde til Thorling; "husker Du at give mig et kryds", sagde han "nej - du kan få et kys", men det fik han nu ikke lov til. Han var jævn og ligetil, og når han stod bøjet over et eller andet, skete det tit, at han slog en prut. Han var også med på ferielejr og lejrskole, og dagen blev altid både begyndt og afsluttet med en bøn.

Lærer Rønholt var ikke så vellidt, men jeg kunne nu godt lide ham. Han kunne godt blive hidsig, og gå over stregen af hvad der var tilladt. Han holdt sig ikke tilbage for at smække øretæver, men han kunne også godt fortryde det bagefter. Børnene sagde altid, at nu fedter han. Et år vi skulle have sommerferie, sagde han ved afslutningen, at nu skulle vi forestille os, at der stod en kiste ved katederet, og så smider vi alt nag, som er opstået i årets løb herved i denne kiste, og så lukker vi for det og glemmer alt om det, og vi måtte så hver især demonstrere, at vi kastede noget ned i kisten, og hermed ville han så ønske os en god sommerferie. Han var også med på As Vig feriekoloni et år, og han var bare OK. Jeg har således kun gode minder og gode følelser for min lærer Rønholt, som jo for længst er død nu. Han var såmænd meget venlig over for mig, men jeg har også oplevet at få en ordentlig en på sinkadusen. Vi havde regning og sad i et fysiklokale, som var opbygget med trapper

i en rundkreds, hvorpå der stod borde og bænke. Det var sådan, at hvis vi lod en cykelpumpe sidde på cyklen, så kunne vi være helt sikre på, at den var væk, når vi kørte tilbage til cyklen.

Jeg havde derfor taget den i min taske. Vi sad som sagt i fysiklokalet, og Rønholt var ved at forklare os et regnestykke, og der skulle være ro. Først tabte jeg en blyant på gulvet. Han hørte det, og kiggede efter mig, men lidt efter var uheldet rigtig ude efter mig. Cykelpumpen trillede ud af min taske og ned ad alle trapperne og lavede et vældigt spektakel. Jeg ved ikke, om han har troet, at jeg ville provokere, men jeg fik altså en på hovedet så det sang, og blev dernæst sendt ud på gangen. Til alt held lå dette lokale helt oppe under taget, så der kom ikke nogen forbi, og jeg slap for at stå der til spot og spe for alle og enhver.

Jeg har for længst tilgivet ham dette, for han havde også sine gode sider. Engang gik jeg med et stort sår på mit knæ. Det var på størrelse med en fem-krone.

Cykel

Det har også sin historie, som jeg vil fortælle her. Ude på landet havde vi jo ingen cykel, og det var efterkrigstid - der var mangel på alting, så det varede jo nogen tid efter, at vi var flyttet til Horsens, førend jeg overhovedet fik lejlighed til at lære at cykle. Jeg var vel efterhånden 10-12 år. Den bal-ancekunst faldt mig slet ikke let. Jeg prøvede op til flere gange, og troede aldrig jeg fik det lært. Det var lidt flovt, når vi f.eks. skulle på badeanstalten med skolen, og jeg måtte sige, at jeg ikke kunne cykle. En dag jeg så skulle trække Kettys cykel hjem, prøvede jeg så på at cykle, og pludselig kunne jeg. Det var dejligt. Jeg skulle så en aften være barnepige hos Ketty. Hun var nu flyttet op på Akacievej. Jeg ved ikke hvad der skete, om jeg ikke havde været helt sikker på cyklen endnu, eller at jeg havde været uopmærksom, i hvert tilfælde væltede jeg og slog mit knæ, en ordentlig luns sad løs.

Det var ikke bare en lille hudafskrabning. Jeg kom op til Ketty og sagde ikke noget til hende om mit uheld, for det gjorde ikke ondt dengang. Det var simpelthen helt bedøvet af slaget, men næste morgen gjorde det ondt. Jeg sov hos dem om natten. Franzen var en rar fyr - han rensede såret og forbandt det, og så kunne jeg ellers humpes hjem igen. Det blev ikke gjort noget ved det udover dette, og efter nogen tid gik der betændelse i såret. En dag jeg stod nede i skolegården i et frikvarter, havde jeg beklaget mig til en skolekammerat. Hun sagde det til Rønholt, som var gårdvagt, og han kom og kiggede på det, og tog mig derpå med op på lærerværelset, hvor han rensede såret. Han skrev så et brev, som jeg skulle give mor, hvori

han opfordrede hende til at få mig under lægebehandling. Mor blev sur og sagde, at det skulle han ikke bestemme, men det var nødvendigt, for jeg fik bylder rundt omkring såret. Der var mindst 20 små bylder som blev klemte ud. Det gjorde ikke godt. Det var ikke gjort med det, for jeg skulle også have penicillin-indsprøjtninger. Nu var det mor, der skrev et brev til lægen, for hun havde ikke råd til at bruge så mange penge på penicillin, om mindre ikke kunne gøre det - det kunne det godt. Mor sled jo så hårdt for at få det hele til at slå til. Følelserne var ellers lige ved at overmande mig den dag, jeg sad der på lærerværelset. Der stod min lærer og havde sådan omsorg for mig. Det var jo sådan en omsorg, som man som en naturlig ting skulle have fra sin mor og far, men hjemme var opmærksomheden rettet mod andre ting - ægteskabelige genfordigheder, kampen for tilværelsen med det daglige brød - tøj osv.

Vi havde Rønholt til regning og sang. Regning kunne jeg ikke høste nogen ros for, det har jeg aldrig været ret god til. Jeg var derimod glad for sangtimerne. Jeg var med i sangkoret. Jeg kan endnu huske anden stemmen til et par sange, vi sang dengang. Vi sang jo altid til skolebal. En overgang havde vi en anden lærer der hed Orla Jensen - han blev skoleinspektør efter jeg havde forladt skolen, men ham kunne jeg absolut ikke lide. Han kunne være direkte modbydelig og ubehøvet. Han kom med mange stikpiller til os. "De grimme kan også blive gift", sagde han engang, hvortil en svarede; "ja, det ser det ud til". Han lovede os også stribet flæsk med hjem. Han havde ellers et ret pænt ydre, men hans væremåde hindrede os i at have øje for det. Nå, men ikke mere om ham.

Virkelyst

Igennem min skoletid var jeg ikke nogen flittig elev. Jeg manglede måske den opbakning der skulle til hjemmefra. Der var f.eks. ikke noget der hed forældremøder. Det var kun i grelle tilfælde, at forældre blev indkaldt. Mor blev engang indkaldt, fordi Ove havde skullet fra skole sammen med Bent (Virkelyst). Det var egentlig ironisk nok, at de fik det navn, for lyst til at virke havde de kun med det forkerte, men Virkelyst Mutter kom op til mor og sagde tilhørende, at det skulle hun da ikke tage sig af, men her var mor nu af en anden mening og mødte op. Jeg har hørt noget om, at han fik et rap af spanskrøret, for det var ikke afskaffet endnu dengang. Det har måske kun været rygter. Jeg tror, mor har talt hans sag, og lovet at det ikke skulle gentage sig. Det var ikke nemt, for Virkelyst ungerne var nogle skarnsunger - især Bent - han var storslem. En af hans yndlingsbeskæftigelser var, at gå ind til en bager og spørge efter gammelt brød, og når ekspeditricen gik ud bagved for at se efter om de havde noget, så proppede Bent nyt brød op under blusen og stak af.

Belønning og påskønnelse i skolen

Jeg nærmede mig nu min afgang fra skolen og gik i 8. klasse. I det var vi på lejrskole nede ved Kollund ved Flensborg Fjord. Det var nogle dejlige dage, som vi så bagefter skulle skrive noget om. Vi lavede også nogle erhvervs- eller emnemapper i 8. klasse. Vi skulle undersøge forskellige erhverv og begrunde hvorfor vi havde lyst eller ikke lyst til de forskellige erhverv. Vi besøgte også slagteriet og forskellige andre fabrikker. Det var for en gangs skyld noget jeg gik meget op i. Jeg havde en meget sød lærerinde, som jeg også har skænket mange venlige tanker siden. Hun kaldte mig en dag op til katederet og sagde, at hun havde lagt mærke til min flid, og havde egentlig tænkt på mig med hensyn til en flidspræmie, som blev uddelt ved årets udgang, men en anden af mine skolekammerater havde en pænere orden i sine ting, så det blev hende der fik den. Det var helt i orden, og hende velundt fra min side; for hun havde virkelig en pæn orden i sine ting. Jeg var glad for at min lærerinde fortalte mig om sit synspunkt, og at hun havde tænkt på mig - det var mig mere end nok. Jeg havde slet ikke stilet efter sådan noget, men bare arbejdet med noget der interesserede mig. Så hermed vil jeg afslutte mine skoleminder.

Man kunne godt blive drillet eller moppet lidt i skolen dengang, men det var ikke så slemt, man blev måske bare holdt en lille smule udenfor. Det var jo efterkrigsår, hvor alle havde fælles lod med knaphed på forskellige ting. Nogle havde nok mere end andre - pænt tøj f.eks. - vi var jo mange derhjemme, så der blev syet om, og noget gik i arv. Et problem jeg syntes, vi havde derhjemme var tandbørstning. Det var ikke noget vi var oplært med og holdt til med - tværtimod. Jeg kunne godt selv have gjort noget ved det, men når man ikke er vant til det, så tænker man ikke så meget over det. Når vi børstede tænder så var det enten bare med vand eller også brugte vi sæbe, og det smagte jo afskyeligt. Mor fik varer bragt ud fra købmanden, og det skete tit, at jeg skulle lægge en seddel ind til købmanden på min vej til skole, og så bragte han varerne ud, og i tilgift lagde han et kræmmerhus med bolcher oveni - dem spiste vi gladeligt uden at børste tænder, og det gav huller og tandpine. Jeg havde en overgang en avisplads og tjente selv lidt penge - jeg tror det var 7 kroner om ugen.

Jeg kunne godt selv have købt tandpasta, men jeg havde fået den fikse ide med, at jeg ikke ville forsørge familien med tandpasta, for de ville jo bare bruge det, uden at tænke over hvor det kom fra. Altså var mine dårlige tænder jo lidt selvforskyldt.

Naboer på Løvhøjsvej

Nu vil jeg tage et skridt tilbage i tiden igen. Vi boede som sagt på Løvhøjsvej 9. Huset var jo Harrys. Der var 2 lejligheder i huset - en god stuelejlighed og en lille kvistlejlighed, plus et par værelser i kælderen. I kvistlejligheden boede en familie med 2 drenge og i lille pige. Konen hed Karen og var meget forsagt, fordi manden tyranniserede hende. Hun var ikke noget stort lys, men rar nok. Den ældste af drengene hed Leif og lignede sin mor lidt - lidt tung i det, men den yngste af drengene hed Erling og var en sjov lille størrelse. Det skete jo af og til, at hans mor sendte ham i byen efter noget, og han brokkede sig altid over det, og råbte hele vejen ned af trappen efter sin mor; "du er klokke kælling" men nede ved døren råbte han; "farvel mor", og han blev ved med at råbe indtil hun havde svaret ham.

Slotsgade

Mor snakkede tit med hende, og trøstede hende når manden havde været for slem. En dag var hun helt ude af den. Manden havde købt noget der hed Svendehjemmet i Slotsgade. Det var en slags pensionat, hvor hun skulle lave mad, og det havde hun nok ikke evner til. Hun spurgte mor, om hun ikke kunne følge med, men det kunne hun altså ikke. Mor Karen måtte klare det selv - den stakkel.

De flyttede så. Harry kom på et tidspunkt ind i en økonomisk krise, der nok har givet ham nogle søvnløse nætter. Han frygtede, at han skulle miste fabrikken, som også lå i Slotsgade, men han klarede skærene. Måske var det på grund af krisen, at huset på Løvhøjsvej blev solgt. De nye ejere var en familie fra Østbirk som hed Poulsen. Der var en hel flok drenge og 1 pige. De var nogle rare mennesker. Manden hed William Poulsen, og han fik nu arbejde på Harrys fabrik. Han havde et stift ben, og kunne kun træde på cyklen med det ene ben, men på trods af sit handicap, kunne han godt finde på at standse op, og give os et lift på stangen af hans cykel, hvis vi f.eks. var på vej hjem fra skole eller andetsteds fra. Hans kone Meta var stor og tyk, men lige så rar. Jeg tror mor nød det, selvom hun ikke syntes, at de var så godt begavede nogen af dem. Den yngste dreng som hed Kurt, var kun få måneder gammel, da de flyttede ind. Hun havde ham altid hængende under armen, så han hvilede på hofte af hende.

På kvisten

Nu flyttede vi selv op i lejligheden på kvisten. Det var utroligt, at vi kunne være der, men det gik. Karl og Frank fandt sig et værelse ude i byen.

Far i periferien

Far var ikke helt uden af billedet endnu. Jeg kan huske, at jeg har set ham stå ude i køkkenet, deroppe på kvisten med de skrå vægge. Han har sikkert snakket godt for sin syge moster, og lovet bod og bedring. Han havde solgt gården og nu flyttede han ind til os igen. Møblementet deroppe på kvisten var meget sparsomt. Inde i stuen kan jeg huske fars ur på væggen. Der var et spisebord med stole om midt på gulvet, og så noget Ove kunne sove på. Vi andre delte køjesenge i soveværelset, og så var der fars og mors senge.

Far købte nu en byggegrund overfor i nr. 8. og begyndt at bygge der. Tiderne var stadig knappe efter krigen. Harry skulle jo bruge mange søm på fabrikken. Han fik dem hjem i store dynger - usorterede, og vi blev selvfølgelig sat til at sortere søm der ved spisebordet. Jeg hentede nogle gange mælk i en spand oppe på en gård ved Hammershoim.

Piskefløde kunne vi ikke få, men vi kunne købe piskeskum i en medbragt skål. Jeg har masser af gange cyklet ind til Vestergade til et mejeriudsalg for at købe skum, hvis vi skulle have en æblekage. Dagmar sørgede ellers godt for os med brød. Legetøj kunne vi heller ikke få. Hvis vi ville have en bold, så klippede vi en gammel cykelslange op i elastikker og vikled dem om en papirkugle. Karl og Ove havde også fået arbejde på fabrikken, men på et tidspunkt kunne Harry ikke beskæftige dem, og de måtte så finde noget andet arbejde. Ove kom i pølsemaglerlære hos en slagter Møller i Smedegade og Karl kom til en fiskehandler i Borgergade -forretningen hed Fiskebørsen.

Selvom pladsen var trang på kvisten, så har den dog dannet ramme om forskellige sammenkomster. Ella kom hjem med sin ven Ernst, Agnes var hjemme med sin mand nr. 3 og barn nr. 3. Hendes mand hed Martin Jensen og var sølvsmed. Det var ikke en vi brød os om, og det gjorde Agnes åbenbart heller ikke i det lange løb, for hun smed ham snart ud igen. Han var vist ikke god ved hendes søn Remar. Jeg kan ikke rigtig huske om Ove konfirmation blev holdt her. Poulsen solgte nu huset og flyttede op i Overgade. Et hus som Hans mange år efter købte af dem, men jeg vil vende tilbage til dem senere, for dem er jeg ikke færdig med endnu.

Ny ejer i nr 9

Efterfølgeren i nr. 9. var en fængselsbetjent som hed Ove Møller og hans lille sippede kone. De havde ingen børn, og tålte næsten ikke, at vi rørte på os, så det blev der mange sammenstød over.

Engang havde Frank været hjemme og var faldet i søvn. Da han vågnede op, rejste han sig for at gå hjem til sit lejede værelse ude i byen, men allerede

på vej ned af trappen følte han sig dårlig tilpas. Han havde det med at besvime, hvis han rejste sig for hurtigt. Han nåede ned, og fik ringet på dørklokken. Mor fik ham bakset op i lejligheden igen, men på vejen ned havde han tabt både lidt tobak og tændstikker. Det kunne den lille sippenip ikke tolerere. Agnes søn Remar var også på besøg engang. Ham havde hun også et sammenstød med, og sagde til ham; "du skal ikke tro, at det er sjovt at have sådan en fyr som dig til at gå her i huset", men han var en frisk københavner, der bare gav hende svar på tiltale. Han sagde; "det skal de ikke være ked af lille frue, jeg rejser imorgen".

Mette og Frederik flytter sammen igen

Omsider fik far huset helt færdigt, og vi flyttede så ind i nr. 8. D.v.s. vi flyttede sengene ned i et kælderværelse, inden det var helt færdigt. Jeg vil gerne fortælle en ting herfra, som jeg mindes og kan grine lidt af nu. Vi havde en stor dobbeltseng her i kælderværelset, som vi var flere der sov i. Vi skulle på skift slukke lyset henne ved døren. Jeg var forfærdelig mørkeræd, og det var lidt af et mareridt for mig, når det blev min tur. Engang havde jeg lynhurtigt trykket på knappen - troede jeg da - og slog lige en kolbøtte over i sengen til de andre. Der sad jeg så - lyset var stadigvæk tændt, og de andre de grinede. Jeg måtte så fatte mod en gang til, og fik det da slukket denne gang, og overlevede det da også. Far havde købt et par byggegrunde mere.

Frank, Karl og Ove

En lige på hjørnet af Løvhøjsvej og Priorsløkkevej, og en nabogrund ved siden af denne. I det ene var der er havehus hvor Karl og Frank en overgang boede, det kunne de godt medens det var sommer. Ove gik lige i hælene på Karl og Frank, som en lille hund, og derfor kaldte de ham Fido. Det trekløver havde vist mange oplevelser sammen. Engang stod de og ventede på Ove nede på rutebilstationen. Han var gået på toilettet, og det varede en evighed inden han kom ud igen, for der var skrevet et vers på døren, som han lige skulle have lært udenad først. Det var ret harmløst, så det kan jeg godt skrive her - det lød sådan:

Velkommen her til dette sted, hvor fred og vellugt hygger. Er du træt så sæt dig ned, og lad falde hvad der trykker.

Harry mister en datter

Jeg vil lige prøve at holde lidt fast i årstiderne, for at få begivenhederne på deres rette plads. Jeg vil lige vende tilbage til kvisten, for jeg var ikke helt færdig her. Harry havde jo fået en dejlig lille pige der hed Vivi, men hun døde kun 1/2 år gammel. Hun fik lungebetændelse. Det var en stor sorg for ham, og han søgte trøst hos mor her på kvisten. Han for-

talte, at han en nat ikke havde kunnet sove, og han havde ligget og tænkt på lille Vivi, da så han hende pludselig for sig som en lille engel, og det gav ham en stor glæde og fred, som trøstede ham meget.

Gerda og Johannes gifter sig

I marts 1947 fik vi en invitation til Gerda og Johannes' bryllup. Far var ikke flyttet hjem til os endnu, men han var da med til brylluppet, for han førte Gerda op i kirken. Mor var ikke helt tilfreds med det. Hun var ikke blevet spurgt om noget. Gerda var jo kun 18 år. Grunden var jo nok bekymring for Gerda - nok var hun dygtig, men det var også et stort ansvar, at få lagt på så unge skuldre, men vi kom til bryllup - siddende i lag bag i Dagmars bil. Det var det første bryllup jeg var med til. Mor holdt fred for Gerda's skyld, men orddystede alligevel lidt med hendes svigermor.

Far kom til Horsens i løbet af året 1947, for da det blev jul, var vi inviteret op til Ketty og Franzen på Akacievej, og her var Gerda og Johannes med. Far var lige som han plejede at være, når det blev jul. Han ville ikke med: "Jeg holder jul, som jul skal holdes", sagde han, og dermed blev han hjemme. Det satte nu ingen skår i vores juleglæde. I april 1948 - kun et år efter brylluppet, rejste Gerda og Johannes til Canada. Mor var ked af, at de rejste så langt væk, og de voksne var på banegården for at tage afsked med dem. Mor regnede med, at det nok bare ville være et lille eventyr på et par år, og at de så ville vende hjem igen. Det trøstede hun sig med, men det skulle altså ikke være sådan.

Hans møder Gerda

Da Gerda var rejst, kom Hans med en ny veninde - Gerda. Han havde vist haft et par stykker - jeg husker i hvert tilfælde en der hed Hanne, Det var egentlig Ellas veninde, men blev nu også Hans'. Det var så en ny Gerda, og det sjove ved det var, at hun også var født samme dag som vores søster Gerda, og mindede en del om hende. Hans var kommet ind som soldat og Gerda fulgte med til København og boede hos Agnes. En del af hans værnepligt måtte han aftjene på Bornholm, og han var søsyg hver eneste gang, han korn hjem. Gerda var blevet gravid og fødte Tove i København på Rigshospitalet d. 1. nov. 1948. I samme måned blev Hans og Gerda så gift i København.

Da han havde aftjent sin værnepligt, kom han hjem med sin lille familie, og skulle nu have et sted at bo. Det fik de i første omgang i en kælder i et hus, der lå på en sidevej til Løvhøjsvej, der hedder Skrænten, men Karl skaffede ham snart en lille lejlighed, der lå ovenover Fiskebørsen i Borgergade, og her blev både Eva og Poul Erik siden født.

1948 blev på mange måder et begivenhedsrigt år.

Mor fik ikke mindre end seks børnebørn dette år, og det var allesammen piger. I 1948 flyttede vi også ind i det nye hus, og jeg husker også den første jul her. Harry holdt for en gangs skyld juleaften sammen med os. Vi sang hans yndlingspsalm - Den yndigste rose er funden. Han havde en dejlig sangstemme, og han holdt så meget af denne salme, og den blev også sunget ca. 25 år efter ved hans begravelse. Esther og Aage har også fejret jul sammen med os, men det må have været i 1949. Ulla har været 11/2 år dengang, og det var nærmest hende, jeg kan huske fra denne juleaften. Hun havde fået en dukke, som hun lige havde pakket ud af papiret. Den lå på gulvet, og hun stod og kiggede på den et lille øjeblik, men så blev den ellers samlet op, og hun knugede den ind til sig, som en rigtig lille mor. Den gjorde rigtig lykke.

Karl i gips

Samme år fjerde juledag var Esther og Aage igen på besøg. Karl, Frank og Ove havde værelse i kælderen. De havde været en tur på skøjtebanen i Bygholm, og Karl havde her haft et uheld. Han var faldet bagover med skøjterne på, og havde derved brækket benet. De skøre knægte satte ham bagpå cyklen på bagagebæreren og trak hjem med ham. Da de kom hjem bar de ham ned i kælderen, og ville tage støvlen af ham. Tilfældigvis kom Esther ned i kælderen, og hørte hvordan han klagede sig. Hun slog nu alarm, og Karl blev båret op i stuen, og der blev tilkaldt en læge. Både skinneben og lægben var brækket, og foden hang faktisk og dinglede. Det må have gjort vanvittig ondt. Han kom nu på sygehuset, men kunne ikke få gips på med det samme, for foden var så hævet, og den skulle først svinde lidt. Han måtte ikke ryge, og kunne ikke rigtig ligge stille, men han fik da omsider gips på, og måtte gå med det i 4 måneder.

Vi havde jo været vant til fars adfærd gennem mange år. Da vi boede på landet, havde han jo lavet et værelse til sig selv på loftet. Nu flyttede han ned i et værelse i kælderen med sin hund Smut. Det var en lille bastard med kommodeben, og som var godt befængt med lopper. Den havde en sjov vane, for bedst som den løb afsted, så løftede den det ene lægben og fartede videre på 3 ben. Når mor gik på arbejde, og vi var alene hjemme, så kunne vi godt finde på at lave kunster. Karl humpede jo rundt på sit gipsben, og det kunne far jo høre nede i kælderen. Når det blev ham for meget, så kom han op derfra. Vi kunne altid høre ham på trappen. Karl smuttede ind under divanen og hagede sig fast i fjederne. Der var jo et tæppe over, der gik næsten helt ned til gulvet. Far tog fat i divanen og hev den ud fra væggen, men Karl blev ved at hage sig fast, og far kunne ikke forstå, hvor han var henne. Far havde mange kræfter, så det med at hive divanen ud fra væggen med Karl, gjorde han jo så let som

ingenting. Sådan var der så meget.

Konfirmation og bryllup

Nu kom tiden da Søster skulle konfirmeres. Det var egentlig lidt synd for hende, for Ella og Ernst havde valgt at blive gift samme dag. Konfirmation i kirken om formiddagen, og bryllup om eftermiddagen, og dermed snappede de jo en del af opmærksomheden som skulle have været Søster til del. Festen blev holdt i Dagmars lejlighed i Borgergade. Far ville selvfølgelig ikke med, og Karens mand Svend var blevet lidt snøvlet, og han sagde til mor; "du er god nok - svigermor, men svigerfar han er et røvhul".

Cykelbarnestole

Harry havde et job til os store børn. Der blev nemlig flettet cykelbarnestole, og til dette blev der brugt pil. Mor sad såmænd også derhjemme og flettede barnestole. Vores arbejde bestod af, at barke pilen af. Det kom ned i noget hvor det fik damp der løsnede barken, og så skulle vi bare trække dem gennem en klemme og få barken af. Det var et møgbeskidt arbejde, som vi klarede efter skoletid.

Konfirmationsforberedelse

Jeg var nu begyndt at gå til præst som forberedelse til min konfirmation. Præsten boede på hjørnet af Nørregade og Smedegade ovenover farvehandler Holmboe. En dag mødte jeg min skolekammerat, som skulle tale med præsten. Hun spurgte, om jeg ville med, men jeg sagde til hende, at jeg ville nøjes med at stå en etage under hvor han boede på trappen, for jeg kom lige fra mit beskidte arbejde, og ville ikke risikere at møde ham sådan. Bedst som jeg stod der og ventede, kom præsten op ad trappen i fuld firspring i fuld ornat med præstekjole og hele pibetøjet, og der stod jeg så - møgbeskidt. Det grinede vi noget af. Han hilste nok så pænt på mig, da han så mig. Jeg var dog pæn og ren, da jeg blev konfirmeret, lige et år efter Søster. Det var ellers en begivenhedsrig dag. Far var selv med til at arrangere festen.

Jennys konfirmation

Der var dækket op i stuen til hele familien, og der var såmænd købt både øl og vin. På et tidspunkt ville mor jo holde tale, som hun altid gjorde ved fester, men hun sagde noget, der ikke faldt i god jord hos far. Troende som hun var, sagde hun, at vi burde takke Gud for maden, øllet og vinen som vi jo nød. Far ville snuppe ølkassen og bære den ned i sin hybel i kælderen, men nu var hans sønner blevet voksne, og det fandt de sig ikke i, så de snappede det igen, og smed ham ud og festede videre uden ham. Karen var jo en blød sjæl, så hun fældede et par tårer over den hurlumhej. Da far og mor et års tid senere blev separeret, sagde han i retten, at det han var blevet sur over var, at mor havde sagt, at vi

skulle takke Gud for vinen, men det var da ham der havde betalt den. Den bemærkning gjorde han sig helt til grin med.

Mette og Frederik separeres

Mor gik og blev meget bitter på ham. Han kunne være så flink overfor fremmede. Huset i nr. 9. var der blevet handlet med igen. Det var en lille tyk bager, der nu havde købt det. Ham snakkede far meget med, og lavede aftaler med ham. Han byggede nu et hus til den lille tykke bager på hjørnegrunden på Priorsløkkevej, og Løvhøjsvej som han selv havde købt. Mor sagde jo til ham, at han gjorde det alt for billigt. Mor sled jo selv med rengøringsarbejde for at tjene til livets ophold, og så lagde far aldrig en krone derhjemme til underhold til sin familie. Det bebrejdede hun ham, men han sagde bare, at hun da bare kunne forlange noget mere at de store knægte, der gik på arbejde. Det var jo rimeligt nok, at de betalte for deres egen kost, men de skulle jo ikke forsørge en stor familie. Mor fik ingen støtte af far, hverken økonomisk eller på anden måde. Istedet for at give hende kostpenge, så hun selv kunne købe ind, så gik han nu til slagteren og købte et stykke flæsk. Mor blev tosset på ham for det. Det var nok dråben, der fik bægeret til at flyde over, så hun smed det lige i hovedet på ham igen. Fars kommentar til dette var "skøre kælling - vil hun ikke have flæsk", han har sikkert selv syntes, at han havde været flink, og at han havde flottet sig. Om det var grunden til, at hun nu ikke ville mere, ved jeg ikke, men nu skulle det altså være slut, og hun søgte hjælp hun sine store sønner. De tog ud til hende i samlet flok, og det var far magtesløs over for. Hun søgte nu separation og flyttede fra ham. Jeg tror da, at far snød mor, for hun havde intet andet, end hvad hun stod og gik i.

Søren

Søren havde været gift et par år med en pige, der hed Erna. Hun havde været enebarn i en familie fra Bjerrelide, og var blevet forkælet og pylret om, og var slet ikke moden til den opgave, det var at være gift med Søren. Der var ingen varme følelser mellem dem, og de blev skilt. De havde en lille pige sammen, Margit hed hun, en dejlig sød og glad pige, som Søren havde samkvem med et stykke tid, men det gled åbenbart helt ud med tiden. Han var da en god far for Margit, og jeg har sommetider været barnepige hos ham, og set hvordan han legede og tumlede med Margit.

Engang havde han gemt sig helt oppe på et gammelt kældeskab, og her sad han krøllet helt sammen, og kunne næsten ikke være der, og så kaldte han på Margit, og hun kom strygende for at finde ham, og tænkte ikke på at kigge op i loftet, og der sad han og morede sig kosteligt over hende. Det var bare Erna, han ikke kunne med. Nå, men han

havde altså et hus i Ny Havnegade, og her lod han så mor flytte ind for en tid. Mor fik sin separation, og hun mødtes med far i retten, og havde nogle af sine store børn med som skulle være vidner. Far begyndte at få kolde fødder, og sagde til mor; "synes Du ikke, der er noget galt med det her Kristine", men mor var stejl nu og sagde nej. De store blev kaldt ind som vidner, men ingen kunne sige noget til hans fordel. Dommeren sluttede af med at sige, at han plejede at sige til et forældrepar, at de skulle prøve at blive sammen for børnenes skyld, men det ser jeg ingen grund til her.

Mor i Søren's hus

Mor boede vist i Søren's hus et halvt års tid - måske mere, det husker jeg ikke helt bestemt, men på et tidspunkt fik Søren sit hus solgt. Han var selv flyttet ind i en stue i Dagmars lejlighed. Dagmar var også blevet skilt, og førte selv sin bagerforretning videre et stykke tid med et par svendes hjælp. Hun og Søren lærte hinanden rigtigt at kende nu, og fik her et nært forhold til hinanden som søskende, som varede ved endnu. Det kan godt være svært med mange søskende og en stor aldersforskel. Jeg mindes en sjov ting om Søren - det var før han blev gift med Inger. Han kunne åbenbart ikke lide at vaske sokker, så hver gang de blev beskidte købte han nye. Til sidst havde han en hel sæk fuld af sokker, som han så kom op til mor med - om hun ikke godt ville vaske dem.

Overgade

Nå, tilbage til mor. Hun måtte nu atter flytte, da Søren solgte sit hus. Nu blev det Poulsen der blev hendes redning. Hun fik lov at flytte op i et par kælderværelser i Poulsens hus i Overgade. Fru Poulsen var uendelig rar og godmodig. Jeg havde et lille lofts værelse som hørte til Hans' lejlighed - der boede jeg et lille stykke tid, men det var forår, og jeg pådrog mig en slem influenza. Jeg tog hjem for at besøge mor deroppe i kælderen. Når jeg skriver oppe, så er det fordi Overgade ligger så højt oppe i byen. Mor var ikke hjemme - hun var på besøg hos Dagmar, som nu var flyttet til Vejle. Jeg lagde mig på en sofa og rystede af kulde og feber. Mor kom hjem og sørgede for, at jeg kom rigtigt i seng. Her kom jeg til at ligge i 3 uger. Jeg havde en plads i huset hos en familie på Sønderbro. Da jeg blev rask, havde jeg ingen plads mere, for familien rejste til Vejen, og snød mig for min løn. Medens jeg lå her i sengen, skulle jeg jo på toilettet, og jeg insisterede på at gå alene. Mor fulgte efter og stod udenfor døren, og hørte at jeg trak ned i toilettet, men da jeg ikke kom ud, var hun klar over, at der var noget galt. Jeg sad på toiletsædet, og var næsten bekvemt.

Solvej

Her kom fru Poulsen til hjælp. Hun snupede mig så let som ingenting, og bar mig ned i seng igen. Sådan var hun bare. Da jeg blev rask, måtte jeg søge mig noget nyt arbejde, og fik hurtigt en plads ude på landet. Det var lige op til en dejlig sommer, og jeg havde det så godt der. Mor skulle jo ikke for evigt blive i fru Poulsens kælder. Hun fik nu et lille hus i en dejlig have på Solvej. Det var vist 3 havehuse, der var stykket sammen til ét hus. Det var ikke noget godt hus, der var tagpap på taget, som skulle tjæres, og det var ikke altid helt tæt. Sommetider kunne man sidde nede i stuen og høre når det regnede, hvordan det kunne dryppe mellem væggene, men mor var jublende lykkelig for sit lille hus, der var helt hendes eget. Hun nød friheden her - flinke naboer - sjovt nok hed hendes nærmeste nabo Harry Jochumsen, som hendes egen søn.

Her bor bedstemor

Her var ingen mand, som hun skulle slås med, og hun kunne gøre lige akkurat, som det passede hende. Hun kunne have besøg af alle sine børn og børnebørn så meget det passede hende. Kurt skrev på hendes havelåge, her bor Bedstemor, og hun nød havens frugter, som der var rigtig mange af. Den ene slags frugt afløste den anden hele året. Det ukomfortable tog hun med godt humør. Der var jo ingen toilet, men en spand, hvis indhold hun fra tid til anden gravede ned var rabarberne, og de groede godt. Lidt humoristisk sagde hun; "her er masser af træk - det med at slippe må I selv klare".

Karl

Om vinteren blev der fyret i kakkellovnen, men gik ilden ud, så var der rigtig koldt, for det var jo ikke rigtig isoleret. Jeg kan mindes, at vi var omme hos Ketty og Franzen som boede på Akacievej, for at fejre Oves svendegilde. Ilden gik ud medens vi var der, og vi kom hjem til et iskoldt hus. Frode og Bent havde et par undulater, og vandet hos fuglene var bundfrosset. Jeg tror, hun boede her 7-8 år. Karl var gift og havde et gammelt stråttækt hus i Lund, og her blev 2 af hans børn født. Han købte nu huset af mor. Harry havde jo givet os masser af arbejde med at sy hynder til møbler. Han ville såmænd nok gerne have givet sin gamle mor et helt slot, men han havde mange problemer, at slås med selv. Han havde ægteskabelige problemer, her skulle han næsten liste på kattepoter. Han havde sygdom at slås med - en diskusprolaps. Han gik på fabrikken selvom han havde store smerter mindes engang ham kom på besøg på Solvej, og gik helt foroverbøjet ned ad havegangen, han kunne slet ikke rette sig op. Han blev opereret 3 gange for dette, med nogle års mellemrum. Hans valgsprog var "Man kan dobbelt så meget, som man selv tror, og 10 gange så meget som ens mor tror".

Slotsgade

Han stred også med økonomiske problemer, men trods dette købte han et hus i Slotsgade nr. 17. Det lå lige ved siden af fabrikken. Der var masser af værelser, han lejede ud, og en stor lejlighed som mor kunne få, og her fik hun for første gang et badeværelse. Vi syede på livet løs her også, og i kælderen stoppede vi hynderne med granulat - det var et værre svineri.

Synet svækkes

Mor oplevede nu, at hendes syn blev svækket på grund af grå stær. Man kunne se, at hun blev mere og mere usikker, når hun skulle færdes. Det gik nogenlunde indendørs, men ikke ude. Hun kunne ikke blive opereret, før stæren var modnet helt, og hun var næsten blind. Det var lidt svært derhjemme, for mor kunne ikke se, at der trængtes til rengøring. Hvis man begyndte på en større rengøring, så blev hun bare såret over det, og udbrød; "er her virkelig så beskidt". Jeg havde lært en mand at kende, som jeg ikke ville samle på alligevel, men bekendtskabet medførte, at jeg blev gravid, og skulle føde ved juletid. Nu kom tiden så for mor, at hun kunne blive opereret. Hun blev indlagt på Sct. Joseph Hospital, som altså ikke eksisterer mere. Øjenlæge Andersen opererede hende, og hun skulle ligge lige så stille med bind for øjnene i flere dage.

Det var kun det ene øje, hun blev opereret på, men det andet blev lynhurtigt helt blind, det skete allerede medens hun var indlagt. Medens hun lå der med bind for øjnene, kom øjenlægen og fjernede bindet en dag, og mor hun var lige ved at juble, da lyset strømmede ind. "Ja, det ku' du lige li", sagde øjenlægen, men det får du ikke lov til endnu, og dermed fik hun bindet på igen. Hun blev plejet af de sortklædte nonner, og hun kunne ikke dy sig for at diskutere religion med dem. Medens hun var indlagt, fik jeg næsten gjort hovedrent hjemme i hendes lejlighed, så der kunne se rimeligt orden ud, når hun kom hjem igen. Hun kom så hjem, og skulle gå til kontrol hos øjenlægen, men hun blev så mismodig hver gang hun kom ned til ham, for han gav hende ikke briller lige med det samme. Øjet ændrede sig, og hun skulle vente til det var helt stabilt. Endelig en dag gav han "grønt lys" for det, og hun kunne få sine briller. Jeg gik med hende en lørdag formiddag til optikeren, for at hente hendes briller. Hun var så lykkelig nu - hun kiggede ud på gaden, og kunne se damerne på den anden side af gaden, at de havde læbestift på, en sjov ting at hæfte sig ved, men optikeren sagde til hende, at hun jo ikke i flere år, havde kunnet se så godt. Vi kom så hjem, og da var hun lige ved at gå bagover og udbrød; "Gud, hvor er her beskidt". Vi havde jo siddet og syet, og var gået lige midt i det hele, uden at rydde op først.

Granvej

Det blev jul, og jeg fødte så mit barn - en dejlig pige, og mor var så lykkelig for, at hun var blevet opereret, og nu kunne få lov til at opleve hende. I marts måned havde Harry købt et nyt hus på Granvej i Torsted, som vi nu skulle flytte ind i. Det var jo hans mening, at hun skulle bo her resten af sine dage, men det var stadig noget han skulle liste sig til. Han måtte ikke sige sådan noget for sin kone, men nu blev han skilt fra hende. Hvor havde han dog meget at slås med og for. Der var op- og nedgangstider hvad handel angik. Det var et frygtelig stresset liv han levede, og han fik også flere gange opræk til en blodprop. Jeg havde jo gået hjemme, til jeg var næsten 30 år, men det kunne jeg ikke blive ved med at finde mig i. Jeg havde mit værelse, men selv om jeg kunne bevæge mig frit over hele huset, så var det ikke mit hjem, og jeg ville have en forandring. Mor lavede maden, og jeg fik ikke rigtig prøvet mine egne kræfter og evner af. Jeg ville have mit eget hjem, og familie ligesom alle de andre.

Hvad gør man så - går i byen - studerer kontakannoncer - og hvad ved jeg. Jeg kom hjemmefra - langt hjemmefra, og fik min egen familie. Det varede 5 år, så var jeg hjemme igen, og nu alene med 4 børn. I 1973 var der så meget at lave på fabrikken, at Harry måtte tage indvandrere i arbejde. Mor havde et par italienere boende, men de var nu meget søde mod hende. I 1974 var det lige modsat. Harry kom en dag og sagde; "det er ligesom lynet har slået ned i Danmark - det er ikke til at sælge en pind". Han forhandlede så med philiphinerne om at oprette en fabrik der, men nåede det aldrig, han døde forinden. Det var et hårdt slag for mor.

Krystalgade

Hun skulle ikke bare komme sig over en sorg, som blev tredoblet i løbet af kun et år, men hun skulle også flytte. Huset var jo Harrys, og alt gik på tvangsaktion. Hans ekskone og hendes nye ven rykkede nu ind i huset, hvor mor havde boet. Himlen må vide, hvorfor hun lige absolut ville have dette hus, men det var jo ingen foræring til hende, hun måtte jo selv købe det. Et halvt år efter Harrys død, var det Franzens tur. Mor havde fået en lille stuelejlighed i Krystalgade hos en fru Freund, og var nu næsten nabo til Esther. Opholdet her var kun ganske kort, og i den korte tid, var hun lige ved at blive kulliteforgiftet. Mors lejlighed lå lige over fyrekælderen. Der lugtede et par dage helt forfærdeligt af svovl. Mor klagede selvfølgelig over det, men det ville fru Freund ikke høre tale om, der var skam ikke noget i vejen med hendes fyr.

Mor havde et vindue stående åben, og hørte helt tilfældigt at fru Freund talte med skorstensfejeren. En allike havde bygget rede i skorstenen, og han sagde til hende 'De kan være glad for, at hende der

bor derinde i stuelejligheden ikke er død af det". Nu fik mor så en lejlighed på Kildevej lige dør om dør med os (den sidste før plejehjemmet). Esther gjorde lidt rent i lejligheden i Krystalgade. Da gulvtæppet blev fjernet viste det sig, at fodlisterne var helt sorte af sod fra fyret. "Jeg lod det sidde", sagde Esther, så fru Freund kan se det. Det var en stegende hed sommerdag, mor flyttede i 36 graders varme. Nu skulle vi så til at finde ud af, at gå op og ned ad hinanden igen. Mor havde jo været rask og rørig til hun var over 80 år. Engang - medens hun endnu boede på Granvej, var hun spadseret den lange vej om til os på Kildevej, og her mødte hun Arne. Hun kiggede på klokken og sagde; "en halv time, kan du stikke den". Han grinede og sagde, nej det tror jeg ikke. Hun havde bare et problem, for hun skulle altid skynde sig på toilettet, for hun kunne ikke holde på vandet.

Mette dør

Mor var glad for sin nye lejlighed og Esther kom sommetider på besøg, og vi besøgte hende. Hun var så sød mod Helen og Lone, som ikke var ret gamle dengang (8 og 6 år). Hun så egentlig godt, eftersom hun havde et svagt hjerte. Hun skulle til kontrol på sygehuset, for hendes blod måtte hverken være for tyndt eller for tykt. Vi ventede hende en dag hun skulle på en af disse kontroltre på sygehuset, men hun kom ikke den dag. Jeg tror ikke, det var fordi hun ikke havde det godt den dag. Det var bare så mærkeligt, at tænke på bagefter. Aage ringede nemlig dagen efter for at fortælle, at hun var død. Hun havde nok ikke kunnet lade være med at bestille noget. Så vidt jeg ved, havde de været ved at gøre deres soveværelse i stand. Hun har villet hvile sig, og læse lidt i et blad. Aage kom hjem fra arbejde, og fandt hende død i sengen med omtalte blad i hånden. Hun døde på samme dag som Harry året før var blevet begravet (d. 2. okt.). Mor og jeg var gået på kirkegården for at se til Harrys grav, og mor sagde; "det er underligt at tænke på, at Esther ligger derovre". Lone gav sig til at græde, da vi fik meddelelsen om hendes død, og hun sagde "nu var hun lige så sød", og det var Esther. Det mest godmodige, stille og rolige menneske man kan forestille sig, og alligevel var hun så fuld af lune. Jeg tror aldrig, hun skældte nogen ud. Jeg savnede hende dybt og inderligt, da hun var væk, og for Aage var det også slemt. Han var ikke altid lige sød ved hende, og det tror jeg, han fortrød mange gange, og han prøvede at drukne sin sorg i en flaske(r).

Børnebørn på besøg

Mor nød at have sine børnebørn på besøg. Da hun boede på Granvej, kom Susse af og til og besøgte hende, og hvis telefonen ringede medens hun var der, så smuttede Susse ud i køkkenet og lavede kaffe imens, og så hyggede de sig

bagefter med det. Jan kom også der, og havde tit en kammerat med, og det nød de alle. Mor fortalte en lille sjov ting om Jan. Hun mødte ham engang i en bus, men her ville han slet ikke kendes ved hende - sådan en gammel bedstemor, men det grinede hun bare af. Jan var god nok. Engang da hun boede på Kildevej og havde fødselsdag, kom han ind til hende. Der var en del gæster. Jan havde en avisrute, men glemte ikke bedstemor og hendes fødselsdag. Han kom nok så sødt og sagde "jeg har ingen fødselsdagsgave til dig, men hvis du har nogle ærinder, jeg kan gå for dig, så skal det være min fødselsdagsgave til dig". Jeg syntes, det var så sødt sagt, da han stod der mellem en masse voksne.

Jeg mindes også selv de mange hyggetimer hos hende, hvor vi samledes omkring hendes runde spisebord til lidt kakao og chokoladekiks, og ikke mindst lidt hyggesnak, så længe det varede, for hun blev med tiden så forkalket, at vi slet ikke kunne føre en samtale med hende. Børnebørnene var mors store glæde, men da der kom oldebørn til, så kunne hun ikke rigtig være med længere. Det var ligesom for langt ude - det kunne hun ikke rigtig overskue, og havde ikke nogen følelser for dem.

Jeg tror hendes kulilteforgiftning havde sin skyld i, at hun blev glemsom. Det var fra den tid, hun begyndte at klage over det, og hun sørgede lidt over det, for hun havde altid været stolt over, at hun havde en god hukommelse.

Jeg bidrog måske også lidt til hendes sløvhedstilstand. Vi var jo så tæt på hinanden, og hun kunne godt lide at trisse ind til os, og bare kigge ud på gaden, for hendes vinduer vendte ud til græsplænen, legepladsen og garageme. Det var da ikke nogen kedelig udsigt, men hun ville gerne have det hele med. Hun havde jo altid været lidt af en autoritet, som man ikke sagde imod. Sommetider følte jeg ikke rigtig, at jeg havde noget privatliv, det var næsten som om hun kiggede mig over skulderen, også når hun ikke var tilstede. Nu var det jo sådan, at min familie var vokset lidt til, og krævede mere plads. Arne var nu flyttet hjemmefra. Jeg havde jo hidtil fået plejeløn til hans underhold, og det skulle han jo selv have at leve for nu. Han klarede sig nu pænt. Jeg fik nu et rengøringsjob med at vaske trapper. Det kunne jeg klare medens Lone var i skole, så jeg kunne være hjemme igen, når hun fik fri, så hun mærkede slet ikke, at jeg havde været væk, og jeg fik min indtægt suppleret op.

Friske ben

Jeg vil lige fortælle en sjov ting her. Jeg havde haft mor med på indkøb, og hun blev så træt, at hun næsten ikke kunne slæbe sine ben med sig. Hun skulle ikke gå så meget, for jeg kørte jo bil, men

alligevel var hun dødtræt. Da vi kom hjem kom Lone springende nok så glad - hun kom lige fra børnehaveklassen, og det fik mor til at udbryde; "åh, hvem der dog havde sådan nogle unge og friske ben". Lone blev hende ikke svar skyldig, for hun sagde omgående til hende; "det får du, i en anden by oppe i Himlen". Mor, hun var målløs.

Nå, men lejligheden var skrabet i udstyr og huslejen skulle stige. Jeg vil også lige fortælle lidt om vores trange spiseplads. Der var jo ikke spisekøkken, og med fire børn var det jo lidt upraktisk, at skulle dække op inde i stuen hver gang. Vi trak derfor en plade ud fra køkkenborden, og den kunne pigerne lige være omkring, og Arne sad så ved en skuffe bagved, hvor jeg lagde en bakke over, det var hans spiseplads, og han var meget godt tilfreds med, at han havde det for sig selv. Jeg hoppede så selv op og satte mig på køkkenbordet med min tallerken, og det kunne sagtens gå medens de var små. Nu ville jeg så gerne have en anden lejlighed, og jeg søgte og fik uden problemer en i Fjordsgade. Den var lidt billigere, og i det mindste en forandring. Mor var meget skuffet over det. "Kunne du ikke have ventet, til jeg var død", sagde hun. Det nagede mig selvfølgelig noget, for nu gik hun helt i stå.

Hun lagde sig på sofaen, for hvad havde hun nu at leve for. Når vi besøgte hende, kunne hun lige komme på højkant på et øjeblik, men så lagde hun sig igen. Hun havde en vældig sød hjemmehjælper der hed fru Laursen, og hun forstod at tage hende. Mor kunne jo ikke rigtig huske noget mere, og hun kunne godt nægte at gå i bad, for det havde hun jo lige været, sagde hun, men fru Laursen sagde "det skal du" for mor havde jo sine vandproblemer, og hun adlød fru Laursen påbud. Det skete af og til, at der kom en anden istedet for fru Laursen. Mor så jo så dårligt, især hvis hun havde lagt brillerne fra sig på bordet, så kunne hun dårligt finde dem igen. Hun kunne godt ligge der på sofaen og spørge "er det fru Laursen", og hvis ikke, så gad hun ikke rejse sig. Hun var irriteret over de fremmede, der hele tiden sagde fru Andersen til hende, og tiden kom jo også, at hun skulle lægges i seng om aftenen, sommetider alt for tidligt, og det passede hende heller ikke.

Nå, men al hendes ligger på sofaen, det skulle jo gå galt engang. Hun blev jo så svimmel, at hun ikke kunne stå på sine ben, og en morgen gik det galt. Lisbeth kom for at se til hende en lørdag morgen. Døren var låst, og hun kom ikke ud og lukkede op, da Lisbeth ringede på. Måske har hun råbt noget, for Lisbeth kikkede ind ad brevsprækken, og kunne se at mor lå på køkkengulvet. Lisbeth var jo så bange for, at hun skulle være kommet til skade ved faldet, og bekymret spurgte hun "har du slået dig - bedstemor - gør det ondt nogen steder?". Hun havde måske ligget der længe, men hendes humør

var der ikke noget i vejen med, for hun svarede "nej, men jeg keder mig", for hun kunne jo ikke komme op ved egen hjælp. Lisbeth lovede hende så at skaffe hjælp, og skyndte sig derefter om til Frank og Oda på Birkevej, men han havde ingen nøgle, og kunne heller ikke komme ind til hende.

Der blev nu sendt bud efter Falck, og de kom så ind ad altandøren, men de lagde hende bare i seng og kørte igen. Hun blev alene igen, men nu var døren i det mindste låst op. Karen kom så på besøg om eftermiddagen, og nu var mor faldet for anden gang. Denne gang lå hun inde i stuen foran fjernsynet. Hun har måske skullet på toiletet, men nu fik Karen sendt bud til lægevagten, som kom og fik hende indlagt. Mor må have ligget længe på gulvet og fået træk, for hun fik nu lungebetændelse.

Sygehuset

Hun havde været skrevet op til en plejehjemsplads i lang tid, men der var ikke plads, og hun måtte blive på sygehuset. Hun fik kun den allermest nødvendige pleje, medens hun var her, og hun blev flyttet et par gange, og hver gang blev hun helt forvirret, og kunne ikke finde ud af det i flere dage efter. En gang under en af disse flytninger, troede hun, at hun var på besøg hos Karl, og ville også spille værtinde og have lavet noget kaffe.

En anden gang jeg besøgte hende, og hun sad i sin kørestol, sagde hun pludselig: "Jeg skal lige ud på toiletet". Jeg måtte så fortælle hende, at det kunne hun jo ikke selv, men at jeg ville hente en sygeplejerske. "Du skal da ikke tro, at jeg vil have nogen med derud", sagde hun så. Der gik et lille øjeblik, så gentog hun, at hun ville gå på toiletet, men nu kørte jeg hende så ud til sygeplejerskerne der sad og havde kaffepause. Den var de ikke meget for at blive forstyrret i.

Da jeg fortalte om mors problem, sagde de bare; "hun har da kateter oppe", og jeg kunne ikke dy mig for at sige, at det kunne da være afføringen det var galt med. Det havde de faktisk rigtig godt af. En anden gang jeg besøgte hende, lå hun i sin seng, og jeg kunne se på hende, at der var noget der gjorde ondt. Hun lavede grimasser, når hun skulle trække vejret dybt ind. Jeg gjorde så sygeplejerskerne opmærksom på det, og det viste sig så, at hun havde fået lungebetændelse igen, og det blev hun så behandlet for. Mor må have været på sygehuset ca. 3/4 år, da der omsider blev en plejehjemsplads til hende.

Plejehjemmet

Det var stadigvæk på sygehuset, som var et annex under Kildebakken. Her fik hun det godt. Det første de gjorde her, var at tage kateteret fra hende, og hun var næsten helt hudløs, efter hvad jeg har fået

at vide. De prøvede også, om de kunne få hende til at gå igen, men det lykkede ikke for dem. Efter at hun havde ligget så meget i sengen, var det forbavsende at se, at hun nu var en af de sidste der kom i seng om aftenen. Her var hun i ca. 1 år, og det var utroligt at se, hvad god pleje og selskab kunne gøre. De sang sommetider "På Sundvej har vi det godt". Mor fejrede sin 85 års fødselsdag her, hvor vi for sidste gang var samlet omkring hende. Oda havde bagt en dejlig kringle, og vi nød denne aften, og var glade for, at de på plejehjemmet ville stille en stor stue til rådighed for os, og at de også gjorde det for at glæde mor.

De var ikke så mange her, så de havde god tid til hver enkelt beboer, men det gode varer ikke altid ved. Annexet skulle inddrages, og mor blev nu flyttet op på Kildebakken. Her fik hun det da også godt, men der var så mange, og der ikke så meget tid til hver enkelt. Jeg glemmer aldrig, den første gang jeg besøgte hende her. Her havde hun ganske vist fået sin egen lille stue, som Hans havde sat møbler ind i, men hun sad helt alene i en stor opholdsstue i sin kørestol. Hun så så ensom ud, - alle de andre må have opholdt sig på deres stuer. Jeg havde hende hjemme hos mig både til jul, og til Helens konfirmationsfest hen på foråret, og besøgte hende gerne en gang om ugen. Hun kunne kende os, men ikke føre nogen samtale.

Sommeren kom og jeg havde været oppe for at besøge farmor i Salling med Helen og Lone. Lisbeth boede ikke hjemme mere, hun havde fået en lejlighed på Aboulevarden, og jeg skulle også selv flytte i Frejasgade. Oda ringede til mig og sagde; "hvis du vil se mor, så skal du skynde dig, for hun har ikke langt igen". Jeg havde besøgt hende søndagen før jeg tog til Salling, og jeg undrede mig godt nok over, at hun var støttet ekstra meget med puder, men det kom alligevel som lidt af et chok, at vi nu skulle miste hende. Lisbeth tog med op for at besøge hende, og hun stod og strøg hende så kærligt på kinden.

Mor var meget svag, og kunne kun hviske lidt, men hun smilede og overraskede os ved at sige "solskin kan man altid finde, bare der er en man holder af". Tænk, at hun kunne huske og citere noget af denne sang. Lisbeth satte sig ned i en stol, hvor mor ikke kunne se hende græde. Det var en lørdag og mor var ved bevidsthed hele week-enden. Jeg ringede til Moster Clara, mors eneste søster som var tilbage, og fortalte hvor langt mor var ude nu.

Moster Clara sagde, at hun ville komme om tirsdagen, for hun skulle lige til damefrisør først. Tænk, at det var så vigtigt for hende. Da hun kom om tirsdagen var mor bevidstløs, og hun kunne ikke tale med hende, men hun havde jo selv forspildt chancen. Mor døde om lørdagen - en time efter Karen

havde været der. Jeg havde været der fredag aften, og set at hun hverken havde fået noget at spise eller drikke, og så var jeg godt klar over, at nu var det slut. Jeg kom først ved 13-tiden om lørdagen, og da var døren til hendes stue låst. Plejemoderen kom og fortalte mig, at hun døde ca. kl. 11.0. Jeg bad nu om lov til at se hende. Det fik jeg lov til. Hun var gjort pænt i stand. Hun så så pæn og afslappet ud, hun havde så længe været helt skæv i ansigtet, som om hun anstrengte sig for at huske, men det var faldet så pænt på plads, og jeg er idag utrolig glad for, at jeg har dette sidste minde om hende.

Mor Gerda og fru Poulsen dør samtidigt

Hun døde lørdag d. 25. juli 1981, 85 1/2 år gammel, og blev begravet fredag d. 31. juli fra Frelser kirken. Et mærkeligt sammentræf skete på denne dag. Det var en tung dag for alle hendes børnebørn, men også for Hans, for Gerda havde længe kæmpet med en håbløs kræftsygdom. Der var sommerferie på fabrikken, og Hans og Gerda fik lige de 3 uger sammen. Han havde lige sendt hende på sygehuset kort før, han skulle til mors begravelse, for Gerda havde insisteret på, at han skulle tage med.

Hun døde samme dag - 10 min, efter Hans var kommet ud på sygehuset til hende. En anden mærkelig hændelse var, at præsten fortalte om en anden begravelse, han lige havde forrettet. Det var fru Poulsen som var død, og blev begravet samme dag. Gennem hendes søn blev han klar over, at de havde kendt hinanden.

Æret være Deres minde

Index

Symbols

1867 10
1913 7
1916 18
1923 7
1926 20
1930 20
1933 7, 29
1935 7, 10, 30
1936 4, 12
1938 14
1945 56
1947 69, 83, 84
1948 69, 70, 83, 84
1973 76, 84
1974 76, 83, 84
1981 81
8. klasse 65

A

Aage 70, 77, 82
Åge 10, 16
Agnes 29, 31, 38, 67, 68, 69
Akacievej 64, 69
Anders Pind 9
Ane Pind 9
Anna 6, 8, 12, 17, 58
ansigtslammelse 15
Antonius 45
arbejdsmand 11
Arken 48
Arnborg 16, 17
Arne 9, 14, 76, 78, 82
Arne Winther Sørensen 14
Årupgård 34
Askildrup 11
astma 19, 28, 36, 37

B

barncykelstole 59
bazar 55
Bedstefar 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 37
begravelse 6, 15, 70, 81
Bent 39, 40, 41, 47, 59, 60, 61, 62, 65, 74
Bjerrelide 72
blind 23, 75
Bodholdt Mølle 20
Bolette 45
Bording 6, 9, 12, 18, 20, 29, 41, 54, 57

Borgergade 67, 70, 71
Bornholm 69
brød 15, 27, 49, 57, 61, 64, 65, 67
Brossmann 55
bryllup 47, 69, 71
byggegrund 67
Bygholm Sø 31, 32, 34

C

C.P. Andersen 11
Canada 21, 69
Caroline 19
Christen 8, 9
Christen Mohr 9
Christensen 11, 14, 15, 33
Christian 33
Christiane 50
Christianshede 12, 55
Christianshede Kirke 55
Clara 9, 10, 14, 30, 58, 80
Clausholm 28
cykelslange 67

D

Dagmar 7
Dagmars 69, 71, 73
Djursland 9, 10
Dommeren 73
Dragonerne 16

E

Edel Kirstine 16
Edvard 8
Eksercerpladsen 16
Eksercits 16
elastikker 67
Ella 20, 21, 22, 41, 42, 47, 48, 49, 54, 55, 67, 71
Ellas 69
Elna 39
Else 50
Ernst 21, 67, 71
Esther 6, 16, 19, 30, 37, 38, 46, 55, 57, 70, 76, 77
Eva 70, 84

F

Far 18, 20, 21, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 40, 43, 52, 54, 55, 56, 59, 67, 68, 69, 70, 71, 72
Farbror Knud 29

farbror Knud 26, 29
farmor 24, 80
Farvehandler 11
farvehandler 71
Fido 68
Fiskebørsen 67, 70
fiskehandler 67
Fjordsgade 78
Flensborg Fjord 65
fødslen 39
forældremøder 65
første verdenskrig 16, 18
Frank 20, 22, 23, 26, 40, 42, 45, 47, 48, 53, 55, 57, 67, 68, 70, 79
Frank-Ella 22
Fransiska 45
Franzen 47, 48, 64, 69
Frelser kirken 81
Freund 76
Frode 11, 37, 39, 47, 59, 74
Fru Christensen 11, 14, 15
fru Høj 9

G

gård 10, 15, 61, 67
Georg Hansen 11, 16
Gerda 16, 20, 21, 22, 23, 42, 43, 55, 59, 69, 81
Gine 45
Gl. Estrup 9
Gludsted Plantage 20
Granvej 75, 76, 77
Gudenåen 9
Guldforhoved 6
Gundestrup 9

H

Hadsund Peter 16
Hadsundvej 13
Hammershoim 59, 67
Hanne 14, 69, 84
Hans 5, 9, 10, 11, 17, 20, 25, 27, 32, 36, 37, 39, 47, 48, 49, 56, 59, 61, 62, 67, 69, 73, 74, 76, 80, 81
Hansine 15, 16, 40, 58
Harry 11, 18, 19, 23, 24, 28, 29, 30, 32, 37, 40, 44, 46, 47, 48, 50, 56, 59, 66, 67, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 77
Helen 76, 80, 85
Henry Hansen 33

Herning 16, 17, 18, 39, 41
Herning sygehus 39, 41
Herold 17
herregårdsarbejder 10
hjemmearbejde 18
Hjøllund 56
Holmboe 71
Hørning 9
Horsens 6, 11, 29, 31, 32, 46, 47, 48, 56, 59, 64, 69
Horsnæs Møbelfabrik 48

I

Inger Lise 49
italienere 76

J

jæger 52, 54
jagt 25, 26
Jenny 1, 4, 49, 59
Jens 12, 18, 19, 24, 26, 28, 29, 31, 32, 36, 37, 40, 46
Jens Chr. Andersen 34, 35
Johannes 43, 69
Jokum Sørensen 10
jordmoderen 20, 25, 29
Jørgensens Hotel 34
Julianeholm 10
Julie 7, 8, 11, 14, 15
Jutta 25

K

Kaj Schaffelitsky de Muccadel 16
Karen Margrethe 9
Karens 71
Karl 12, 16, 21, 25, 37, 38, 40, 45, 53, 55, 67, 68, 70, 74, 79
Karl Heinrich 21
Karl og Gerda 16
Kasernen 16
Ketty 19, 23, 30, 40, 46, 47, 48, 52, 56, 57, 59, 64, 69, 74
Kildevej 76, 77
kirkegården 6, 10, 11, 12, 77
Kirsten 47
Kisse 16
Knud 14, 26, 29
Knud Hoffmann 14
København 14, 20, 30,

69
køjesenge 67
Kollund 65
Konfirmation 71
kontaktannoncer 76
kræftsygdom 81
Krigen 52, 56
krigen 46, 52, 53, 54, 67
krigsmateriale 46
krigsrygter 39
Kristine 14, 15, 73
Krystalgade 76
Kurt 67, 74, 83, 84
kvisten 67, 69

L

lægen 7, 22, 39, 41, 42, 64
lærerinde 58, 65
lærer Pedersen 49, 50
lejrskole 63, 65
Lisbeth 21, 79, 80, 84, 85
Lise 23, 49
Lodberg's datter 16
Lone 76, 77, 78, 80, 84, 85
Løvhøjsvej 56, 57, 58, 66, 68, 69, 72
Løvhøjsvej 9 66
løvsavsarbejde 24
Lund 56, 62, 74
Lystrup 10

M

mælkevognen 23
malersvend 16
margarinefabrikkerne 46
Margit 72, 84
marken 44, 45, 53
mejeriudsalg 67
Meta 67
Metodistkirken 16
Møller 67, 68, 83
Møllerup 16
Molly 45
mor 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,

77, 78, 79, 80, 81
Moster Helga 14, 18, 21, 57
Moster Karen 14, 20
Musse 23

N

Niels Ebbesen 15
Niels Ebbesens gård 15
nonner 75
Nørgaard 36
Nørregade 35, 71
Nørregade 24 35
Nyborg 57

O

øjelæge 75
Ølst sogn 11
opereret 7, 10, 29, 74, 75
organist 55
Østbirk 66
østervangsvej 13
Otto Wünche 12
Ove 29, 30, 40, 41, 50, 52, 53, 65, 67, 68, 70

P

Pætau 46
paradysenteri 41
Pastor Brossmann 55
Peder Snedker 45, 53
penicillin-indsprøjtninger 64
pensionatet 15, 16
Peter 16, 50
Petersen 33
Pinds Minde 9
piskeskum 67
Politiet 31, 32, 34, 35, 54
pølsemejerilære 67
Poul Erik 70, 84
Poulsen 66, 67, 73, 81
præst 16, 54, 55, 71
præstekjole 71
Priorsløkkevej 68, 72

R

Randers 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 28, 30, 40, 57
Regnar 29
Regning 64
Rigshospitalet 69
Rønholt 63, 64
Rusland 47
Russerne 54

Ruth 51

S

Salling 80
sangkoret 64
sangstemme 16, 50, 70
Sankt Helenevej 47, 48
Schou og Tatol 7
Sct. Joseph Hospital 75
Sinding 48
Skanderborg 46
Skodborg 7
skole 8, 11, 15, 19, 21,
22, 30, 42, 47, 49, 50,
51, 58, 60, 61, 65, 66,
67, 78
skovbakken 13
Skoven 53
Skovfogeden 44
Skrænten 69
skydevåben 54
slagter 67
Slotsgade 48, 66, 74
Smedegade 67, 71
Solvej 73, 74
Sømand 35
Sønderbro 73
Sønderjylland 7, 30
Søren 9, 11, 12, 14, 16,
20, 38, 59, 72, 73
Søren Madsen Bredgård
16
Spinner 34
Store Rosengården 14
Svend 35, 36, 71, 83,
84, 85
svendegilde 74
Svendehjemmet 66
Svend Jensen 35, 36
svigerfar 19, 71
svigermor 25, 69, 71
Sygehuset 15, 17

T

tante Anna 8, 12, 17,
58
Thomas Madsen 39,
44, 51
Thomas Madsens Ruth
51
Thuustrup 9
Tove 69, 84, 85
tvangsaktion 76
Tyskerne 54, 55
tyttebær 37

U

Ungarere 54
ungarere 54

urkasser 28

V

vadmelbukser 25
værnepligt 69
Væver Sørensen 35
Valdemar Larsen 49, 50
Vejle 73
Vestergade 33, 60, 67
Vestergade 10 33
viktualiehandler 15
Virkelyst 59, 65
Vivild 10
vognhjul 28

W

William Poulsen 66

Y

yndlingsbeskæftigelser
65